Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Libellus de septem peccatis mortalibus.

https://hdl.handle.net/1874/340395

Superbia cum ramis suis
Superbus esto
In altum erige
Inobediens esto
Iacta te
Simula te
Contende
Pertinax sis
Discordiam semina
Novitates inveni
Invidia cum ramis suis
Invide et malignare
Invidiam exerce
Odito
Esto susurro
Detrahe
Gaude in malis proximi
Dole in bonis proximi
Predare
Occide
Ira cum ramis suis
Irascere
Iram funde
Rixare
Tumere mente
Clamorem emitte
Contumelias adhibe
Indignare
Blasphema
Sperne
Accidia cum ramis suis
Ociosus esto
Piger sis
Pusillanimis esto
Rancorem tene
Maliciam exerce
Tristare
Sompnolenciam ama
Vagus fias
Despera
Avaricia cum ramis suis
Cupidus esto
Avarus sis
Furtum fac
Mendax sis
Iura
Fraudem fac
Inquietus sis
Violenciam fac
Inmisericors sis
Gula cum ramis suis
Ingurgitare
Inebriare
Letare
Ventrem imple
Immunde age
Scurrilitatem ama
Multum loquere
Fatue age
Pravum sequere
Luxuria cum ramis suis
Luxuriare
Fornicare
Polluere
Adulterare
Inconstanter age
Ornatus incede
Voluptatem ama
Deum odito
Explicit tabula

Incipit libellus utilis valde de septē pc̄cīs mortalib9 · z de ra
mis ex ipis procedentibus Et qn̄ sive in quo casu aliqd'
pc̄cm̄ sit mortale vel veniale · Prologus hui9 libri

A[d] expugnandū z vincendū in
defessū infestū z pugilē hostē
9cm̄ bonoꝝ om̄ adu͛sariū · q̄ ai
(?) neminē diligat · et om̄s odit
inochoꝝ tm̄ et scīmonialiū · sim
no͛ · et scām 9u͛sacionē singu
lariter execrat͛ · z psequit͛ Ha
bem9 documētū nob · a vic
torioso ihu pugile nr̄o datū ·
Qui auctoritate scriptur̄e · tēptatorē sium dyabolū · i
deserto cōuincit · dicens Scriptū ē Non in solo pane vi
uit hō · zc̄ Attende ergo ut ī oīb9 tēptacōīb9 tuis ·
exēplo xpi · te clypeo sacre scripture defendas · ad mōita
auctoritatū scōꝝ doctoꝝ ītīrēdo · et scd̄m illas ne
gando cōsensū · hostis fallacias z īsidias discoopias
Nam illud qd' suggerit dyabol9 pro delectamento
ad trahendū mētē · est sicut esca q̄ occultat͛ hamus
piscatoris · vel laque9 aucupis Itemq3 si tēptaris
de appetitu honoris Rn̄deas Scriptū est Quid sup
bis terra z cinis Ecclastici x° Omnis potētat9 bīuis vi
ta ē Si tēptatis de appetitu diuiciaꝝ Rn̄de Scriptū est
Nichil intulim9 in huc mūdū · n͛ auferri q̄d possim9
Et nud9 egressus sum de vtero matris mee · nud9 ī uertar
illuc Si tēptaris de appetitu deliciaꝝ Rn̄de Caro et
sanguis id est opa carnalia · rgnū dei nō possidebūt ·
Et psalmista Que vtilitas in sanguine meo · dū des
cendo in corrupcionē Et ita de aliis quibuscūq3 vicijs
p ut declarabit͛ in sequētib9 Explicit plog9 h9 opusculi
Quō dyabol9 temptat hoīem de septē pc̄cīs mor
talib9 · et de coꝝ ramis Et quō angel9 bon9 custos
hoīs cōtradicat patebit psequendo ī subscriptis
¶ Dyabolus temptans dicat Superbus esto

Add.t

Angelus bonus custos hominis contradicit Noli esse
superbus quia scriptum est Deus superbis resistit humili
bus autem dat graciam Epistola petri 2o Et iterum Ecclesiastici x
Quid superbis terra et cinis An non te mortalem an non te
peccatorem an non te assidue fatescentem an non mille casi
bus expositum An non morti obnoxium item An non
denique miserum at sacrum sacerdotum meministi et non sa
nctissimum illud honorarium audivisti Nil miserius
terra nutrit quam hominem Seneca Quam contempta res est
homo nisi supra humana surrexerit Nichil abho
minabilius deo viro ecclesiastico superbo qui aliorum elemo
sinis educatur Tales enim panem populi comedunt id est ele
mosinas pro peccatis oblatas Magna autem est enormitas
quod aliorum elemosinas comedentes in corde superbiant

Dyabolus temptans dicit In altum erigere

Angelus bonus custos hominis contradicit Noli in altum
erigere Quia scriptum est Ecclesiastes xo Omnis po
tentatus brevis vita Rex est hodie et cras moritur Et iterum
Nec ulla potentia longa est sumus quia nequimus stare diu
Quid prodest puero qui per diem unum seu modicum tempus
ab aliis pueris dum ludunt rex constituitur et statim sequenti
die abicitur Quid prodest latroni si per loca florida ad pa
tibulum ducitur Ita potentes huius seculi tamquam fenum velociter
arescent et quemadmodum olera herbarum cito decident Francis
cus petrarca Nichil odiosius deo quam superbia per
hanc ille pulcherrimus creaturarum captivus corruit Si illi ob
id unum accidit quid tibi arbitraris eveniet qui tot aliis
culpis inquinatus Dyabolus temptans dicit Inobediens esto

Angelus bonus custos hominis contradicit Noli sed obediens
esto quia scriptum est Melior est obediencia quam victima Item
obediencia nullum sacrificium religiosorum placet deo Tot quod deo
offerunt victimas id est voluntates sue mactaciones quot
obediencias et quot obediencias tot victorias et quot victo
rias tot coronas Scriptum est enim Vir obediens loquitur

victorias Quia qui obediens suo superiori. vix aut nunquam sua inferiora obedient ei Religiosi si coram voti inobedientes fuerant. iniustitie. et sacrilegij rei tenebuntur. et tanquam aliene rei invasores abnegate scilicet voluntati. per tanti veniam non merebuntur. plusquam ablatum fuit restitutum
Dyabolus temptans dicit Iacta te
Angelus bonus custos hominis contradicit Non quia scriptum est laudet te os alienum. sileat tuum. laus sua iustos cruciat. iniquos exaltat Quia iustos dum cruciat pingat Iniquos dum letificat. improbos monstrat Hec bona ut virgo pudicissima. que sine rubore videri non patitur Seneca Non est agendum hoc. ut de te homines loquantur sed ut ipse tecum loquaris Quod quid loquaris Quid homines de alijs libentissime faciunt. de te apud te male existima Crisostomus de laudibus pauli Extrema dementia est nulla imminente necessitate. propriis laudibus velle decorari. hoc enim omnem mercede a nobis evacuat Seneca Cito ignominia fit superbi iactantia Ultima virtus est. primo maximum vicium laudare temet ipsum Cyrillus Et si humane laudis habes appetitum. hyene dente. lingua aspidis. os scorpionis. et basilisci mortiferum flatum geris. totumque quod in anima virtutis est corrumpitur et vastatur. Sequitur
Dyabolus temptans dicit Simula te
Angelus bonus custos hominis contradicit Non quia scriptum est Simulatores et callidi provocant iram dei Seneca Apparere hominibus quod non es. nichil aliud quam temptatio est Quia vicia in aperto leniora sunt. morbi quoque sanatur. cum ex abdito erumpunt Avariciam itaque et ambicionem. et cetera mala mentis humane. tunc perniciosissima scias esse. cum simulata sanitate subsistere tunc Idem Malus ubi se bonum simulat. pessimus est Multomagis ad te pertinet. qualis tu. quam qualis alijs videaris Aut apparere quod es. aut esto quod appares In comparacione duorum malorum levius est malum

apte peccare · q̄ simulare et fingere sanctitatem

A Dyabolus temptans dicit Contende

Angelus bonus custos hominis contradicit Non quia scriptum est Ubi zelus et contencio · ibi inconstancia · et omne opus pravum Unde philosophus Duo bona · necesse est te habere Primum ut omnes amicos faciat sibi Secundum est · ut si non potest omnes amicos facere · non faciat sibi inimicos Tercium ut si ab aliquo persequitur · non vindicet se Crisostomus Qualem vis erga te esse deum · cum delictorum tuorum veniam poscas · talem te exhibe deus hominibus qui deliquerunt in te Cassiodorus in epistola Sine amicis omnis cogitacio est tedium · omnis operacio labor · omnis terra peregrinacio · omnis vita tormentum · sine quorum solacio vivere esset mori Tullius de amicicia Tanta vis amicicie sit · ex dissencionibus pacem potest Que enim domus tam stabilis · quam tam firma est civitas · que non dissidiis funditus possit everti Seneca Tu primum exhibe te bonum · et sic quere alterum similem Tullius Difficile est amiciciam manere · si a virtute defeceris Sequitur

A Dyabolus temptans dicit Pertinax sis

Angelus bonus custos hominis contradicit Non quia scriptum est Quasi zelus ydolatrie nolle acquiescere Et Salomon dicit Audi consilium et suscipe doctrinam · ut sis sapiens in novissimis tuis Eusebius Qui in obduratione vivit · qui consilia et iudicia seniorum despiciat · qui sensum proprium sequitur · et prudencie sue innititur · exul a deo efficitur Scriptum est Salus ubi multa consilia Racione plura vident quatuor oculi · quam duo Et multiplicati radii plus illustrant Seneca Dicitur tales navis pluribus gubernatur · et humilitatis amatrix sapiencia · ut plurimum recipit consilium de agendis Demum sicut modicum corruptele radices in totum hominis corpus diffundit · ita propria voluntas fedat in conspectu dei omnia opera religiosi · quia nocive sunt non iussa Dyabolus temptans dicit

A Angelus bonus custos hominis Discordiam semina

contradicit Non · quia scriptum est Deus detestatur eum

q̄ seminat int' fr̄es discordias ⁊ Beda Multi hōīes inde
scelus qḋ xp̄m vendidit. velut imane ⁊ nephām
exhorrent. n̄r tn̄ cauet. Clam tn̄ societatē fr̄nitatis
aliq̈ discordie peste ɔmaculāt. deū pdūt. qr caritas
ē deus Gregorius Cuiusq3 seminando iurgia. dilaciōne
proximoꝝ pimit. hosti dei dyabolo famulā' fuit
Idem in pastoralib9 Si dei vocant' filii q̄ pacē faci
unt. procul dubio sathane sūt filii q̄ ɔfundūt Ysidor9
ethymoliaꝝ Sediciosus ē q̄ dissensionē aīaꝝ facit
⁊ discordias gignit. Dyabolus temptans dicit
Angelus bonus custos Nouitates inuenī:
hoīs ɔ̄dicit Non. qr scriptū ē prophanas no
uitates deuita Cuius aures pruriūt ad rumoēs
secularium nouitatū audiēdos. intus i forma nō
nō metur Hugo carthusien Non ē danda licencia
rumoribus urbiū. ut cellas introeant claustraliū.
Cum secū loqui ptr sermone. alterius nō īquirit Cum
antiquis nempe loquit' q̄ legit. ⁊ cū posteris q̄ scribit
Cū celestib3 prophecie libros legit deū audit. et qui
orat alloquitur. Tu proinde si audire hoīes nō potes.
scriptos ab hoīb9 libros lege. ⁊ legendos ab hoībus
libros scribe Celū preterea ac terras ac maria īspice
hoꝝ oīm auctorē in silencio ɔtēplare Et nouitates
consolatorias. ⁊ sp̄ irētes īuenies. tn̄ p aīa. q̄. p corpe

Declaracio qm̄ superbia ē ptm̄ mortale. ⁊ qn̄ veniale

Superbia nichil aliud est. q̄ puersus celsitudinis
appetitus sm̄ Augustinū nono de ciuitate
dei Superbus ergo ē. q̄ appetit celsitudinē inordinate
Celsitudo aūt inordinate appetitur duplicat'. aut infra
deū. aut sup deū Si infra deū. ut cū aliq̄s gl'am ap
petit de pulchritudine. de sapiā ⁊ huiusmodi. nō tn̄
tamq̄ a se habitis. uel tamq̄ a deo meritis suis sibi
datis. Uel tamq̄ ceteris despectis. s3 simplicit' īanit'
gl'atur ⁊ ē veniale Aut appetitur ipa celsitudo
inordinate sup deū. ut cū q̄s gl'at' de donis dei. tamq̄

a se habitis · uel tamquam suis uiribus sibi datis · uel
tamquam a deo sibi datis · sed ceteros desperat Vel quando
quis iactat se habere quod non habet · hec omnia si sunt cum de
liberacione mortalia sunt Di in deliba[...] beralia ·
Dixit abbas Johannes breuis Janua dei est humi
litas Et patres nostri per multas tribulaciones audi
gaudentes intrauerunt in ciuitatem Dixit iterum Humi
litas et timor dei superant uniuersas uirtutes Dixit
abbas yperitius Arbor uite est in celum ascendet ad
eam humilitas monachi Dixit senex Di quis dixit amici
Ignosce mi humilians se conburit demones temp
tatores Interrogatus est senex Quid esset humi
litas Et ille rendit Si peccanti fratri in te ignoueris
antequam apud te penitenciam agat Dixit senex In omni
temptacione non culpes hominem sed te ipsum tantum dicens
Quia hec pro peccatis meis michi euenerunt Sequitur
Inuidia cum ramis suis Dyabolus temptans dicit
Angelus Inuide et malignare
bonus custos hominis contradicit Non quia scriptum est
omnibus ex uiciis nullum miserius inuidia
Reliqua omnia bonum aliquod licet falsum pro
supponunt hoc solis malis pascit et torquet bonis
et quod alius optat tam sibi hoc malum Inuidus ergo
simul peccat et torquet expedita iusticia Alexandri
itaque macedonis dictum placet Inuidos homines non esse
aliud quam tormenta seu tortores suos proprios Sequitur
Dyabolus temptans dicit Inuidiam exerce
Angelus bonus custos hominis contradicit Non quia scriptum
est Qui non festinat ditari et alius inuidet nescit quod
egestas ueniat ei Inuidia enim depauperatrix eius est
in quo est Sicut namque caritas meretur participacionem
quia congaudet sic inuidia amittit quia dolet Tolle inui
diam et tuum est quod habeo Augustinus Tolle inuidiam et
meum est quod habes ymo omnia illa bona opera de quibus
in aliorum actione gaudemus mea erunt Si caritatem

nō hꝫ inimicus ē ei · et amicus dyaboli Inuidia quid mōstruosius mōstrū · quid dampnosius dampnū · que culpabilior culpa · q̄ penalior pena hec ē huīc metris inferius · ꝯtencionis stimulus · corrixacōis aculeus

Dyabolus temptans dicat Odito

Angelus bonus custos hoīs ꝯdicat Nō · quia scptū ē Johis pma 3° Qui odit frem suū hoīci da est · scilicet aīe pprie Di tam detestanda ē eoꝝ cru delitas · q̄ pprios filios occidūt · q̄ꝫ detestandi sūt illi qui pprias aīas occidūt Seneca Venenū qđ ser pentes in alienā pnicie effundūt · sine sua con tinet Non ita vitiū inuidie ꝯtinet Nam inuidum torquet · macerat et extenuat · sed nulli inuidet in bonitate pditus Crisostom9 sup iohem Inuidie pas sio · fornicacione et adulterio · multo ē deterior Nich il tam cōmuni · tam execrabile deo · q̄ꝫ aliqͫ odisse Seneca Nichil tā pbabile · q̄ꝫ omīs amare Di vis amari · ama ut ameris · amabilis est o Sequit

Dyabolus temptans dicat Esto susurro

Angelus bonus custos hoīs ꝯdicat Non · quia scptū ē Nō eis criminator · et susurro in pplo Contagione morbosi · tot9 grex inficit Nam in lingua maledica detractoria et dissoluta dyabol9 loquit · q̄ quondā in serpēte locut9 ē Susurro et bilinguis maledict9 · multos eni turbat pacē ha bentes Susurro di · qui seminat inter fres discor dias Bilinguis hō mōstruosus · q̄ hꝫ duo ora · 2 duas linguas · q̄ corā te loquit bona · corā alijs de te loquit mala · cui di a deo Ego os bilingue detes tor Di em talis hre linguā tacitā p ut ecclastici ait xxviij lingua tīa multos ꝯmouit · lingua scilicet susurronis uel detractoris · qui se ponit mediū int duos · 2 amiciciā inter dissoluit Hec ē ꝗa q̄ sicut in pilibꝫ di · pro dentibꝫ gladios hꝫ Her lingua

tracep⁹ que occidit se · occidit libenter audie² z illu
cu detrahit q̄ntu in se ē occidit Lingua itaq̄z substā
cia modica est · malicia magnū Dauie vir lingwo⁹
nō diriget in t'ra Jniquitas labia plurimū sordes
coagulant · et oīe vas qd' nō h3 coopculū a lege
dn̄i iputat' i mudū Ubi ysaie ē Cultus iusticie
silenciū Crisostom⁹ Dore ergo aīam tuā forīre
os ɔderens · ora xp̄i · Xp̄us eīn nisi suo nō loquit'
nō exaudiet te · nec vocabit te Contra⁹ teptās di'
Angelus bon⁹ custos hoīs ɔdi' Detrahe
Non · qr scriptū Ad roō x° Detractores sunt
deo odibiles Sed sup oīa deo odibilis ē si ꝯ q os
suū eructa° ɔsēnerat · nulla deneniꝯ detractio ⁿ
z murmuracionū spiritus dehonestat · socius eor
quor⁹ os plenū est amaritudine z dolo · q̄z finis
interitus · quor⁹ pena ignis z v'mis Franciscus de | petr⁹ blesen̄
petrarcha Jn plerisq̄ hoīb⁹ nichil peius dedit na̅
q̄ lingua · qm̄ in paucis hoīb⁹ nobile z argut ū
mēbrū lingua ē · ī magna aūt pte hoīm nocens
atq̄ pestifera : z quo multis caruisse eēt meli⁹ Ubi
la doli · adulteria · corruptele · pene oīs cessarent
nisi lingua malū seme spargēt z fouēt Detractores
canes sunt : dimitte q° eos lingē vlcera tua :
Diabol⁹ teptās di' Gaude in malis pximi
Angelus bon⁹ custos hoīs ɔdicit Non · quia
scriptū ē Pūbior xvij Qui letat' in ruina al
terius · nō erit ipunit⁹ Basil⁹ quid ē inuidia dolor
ē ai ex alienis ɔmodis Utinā iuidi oculos habent
ī oīb⁹ ciuitatib⁹ · ut de oīb⁹ felicitatib⁹ torquent' Se
neca Nam q̄nta feliciū s' gaudia · tati iuidor⁹ sunt
gemit⁹ O phorrendū pestiferū ac piusū malum
Cyrill⁹ Jnuidencia dyabolū vicit · sed habz matrem
suā Supbia vocat' m' iuidie Augustin⁹ Supbia
iuidos facit Buffon mem · z non erit filia Se

¶ Dyabolus temptans dicat **Dole in bonis proximi**
Angelus bonus custos hominis contra dicat Salomon quod cum odis
invidencia quis proximum propter bonum · iam principaliter ipsius
hostis est dei · cum ipsum bonum sit deus · a quo tanquam a suo fon-
te bonitatis vena manabit · in omnia entia diriuant Hinc
quidem conuincit quod inuidia hostis dei est · et omnium · quomodo et
sui ipsius inimicus · quod ne sibi aliquid boni contingeret · obtu-
rauit ipse bonitatis influenciam Contraria namque se fugiunt
nec se alicubi innicem paciunt Augustinus Tota vita cristi-
ani boni sancta desiderium est · a bono implendus es · funde
malum · puta quod melle diuini amoris te vult impleri deus
Si aceto inuidie plenus es · ubi mel pones Redeat unus
quisque ad cor suum · si ibi inuenerint caritatem fraternitatem · securus
sit · quod transsit a morte ad vitam ¶ Dyabolus temptans dicat **Preda**
Angelus bonus custos hominis contra dicat Salomon quod scriptum est
quod non dimittitur peccatum · nisi restituatur ablatum Ovidius
namque fur ante perdit sua · quam rapit aliena Cyrillus
Cum ei male viuat · vita vera perimit · et ea qua viuere nititur vita ·
cum in ea inuenit peccatum · nequior morte efficitur Melius siquidem
mori est · quam vitam ducere mortis Denique qui alienam rem qua
male concupierat rapit · propria perdicione sumit · quod totum
quod rapit · raptori est virus Studeat igitur cristianus · laboris
iusti meritis viuere · iusticiam congregare · sapiam seruare ·
tantum disperge Attende quod anima viuencia de rapina · hinc
diuina lex huiusmodi immunda dicens · in holocaustum humani
prohibens · eorum que esui hominibus interdicens · ut maligna cap-
niuit ¶ Dyabolus temptans dicat **Occide** ~~
Angelus bonus custos hominis contra dicat Salomon · quod scriptum
est Omnis homicida non habet in se vitam manentem
prima Johannis tercio · Jheronimus Qui occidit odit fratrem suum · qui
ei detrahit · pari pena dignus est Augustinus Proximus omni
homini · omnibus homo nichil tam proximum · quam homo homini Adam
et Eua interdum nos [illegible] et omnes fratres sumus Et quidem si

fres sc(ilicet) qd hoies sum9 · q(uan)to magis qd xpiani fres sum9 Dimitti vis · dimitte Tenes odiu co(n)tra frez ob turasti fonte Caritas via dei ad hoies · 2 via hom(inum) ad deu Vir familiaris e deo caritas · ut ipe masione hre nolit ubi caritas no est Si g(ra)o caritate hes · 2 deu hes · qr ds caritas e

Declaracio qn inuidia e pcm mo(rta)le · et qn veniale

Inuidia e dolor de prosp(er)itate · 2 bono alti9 · 2 gaudiu de defectu 2 adu(er)sitate alterius Aut ergo dolor tal(is) cito i(m)pellitur 2r e veniale · 2 tuc di inuidia · aut diu tenet(ur) et tuc aut displicet · s(ed) pp(ter) g(ra)uitate (com)plexionis · a se subito (re)moue no pt 2r itez e veniale · aut diu manet et placet · et tuc aut est de bono tpali p(ro)ximi 2r di inuidia 2 est mo(rta)le Aut tales dolor diu e manens sed no placens · de bono sp(irit)uali p(ro)ximi · 2r sperat ur veniale Aut placet · qr s(cilicet) cu delibacone fit · 2r e mo(rta)le · p(ri)mo e pcm in spm scm Et pot mo distingue du e de gaudio sup defectu 2 adu(er)sitate p(ro)ximi Et sciendu qd hoc pcm in spm scm · quinq(ue) modis co(m)it et (com)mittit P(ri)mo p inudencia fine g(ra)e · sicut ia tactu e supra · s(cilicet) qn ho h(abe)t inuidia de g(ra)a p(ro)x(im)o suo dimitt9 data Hoc pcm habuit cayn co(n)tra abel fre(m) suu · 2 phariseì co(n)tra xpm Sc(d)o p i(m)pugnacione agnite v(er)itatis Hoc pcm (com)mittitur · qn es ho bn cognoscit v(er)itate · et ipam impugnat · sicut faciebant iudei · q cognoscentes v(er)a miracula saluatoris ipa negabant Tercio p desp(er)acione de mia dei · sicut fecit cayn et Judas Quarto p p(re)sumpcione qn s(cilicet) ho · tm de mi(sericordi)a dei mia · quod audacter (com)mittit pcm facit mala · 2 sp(er)at habe bona Ista no est spes · sed p(re)sumpcio mala · co(n)tra illud qd dicit p(ro)pheta Spa in deo 2 fac bonitate Quinto p obstinacione mentis · qn s(cilicet) ho · no pt · neq(ue) vult (con)u(er)te volutate sua ad bonu · sicut e i p(ri)ma finali · qn s(cilicet) q(ui)s vita sua finit in pcis · 2 his omnibus modis ve mortaliter pccat · p(ri)mo pcm in spm scm di irremissibile Et hoc e duab9 de causis s(cilicet) quia difficile dimittit id e raro · 2 cu difficultate Ideo qr no

lz colore excusacionis In alijs enim peccatis spe aliq̄ remissio
propter infirmitate uel ignoranciam Sed peccatum in spiritum sanctum di
irremissibile: propter impotenciam hominis quia vix se homo pt separa
re ad graciam qua generat tanta moles peccati Sequitur
Ira cum ramis suis ¶ Dyabolus temptans dicit Irascere
Angelus bonus custos hominis contradicit Non quia
scriptum est Jacobus in epistola Ira viri iusticiam dei non
operatur Ira procul absit cum qua nichil recte fieri
nichil considerari pt Tullius Nam ubi ira regnauit ibi omnino princeps dyabolus erit Augustinus Cum enim flammis
ire cor accenditur fetet igne tetro ut sulphur In vitis patrum
Iracundus homo non placet homini eciam si mortuos suscitet Et
iterum Sicut fumus expellit hospitem de domo sic ira expel
lit spiritum sanctum de cordibus hospicio Hec quoque vox ad quendam
iracundum de celo facta est Maledicta ira tua super te et super omnes
iracundos ¶ Dyabolus temptans dicit Iram funde
Angelus bonus custos hominis contradicit Non quia scriptum est
ad ephesios quarto Omnis ira et indignacio tollatur a
vobis Franciscus de petrarcha Deus ipse cotidie verbis et actibus
offenditur et semper irascitur Nos verbo casu elapsu ad iniuriam capitalem trahimus Superacens genus humanum specie crudelita
te et rerum crudelitatis ira Crisostomus Ad bonum
virum tacito mortem iracundia Augustinus Iracundiam ferre
summe philosophie est Cum autem ad ubi statum cruciat
seu irascatur summe vanitatis est ac stulticie Cum
gracie magistratu preferte irascatur non irascatur eis qui sibi
transitoria auferunt qui convicia ingerunt qui supplicia
inferunt ¶ Dyabolus temptans dicit Rixare
Angelus bonus custos hominis contradicit Non quia
scriptum Augustinus Nichil similius actibus
demonum quam litigare Cyrillus Depone dya
bolicum more vince tuam fellitam complexione Nam quia
deus clemens creauit te totus ordo nature ad pietatem
te trahit Celestia enim et terrestria singula tamen bonitatis
agunt ut viuas Nunquam non eius vincium mortem celi lumine conseruatum solis flatum aeris non exube
rantis impetum flammis quibus viuas Unde conso tibi hec

oiā · nisi ex sola nē dementia Igit͛ dēl inq̄ furore · mi
tiga rabiem · quiesce seruie · et te ad pruritudū gem
pietatē ǵiite · qm oīs crudelitas · ex feritate bestialis
mētis assurgit ¶ Dyabolꝰ teptās dicat Time mete
Angelus bonꝰ custos hoīs condicat ſ io quia
scptū est psaias spūs scūs nō iquiescat nisi
sup humile ꝛ quietū · hunc ipellit supbia An igno
ras · qd̄ supbiens spūs · tanto magis turpior · deoq̄z
dissimilior cernit͛ · qnto magis equipollē illi distor
ta ymaginacione voluit In celo timēs · ad tartara
corruit ſ Tumens preps ē · q intrare cōtēdit · ubi alios ce
cidisse videat · ꝛ vehementer infrenatus ē · cui nō cadit͛
el timor · alio pcimite Ex hoc solo ius dicendi cetis
aīalibꝰ obtinemꝰ · qm ad ymaginē dei cōditi · non
supemineres hijs sumꝰ Tolle noīa dignitatū · et
quid ē oīs hō · nisi homo Igitur supbi dū leuari tāta
ac flatū ad mūdanā celsitudinē opinat͛ · rūnt ipseiꝰ
ad yma inferi · dīne quidē ictu insanie pfundantur
Illaus naq̄z raptū pondꝰ sorcius cecidit · ꝛ euenit ū
sine mō velū submergitur ¶ Dyabꝰ teptās dicat
Angelꝰ bonꝰ custos hoīs Clamorem emitte
condicat ſ io · qꝛ scptū est Puerbiorū xviij Ci exal
tat ōs suū · qrit ruinā Queadmodū sapienti viō ices
sus modestior, queat · ita locutio pssa nō audax Sene
ca Divina summa ergo hēt tibi Candiloquiū te
ee iubeo · auribꝰ sepius q̄ lingua vtē Cyrillus Ad
minꝰ loqndū · os labiorū ianua claudit · atq̄ ab hac
lingua · vnū ē locucionis instrumētū · ꝛ custus ·
ut pauca quidē · prius racione pgustata · meditacōe
concepta formata ɋsilio dicamꝰ ſ io audisti qd̄ scptū
ē Ventū seminabūt · et turbinē metet Tn cui i
multiloquio pcm̄ nō deest · pro ēo q vēto loq̄atan
effundit indigestas platis · cōturbat alios · aut tur
batur Vn̄ oborem antiq̄s philosophis sp placuit
pce loqui Quid plura · Qui multū loquit͛ · mo
diū verumat · ꝛ vbū onosū hinc eructat Begt͛

Dyabolus temptans dicit Contumelias adhibe
Angelus bonus custos hominis contradicit Sicut dicitur quod scriptum
Sap. i° est sapientie primo Quoniam benignus est spiritus sapientie salvet
spiritus sanctus et non liberabit maledictum id est maliloquum a
labiis suis id est a pena sibi debita pro peccatis labiorum
Theo. suorum Theonimus Contineamus in fratrem veratus hominis est
Quippe dominissimum bonum pax est si vera est Nichil mor-
talibus carius nichil iocundius nichil amabilius ut
tam gentium Siquidem pacis sedem cuncta manet tranquil-
litate vineae vigent eius lege ac ordine cuncta flo-
Aug. rent Augustinus Nobis igitur a vobis duricioribus parcite
quod si emissa fuerint ex ore vestro non pigeat ex ipso pro-
ferre medicamenta unde facta sunt vulnera Sequitur

Dyabolus temptans dicit Indignare
Angelus bonus custos hominis contradicit Sicut dicitur quod
Proverbiorum xxix scriptum est Proverbiorum xxix Qui ad indignandum
Ubertinus est facilis erit ad peccandum proclivior Ubertinus Iniquis-
simum est tibi aliquam indignationem portas in corde quem
eternum premium piissime teneris diligere quem ad summi
patris tecum filiacione associabis cum dicis pater noster et non
Boecius meus Boecius Omne hominum genus in terris simili surgit
Theo. ab ortu Theo. Omnis enim per dominum lavacrum equales
efficimur in quo tam dives quam pauper tam servus quam liber-
Cirillus tum nobilis quam ignobilis dei efficitur filius Cirillus Qua-
propter nullus est a bono viro spernendus nec attendendum
est ad modicitatem status sed ad quantitatem virtutis pla-
neta quidem parvitate molis exigua granditate virtutis sunt
maxima Ceteris enim virtuosiores minores sunt lapides
et verum ingeniacium res parve sunt seminales Cum in membris
pupilla parvius et tamen carior et navis sale ab exi-
guo clavo dependet pocius quam a malo Ideo cuilibet honorem
suum impendas Dyabolus temptans dicit Blasphema

Angelus bonus custos hominis contradicit Sicut quod scriptum est
...itici xxiiii Levitici xxiiii Qui blasphemaverit nomen domini
Gregorius morte moriatur Gregorius Deo in corde maledicit qui
recta opera non recta intencione facit Vel qui putat se habere

ex se qd' h3. Vel si a deo. 2 inde ppria laudem querit
Dyabolus temptans dicat Sperne
Angelus bonus custos hois 9dicat sicut qr sciptu e,
psalm xxxiiij Ve q spnis nonne 2 ipe spneris. psalm xxx
Serpm spne tutissimu e. alios vero picrlosissimu atqz
vanissimu Augustinus Cum vo iustus e alter sibi ppo
nit Nichil e a sapiente spnendu. qm vnusqsqz aut Aug9
pdesse valet. neqz par e si no nocet Aranea pua vix
necat. 2 pulex i festissimus huic tormentat Seneca In Seneca
feriores suburbiendo no 9tepnas. supiores vre vincedo
no timeas Cogita h9 pmu 9tempne. ab alijs cotemp
ni ffrancisus de petragora Si spneis a maioribus Franciscus p
9ferr. si a paribus pce. itm herodes miserrimus hominu
spreuit Cyrillus Nichil est ridiculosius. sed nichil Cyrillus
crebrius. qp 9temp9m sapiente ab insanis Illud ergo
pclarus malachie pphete Aliquid no pr vnus. om
nium est Aliquid no deus vnus. creauit nos. qre ergo
despiat vnusqsqz nem fratrem suu Circa hoc vbu vnu
spne. qtuor bona ee dixe aliqui Spne mundu. spne
spne nullu. spne sese. spne se spni Declaracio qu
Ira e indigna ira est pctm mortale. 2 qu veniale:
tis cu turbulenta 9mocio De hoc vicio sic distinguendu
est Aut huiusmoi 9mocio cu subito venit. et cito recedit
2 sic e veniale. et leue pctm. et vocat ppassio qda Aut
diu retinet huiusmoi ira ppter qualitate 9plexionis. sed
nulla vindicta petit sic iratus. s3 tm cu pturbacione
patitur 2 sic iter e veniale Aut talis iratus ipa si
ra diu durante appetit vindicta qdue vel leue Si
leue vindicta desiderat. tuc e veniale. nisi caritas fra
terna p hanc pimatur Si petit vindicta gue. tuc e
mortale. si fiat ex deliberacione 2 9sensu Alia tuc est
odiu. 2 fr'na caritas extinguit Vn Aug9 Ira diu re Augustinus
tenta mortale est pctm. distinctione tricesima vna De
Accidia cu ramis suis Dyabolus teptans dr Ociosus esto
Angelus bonus custos hois 9tradicat sicut qr sciptu
e Job Ho ad labore nascit; auis ad volandu item Job
Cyrillus Animus ociosus. mox fit caput vanitatis Cyrillus

confugius quod diffunditur · et veluti dauid statim procella vino
sitas involvitur · quoniam et aqua putrescit imobilis · et
inmotus ensis · rubigine mox sordescit · pes quietus
obstupuit · et vestem depositum · dirus tinee dens cor
rodit · sabbatizante israel · celum non influit manna · propter
hoc nunquam est ociosus sapiens Continue quidem aut mente
exercitatur aut corpore Quid est enim ocium · nisi tempes
tas cordis · perdicio irrevocabilis hore · effusio vite ·
retrogradacio proficiencie Hic gignit carnis de
sideria · parit superbiam · accendit luxuriam · solvit
Proverbiorum linguam · nutrit indigenciam · Proverbiorum Egestatem
namque operatur · inmissa manus · et qui sectatur ocium stultis
simus est ¶ Dyabolus temptans dicit Piger sis
Angelus bonus custos hominis contra dicit Non quia scriptum
est Unusquisque propriam mercedem accipiet · secundum suum laborem
In leuitico precipitur · ut sex annis ager seratur · et vinea
excolatur · septimo vero anno requiescant Quia in
presenti vita que est operancium operari et merere · in septima
autem erit sabbatum requiescionis Quia post hanc vitam
non erit tempus operandi Qui autem hic seminat bene viuendo
pro vno quoque momento · quasi pro vno anno centum
milia annorum colliget · in retribucione eterna · labores et af
flictiones · certa huius vite incommoda sunt · homines · qui propter deum
ea equanimiter tollerant meritoria · et agricolis · et fabris
et nautis Hec enim est prima · qua dominus iniunxit ade · et toti
posteritati sue · pro primo peccato dicens In sudore vultus tui
vesceris pane tuo Si ergo satisfactio · quam sacerdos in
iungit alicui · si eam in caritate fecit · et ad deum intulit · est
meritoria de remissionis pene · multo forcius satisfactio
quam deus iniunxit Et sic est de parturientibus Hec enim fuit
prima eue · cui dictum est In dolore paries filios tuos
¶ Dyabolus temptans dicit Pusillanimis esto
Angelus bonus custos hominis contra dicit Non quia scriptum est De
Seneca illis qui perdiderunt sustinenciam Seneca Tormenta
a me abesse velim · sed si sustinenda fuerint · ut me in illis

fortiter honeste animose geram optabo Strenuus animus in
adversis constans tunc magnanimior invenitur. Sicut
cynamomum aromatica species vera fortissime plus in dolore
Et magnes non attrahit nisi teratur. De infirmum membrum
tangi non patitur et sanum cum tangitur delectatur. Dic igitur
amico suo conquerenti Socrates passe metus medicus fuit
Cuiusque vult dicat aut faciat tibi iniuriam tu tamen nihil
patieris si tamen sit tecum virtus magnanimitas. Cum primo pru-
dens magnanimus in adversitatibus gloriatur. Tyriaca in infir-
mitate virtus non solum perficitur, ymo venenum veneno con-
tundit. Anthypon lignum in tedio expugnatur et electrum
aurum in camino rutilat comprobatum. In adversitate igitur
duntaxat imparentes vincuntur et in ea sapientes magnanim-
itate induti aut quidem corriguntur aut medicamine
perfunguntur aut coronantur examine. Capitulum temptationes dat

Angelus bonus custos hominis Raptorem tene
condunt. Non quis scriptum est Mathei vi. Cum stabitis ad
orandum dimittite si quid habetis in cordibus vestris. Ysidorus
Frustra sperat sibi deum propitium quem cito placare proximum negli-
git. Franciscus de petrarcha. Rancore et ira nihil amarius
nil humanum minus quam severitas et feritas, contra nil homi-
nibus magis quam mansuetudo et lenitas, quibus nil tam contrarium quam
vindicta est, et quippe quod animi impetu homo in hominem committat d-
peius. Quod si non vindicte omnino dulce est, quondam in
quo multa cum gloria uti possis. Nobilissimum genus
vindicte est parcere. Multo enim est sanctius oblivisci iniuriam
quam ulcisci. Generosior nulla est oblivio quam offense. Ul-
tionis momentanea est delectatio, venia sempiterna. Quare
nempe delectabilius illud perfrui quod diutius delectat.
Nulla vero maior nulla firmior delectatio quam de conscientie
puritate et rerum bene gestarum. Nihil tam necessarium
inter mortales quam venia. Nemo est qui non peccet. Cum
non minima opus est. Fac tu homini quod tibi ab homine fieri velles
quod a deo vis. Impudenter a domino veniam petit qui conservo
illam suo negaret. Ecclesiasticus doctor clamat. Indignatus
homo homini servat iram et a deo querit medelam. In hominibus sibi
similibus non habet misericordiam et de peccatis suis deprecatur. Veniam. De

Cyrillus 9

Mathei vi

Ysidorus

Franciscus de petrarcha

Dyabolus temptans dicit Maliciam exerce in-

Angelus bonus custos hominis contradicit Sicut scrip-
psalmo xxv tum est Psalmo tricesimo Omnes qui malignantur exter-
minabuntur Malefacere qui vult nusquam non cau-
Seneca sam invenit Seneca Malivolus suapte natura utitur
Cyrillus Cyrillus Prudencia est ars predicissima vite vivendi
cum simplicitate que est nesciencia quoquam ledendi Nam is
tantum prudens est qui racione vera in omnibus gubernatur
Verum vera racio est racionabilis nature suum finem tamen intendere
omne quod impedit ad hunc finem consequendum effugere cuncta
quod expedit agere et in hiis omnibus quousque ad illum per-
veniat firma constancia permanere Finis autem nature ra-
cionalis est sine omni malo gaudere omni vero bono cum
perpetuitate securitatis et securitate veritatis letari
Ad hunc capescendum cuncta impeditiva sunt vicia
Crisostomus super et omnes oportune virtutes iuvant Crisostomus super
matheum matheum Naturalis consuetudo omnium malorum est quod
alter alterius culpam cito intelligit sua difficile bonus
autem in culpa alterius tranquillum habet cor in sua turbatum

Dyabolus temptans dicit Tristare

Angelus bonus custos hominis contradicit Sicut quia
proverbiorum xii scriptum est proverbiorum xii Non contristabit iustum
Seneca quidquid ei acciderit Seneca Tristiciam si potes non
admiseris si non omnibus contendis hoc animo omnia fac disce
gaudere Animus debet esse alacer et fidens et super omnia
erectus Malus est miles qui imperatorem gemens
sequitur Sola virtus prestat gaudium perpetuum et securum
Ille est beatissimus et securus sui possessor qui crastinum
Cesarius sine sollicitudine expectat Cesarius Rex gau-
dium non possidet nisi pax et iusticia teneat Prima
enim est que radix iusticia secunda pax tercia gaudium De
iusticia nascitur pax de pace gaudium generatur Augustinus
Augustinus Dives numquam esse tristis bene vive bona vita semper
Idem gaudium habet Idem Theoria que venter animi leticia vo-

atqz tristicia · quasi cibus dulcis et amarus · Regimī
De parabolis temptatis dicit Sompnolenciā anima
Angelus bonus custos hoīs cōndicat ſ lo
quia sciptū ē Vigilate in oroīb9 vris ſ Con
satis e dies ad depcandū · surgendū e 2 nocte · et
media nocte ipē dn̄s pnoctauit ī orōne · ut te
pprio ad pcandū inuitat et exemplo Et vtiqz pccā
tus ille indulgenciā postulabat Surge igit
ad pcandū media nocte · multa em̄ illo tpe tep
tamēta pserpūt Tūc feruet carnis illecebra · tūc
tēptator illudit · tūc venia iacet · qbq turbaē mētē
possit improuidā · tūc coquit cibq · potusqz digitur
stomachus eger mēs sopnolenta animq occupatq
ē Surge igit 2 excita tuā mēte · nō dormitat qui
custodit te · si te nō īpeiat dormēte · sed surgit
si 2 ipē surit tue aīe vigilijs excitatq · 2 imꝑabit
vento · 2 fiet trāquillitas ī tuo pectore · qd diuersaꝝ
ꝓcellaꝝ turbine fluctuabat Surgedū igit no
bis est Solet sponsus media nocte venīe · caue
ne te dormientē inueniat · caue ne faciem tuā
nō queas sompnolētq attendē Si studētes doct
rīs secularib9 · ꝑ parꝝ sompno indulgēt · ꝗto ma
gis qui deū cupiūt cognoscē nō debent corporis
impedirī · nisi qntū naē satis est ſ lo dormiamq
ergo totis noctib9 · ſꝫ maxima pte eaꝝ lcōni et
orōib9 deputemq Vt sompnū qdā mortē dicūt ·
sic vitā alij dixere vigiliā Inter mortē vero et
vitā vide quid eligas Vigilandū ēte qd sapien
tibus placet · ad hoc saltem ut longeuior sit vita
Prīnde nocte surgē ad sanitatē atqz yconomiā
et philosophiā utile ait aristoteles Attēde qr fures
2 insidiātes · qdqz ē mirabilq · insanienciā amato
res · quos suaꝝ mulierculaꝝ meoria desideriūqz
excitat nocte surgūt Tu vero vtutis amoē · sopnū

odeis vicijs carnali. Pudeat tamen semper in te posse tempus
causas tal posse pulcherrimas. Invenimus ionam dor
mientem in mari periclitatum. dormientem thobiam excecatum. Ysboseth occasum. Parabolus temptat dicit Vagus sias
Angelus bonus custos hominis contradicit Sicut scriptum
est Paulus ad cor. Stabiles estote et immobiles.
habundantes in opere domini semper. Seneca Sicut qualis sat
planta que sepius transfertur. Anthonius Si corpus
suum in vno loco figere nequit animum suum in deo non figet.
Esau ad venacionem egressus amisit patris benediccionem
quam iacob in domo manens recepit. Sic dyna egressa
domum ut videret mulieres alienigenas carnis integritatem amisit. quam maria sedens in domo seruauit.
Sic thomas non inuentus in domo cum aliis discipulis
amisit primam visionem christi resurgentis. Sic spiritus sanctus
datus est discipulis foribus clausis. Et oleum multiplicatum est in vasis ostijs clausis id est gratia spiritus sancti in cordibus fidelium. Parabolus temptat dicit Despera
Angelus bonus custos hominis contradicit Sicut scriptum
est dominus dixit petro dimitte septuagies
sepcies. Si ergo petrus homo fecit. multo amplius dominus id
faciet. qui est infinite misericordie respectu petri. Tene te
ergo per baculum sancte crucis. ne possis labi in foueam
desperacionis. Guerricus In cruce christi est pacior refugium. sicut homicida ad cymiterium. iustus subsidium.
grauibus erecta est scala. sordidis parata est aqua. discoloratis effluit sanguis qui genas ornat. Bernardus confidenter quod ex me in deest. vsurpo michi ex
visceribus christi. quoniam misericordia affluunt. nec desunt foramina
per que effluant. Cogitemusque pietatis diuine fonte
nulla potest mea iniquitas vincere uel siccare. Ipse enim
benignissimum suum affectum et zelum feruentissimum
in humana carne per euangelium suum nobis declarauit. in sio

pdigo· cu demu ruentem no suos· no amicos obuia-
ret· s pmus ipse occurrit· post amplexibus· post i os-
cula ruit dicens Cito pferte stolam pmam Sic interro-
gauit unde venis· ubi fuisti· ubi st que tulisti·
quare tantam gl'iam in tantam turpitudinem comutas-
ti Venite igitur dilectissimi z reuertamur ad dnm per
emendacionem Sed e crudelis aut medax cauet spon-
sus q precepit ut speremus in eo· z reuertamur ad ipsum
nosq totos in suas manus ponamus Accedamus cum
fiducia ad thronum gl'ie gre eius· etiam si milies offensi-
mus· contempsimus· irrisimus· nos tamen reuertentes
no repudiabit Penitetes z orates no aspernabitur
gemetes ad eum no eiciet foras· puolutos sub
pedibus tuis no indignanter abiciet Sic desperando
augeamus pctm· appositus e pmus postq rursus ne
~~desperando~~ sperando augeamus· datus e morbus dies
in certus **Declaracio qn accidia e mortale pctm**

Accidia e pigricia ppter quam negli z qn venialie
gitur· uel negligenter agitur· qd agendum est
De hoc vicio sic distinguendum est Aut enim negligimus
facere opus· aut negligenter facimus Si negligimus
opus· aut ergo opus necessitatis· ut in eo· qui tenetur
dicere horas canonicas· sic e mortale· si sit cum deliberacione
z sine necessitate ineuitabili Aut negligimus opus super
erogacionis· qn scilicet no dico uel facio· qd dicere
uel facere ex deuocione soleo· z sic e veniale Si vero
negligenter facimus opus· hic iterum e distinguendum
aut opus necessitatis negligenter facimus· qr no sta-
tuto tpe· uel no loco debito· uel sine cerimoniis
debitis· uel aliqua ignorantia transiliendo· uel pigre
uel sompnolenter deo seruiendo· uel sine cura ad-
uertencie debita psoluendo· uel cursorie sine
necessitate legendo Hiis z silibus casibus venia-
liter peccamus· nisi hoc facere assueti fuerimus· qr illa

mala ꝯsuetudine sit sepe sine necessitate, uel racionabili cā
iterata. nō audere venale tm̄ iudicare. ut de talibus
intelligatur qd' scriptum est Maledictus q facit opus dni
negligenter. Aut opus supererogacionis negliget
faciminus 2 sic ē veniale. uel nullum pctm Sequitur
Auaricia cum ramis suis Dyabolus temptans d'

Angelus bonus custos Cupiditas est o
hois condicio Non quia scriptum est Radix
Cyrillus omnium malorum cupiditas est Cyrillus Totum
officium auari. qui congregatis diuiciis.
cupit dilatari in tribus assiduis viciis. 2 in uno tor
mento cōtinuo ꝯsistit. videlicet in insaciabili cupi
ditate. in inquieta rapacitate. in illiberalitate
cōtinua. et timiditate perpetua Hec oportet dilige
ter fugere. si mundi huius diuicias cupis acquirere. vi
delicet. ut sis semper cupidus. eiusmodi affectando.
violentus in rapiendo. auarus in tenendo. timidus
in fugando Certe ergo infidelissime. 2 fallaces sunt
mundiales diuicie. et oī cū studio sapientis animo
detestande. quarum nimia dilectio cupiditas ē. acq
sicio rapacitas. possessio illiberalitas. 2 cōseruacio
timiditas est Sed quid cupiditate scelestius. quid
rapacitate iniquius. 2 illiberalitate deformius.
ac timiditate molestius Hē itaque sapientis viri
diuicie sunt. sine cupiditate querere. sine rapacitate
iustum. sine illiberalitate benignum. absque timidita
te seruare semper possidere Dyabolus temptans dicit

Angelus bonus custos hominis Auarus sis
Eccī x° contendat Non. qr scriptum ē Eccī x° Nichil est
Cyrillus auaro scelestius Cyrillus Auaricia monstruosa qr
nimis adamauit terrestria. pdidit celestia. 2 hz
oculos 2 nō uidet Namque rem dimisit. vera bona p
falsis. fixa pro fluidis. celestia pro breuis. sic et
infinita pro minimis. gloriosa pro miseris. secura
pro dubiis. sca pro pessimis. ac gaudiosa p afflictiuis

cōgregāt pecūia quidē exteri9. ut intꝰ depaupet. q̄ri ꝛ
onerat se. ut velocius in infernū d̄scēdat Augustinus Aug9
O̅īa tpalia amās. indigna ē dei amore Seneca Mag Senec
ni animi ē magna gtempnē. ac mediocria malle
q̄ nimia Illa em̄ vitalia vtilia qꝫ sūt at h̄ ea quod
supfluūt nocent Sic segetē nimia sternit vbertas
ꝛ rami onē frangūt Dyabolꝰ teptās d̄r Furtū fac

A Ngelus bonꝰ custos hoīs ɔ̄dicat Io. qꝛ sc̄ptū ē
p̄ma ad cor. vi Neqꝫ fures neqꝫ rapaces reg p̄a ad cor. vi
nū dei possidebūt Tullius Quid dicat vtile. hoīem Tullius
in cōmodo alterius. suū ɔ̄modū augē. et alter al
terō detrahē aliquid Hoc ē magis ɔ̄ nām q̄ mors
Nam p hoc nāē est dirupi societatē huām ɔ̄iūs
que ē sc̄dm nām Ut si vnūqdqꝫ mēbrū putaret se
plꝰ valē. si pximi mēbri ad se valitudinē tr̄sdux
isset. debilitari ꝛ interire totū corpꝰ nāē eēt Ita
ē et in huāna societate Nā sicut ɔ̄cessū ē. ut quisqꝫ
malit sibi acquirē. qd ad vsū vite ptineat q̄ alteri.
ꝛ hoc nā nō īpugnāte. ita nō patit nā. ut aliorū
spolijs nr̄as facultates augeamꝰ Et sicut contra
nām magis ē detrahē alteri suū ɔ̄modū cū q̄ mors
Ita magis sc̄dm nām pro oībꝰ si fieri posset labores
ꝛ molestias suscipe. q̄ sine molestijs viuē ī maxi
mis voluptatibꝰ Dyabolus temptans dicat

A Ngelus bonꝰ custos hoīs Mendax sis
ɔ̄dicat Ion. qꝛ sc̄ptū ē ps. v Pdes oīs q̄ ps. v
loquūt mēdaciū. id est ēternaliter ɔ̄dempnabis mē
tientes. nisi peniteant Et iterū Os qd mētitur Sapie p̄o
occidit aīam. q̄ de mēdacio pnicioso intelligēdū
ē. qd fit intencione fallendi. atqꝫ nocēdi. et ex
malignitate pcedit. est qꝛ deo contrariū. ꝛ mortale
pcc̄m. cū deus sit ipa veritas Est aūt mēdaciū ob
sequiosū. qd pro alicuiꝰ ɔ̄modo et salute dr̄ Et ꝛ
mendaciū iocosū qd ex leuitate pcedit. ꝛ causa
solacij dicitur Ista vero duo mēdacij gn̄a. nō sunt

paūā mortalia sed venialia Crisostomus sup matheū;
Crisosto sup mathm — Non solū proditor ē veritatis · qui mēdaciū pro veritate loquitur · s3 qui nō libere pnūciat veritatē · quā pnūciare oportet · aut nō libere defendit veritatē · quam
Idem — defendere oportet Idem Qui ppter timorē mortis tacet veritatē impietas est · quo nō maior impietas ppter miserū ventrē · 2 honoris vani spē tacē veritatē meliorē facē quam pacis 2 honoris
Iheō — q̄ glam veritatis Iheonim9 Mentiri atq3 iurare lingua tua prorsus ignorat · tantusq3 in te sit veritatis amor · ut q̄cq̄d dixeris · iuratum putes
¶ Dyabolus temptans dicat Pulla
Angelus bonus custos hois q̄dicat Non qua scptū est p̄ubiorū 2° Cor impii q̄i mare
p̄ubior 2° — fervens qd quiescē nō pt Ibi nulla iquies ē ubi
Ambsi9 — spūs sci consolatio deest Ambrosi9 Ubi impudētia ubi supbia · ubi iniq̄tas est · ibi filius hois nō h3 ubi
psare lexi — caput suū reclinet · q̄ de se ipo locutus ē Psare lexi Sup quē iquiescet meus · nisi sup quietū 2 humilē Per pacē em̄ 2 quietē aptatur aīa 2 dignificatur ut in ea habitet deus Un̄ paulus In pace vocavit nos deus Et iterū Non ē dissensionis deus · sed pacis Et rursus Pacē sequimini cū oib9 2 sanctimoniā
Hugo — sine qua nemo videbit deū Hugo Ubi lingua dissoluta discurrit · quietē 2 pacē solvit Crisosto9
Crisosto9 — Prava v̄ba multociēs pepererūt homicidiū · 2 civitates integras euerterūt Legimus i apocalipsi qd datū ē q̄tuor angelis · id est pmissū ē demonibus habitātib9 in q̄tuor mundi climatib9 · nocē mari · id est inquietis amaris 2 diuitis hoibus tre · id est amātib9 terena · 2 arboribus i fructuosis
Pirinra — id est ociosis et pigris ¶ Dyabolus tēptās dicat
Angelus bonus custos hois q̄dicit Fraude fac

Non qr scriptu in matheo Dico vob no iurare omo- Mathei
Augustinus Ille qui exigit iuracione · 2 scit illu fal- Aug9
su iuratur homicida e fratre dico caritati vre · 2 qui p
lapide iurat piurus e Augustinus Nemo iuracione Aug9
vtatur · nisi ncitate · du videt pigros ee hoies ad
credendu · qd vtile e eis crede · nisi iurado gfirmet
Dyabolus temptans dicat ffraudem fac
Angelus bonus custos hois gdicat No · quia
scriptu e pubiorum primo Qui moliut fraudes pubiorum
agit con aiab suas Seneca Dia fra · dumqz tua Seneca
inter se cogruant ac videat sibi Idem Non e hir Idem
cinus in veo · cuius dicta et acta discordant Qd sen
timus loqmur · qd loqmur senciamus · gcordet smo cu
vita Gregorius Dolus in dei ope fraude no facit Gregori9
q cu ad studia bone actionis iugilat · nec ad corpa
lis rei pmia · nec laudis vba · nec ad humam iudicij
graciam anhelat Cyrillus Nullu pdibilius malu Cyrill9
qz inimicicia pace opta Dyabolus teptans dicat
Angelus bonus custos hois violentiam fac
contradicat Non · qr scriptu e Job xxxvi Iudi- Job xxxvi
cabit deus opa eorum · qui violenti fuerut · viri boni
e scire pati nec face iuriam Discamus exo xpi mites
iniurias magnanimit sustinere Seneca In vis Seneca
vindicare fide · et funesta iniuratori dedisti plagam
Ultra felicitate gstat ee victorie inimicu saluu fe-
cisse · nec iuriam ~~fecisse~~ vindicasse Turpe e max-
ime hoi vtuoso vefricare iniurias · 2 odiorum sopitos
cineres denuo suscitare Dyabolus temptans dicat
Angelus bonus custos Inmisericors esto
hois condicat No · qr scriptu e Jacobi 2o Iudiciu Jacobi 2
sine mia illi fiet · q no fecit miam Ambrosius Nich Amb9
il tam gmedat xpianu · qz misericordia caritatis Omis
sima disciplne xpiane in mia 2 pietate e Nulla
de vtutib9 nec admirabilior · nec gracior misericordia e

Tullius

Cyrillus

Quia ē salutis p̄sidiū · fidei ornamētū · xpianitatis p̄cioz H
ē que iustos p̄bat · sc̄os roborat · dei cultores ostentat Tul
lius Igitur magis tu̅e p̄tem teneam⁹ Preclare scp̄tū
ē a platone Non solū nobis nati sum⁹ · ortus q̄s m̄r
p̄tem patria vendicat · p̄tem amici · atq̄ ut placet
stoicis q̄ in t̄ris gigūtur ad usus hom̄ oīa creari
Homines autē hom̄ causa ēē gn̄atos · ut ip̄i int̄ se aliis
quod deest p̄desse possent Cyrillus Ubi ē offense me
moria · ibi ira · Ira cupit vindictā · Vindicta serpit ad
penā infernalem Vera pax · nūq̄ offense ī mēsatur ·
sed ficta oblivione ei⁹ nō patit̄ Declaracio qn̄
avaricia est peccatū mortale · et qn̄ veniale
Avaricia ē amor inordinatus bonoꝝ t̄palis Et
hoc viciū avaricie · vel consistat in acquirendo
uel in retinēdo Si in acquirendo · aut appetat̄ · uel ac
quirit̄ cōn̄ deū res modica · aut res magna · uel me
diocris Si appetitur · uel acquirit̄ res modica cont̄
deū · tūc est veniale · nisi in tribus casibus · Primo si
hoc sepius contingit Scd̄o si p̄ hoc caritas finā extin
guatur · Tercio si ad r̄stituēdū nō sit in t̄pe parat⁹ Si
scd̄o res magna · uel mediocris cōn̄ deū appetat̄ · uel
acquirat̄ · ut solet fieri in furtis notabilib⁹ in rapinis
in usuris · in falsis mēsuris ꝛ ponderib⁹ · in falsis cō
putacionib⁹ ꝛc̄ de aliis · ꝛc̄ ē mortale · si cū delibēacōe
fiant · q̄r p̄fāe cōn̄ legē dei · veterē ꝛ novā · ꝛ contra
finā caritatē · q̄ p̄ hec ꝛ similia extinguit̄ Si vero
cōmittat̄ viciū in retinēdo Aut retinet q̄s alienū · aut
p̄priū Si alienū distinguēdū ut̄s inter p̄uū ꝛ magnū
distinctū ē · cū cōdicionib⁹ ibi appositis Si r̄tinz p̄priū
hoc ē rem iuste acquisitā · salvet eā paup̄ib⁹ nō ero
gando · sic distinguendū puto Aut instat dandi ne
cessitas · ut cū paup̄ fame mori p̄sumit̄ ꝛc̄ iterū mor
tale ē Aut dandi oportunitas · ut cū satis indiget
nō tā mori p̄sumit̄ · et tūc aut paup̄ oīno et toto
t̄pe negligitur · ꝛc̄ iterū ē mortale Aut raro visitat̄
nūq̄ tn̄ sibi aliquid dat̄ ꝛc̄ adhuc ē mortale p̄cm̄ · ingeīe

habenti res Aut sepe visitatur · et quicquid aliquid · et quasi nichil sibi datur · et sic est veniale · vel nullum peccatum et breuiter de vicio auaricie sufficiant Gula cum ramis suis

Dyabolus temptans dicat Ingurgitare

Angelus bonus custos hominis contradicat Non quia scriptum est Luce xxi Videte ne grauentur corda vestra in crapula et ebrietate Cyrillus Cibus ad salutem et vitam cum naturali lege ordinatus sit cibus in perdicionem et mortem · et mortem suam immoderatus eo vtitur fatuus Nam et iuxta quod sapiens est · et moderancie fuit · que salutis immodice contenta est · nec obedit intemperancie gule · que infirmitatis fontana · libidinis pena · desipiencie semita · mortis ianua · stat nullo fine epularum contenta et Vnde scripsit aristoteles in problematibus suis quod amatores dulcium fatui · funesta suauitas voluptas · vtilium hostis acerrima · et titillacio bestialis · quam qui sequitur homo quidem videri potest · vere autem animal brutum est Franciscus de petracha Hemque quod ignorant et dolenter dixerim · multa quidem · sed pro captu suo ventri ingerunt · soli homines arrima cum dominum · mensuram suam et nesciunt · et frangunt Dyabolus temptans dicat

Angelus bonus custos hominis contradicat Inebriare Non quia scriptum est Nolite inebriari vino in quo est luxuria Nam vinum mel ori est · sed capiti venenosum fel · sapit in ore · ardet in ventre · firmat in capite · contundit sensus · vigorem confundit · ymaginacionem destruit tollit mentem · visum obnubilat · neruos laxat · linguam balbificat · et inhonestat · manus mobilitat · pectus inflammat · spirat luxuriam Vinum gigittiuam eneruat · gressus inordinat · totum vastat · ita ut a planta pedis · usque ad verticem capitis non est in ebrio sanitas Vinum quippe quod primus bibit inebriatus est Inebriatus sopitus · sopitus nudatus · nudatus inhonestatus · inhonestatus derisus Eo venenatus loth stuprum filiarum non sensit Amon temulentus fratris gladio cecidit Et holofernes

Luce xxi
Cyrillus
Franciscus petracha

dux iunctus pstratus manu muliebri· pugione suo cap^d
auisit Amabile dulce 2 omne venenu· odis amantes
te· diligis abhorrentes· occidis pfruentes· submer
gis te sectantes· ledis abutentes Qua⁹ teptas d^r

venerem impleAngelus bong custos hois letare
contradicat Non· qr sciptu est Gula clausit pa
disum Subtilitas animi· ciboz copia impedit In·
Seneca Satura modicu petit Saas putrescē super
flue sumpta· nō coqui Ventri obedientes umetoz
uio oputant· nō hom Una silua pluibus elephan
tibus sufficit· ho vero nō pascatur tra 2 mari Esurii
immietas mentē oi integritatis ac puitatis otempla
Seneca cione dispoliat Seneca Venter pino otentg e· si das
ei qd debes· nō qd potes Quidquid aiuu volitat· qdqd
piscium natat· qdquid feraz discurrit· uris sepeliun
ventribus Quie nūc· cur subito moriam· qr mortib⁹
viuam⁹ Agnoscam⁹ in hui⁹ vite delicijs· oē malū
latitare Siquidē delicijs caro nō solū mollit· sed
rigor aiē frangit· viaoz ardor acuit· vtutūq in
geniu acuat· cor vinnoz passionū ingredit· 2 oib sple
doz fuscatur Amatu delicie fregerunt sampsone
fortissimu· subūterut dauid viru sāssimu· et dece
perut salomone sapientissimu Igitur q delicias
queit pniciem diligit· et in dulci flumine letaliter
vult submergi· venenu in suauo appetit· 2 ieternas
angustias· visu 2 cantus vult declina Augustin⁹
Aug⁹ Demqz rigor corpis· ē valitudo vtutis Vixerosq
a ianua diuitis· sublatus ē in sinu abrahe Ille ab
epulis splendidis· missus ē in igne etnu Ille iquies
Gregorius cat· iste ardet Saciat iste· ille sitit Gregori⁹ Du ven
ter nō istringit· cū ce sil virtutes obruunt De
Dyabolus temptans dicit ventrem imple

stare... Angelus bong custos hois odiat Nō· qr scptu e
Luce vj Luce vj Ve nobis qui ridetis nūc· qr flebitis Sa
lomon distingwit tpa scilicet· luctus 2 ridendi dicens

Est tempus flendi et e tempus ridendi. premittes tēpus flēdi
p hoc innues. qd pmo debemus plorare. ut postea luctus
m̄ vertat in risu. Sic ēte fecerūt oms sci. osiderātes se
ēe in valle ploratiois. nolebāt gaudē. ubi erāt flen
dū. Modo ergo timet iustus z luget. Nesciunt eni utrum
st digni odio vel amore. nesciūt si aliquid in se habe
ant. qd displicet oculis dnī. Nesciunt quo fine dies suos
clausuri st. Memoria eciā futuri terribilis iudicij. quasi
ventus validus extorquet lacrimas ab oculis scōr. Si eni
ventus oculos in lacrimas solvit. multo forcius memoria
illius venti terribilis. qui omes paleas id est peccātores
fructibus bonorum opm vacuas exsufflabit ī infernū.
Tunc vero cū venit tempus iudicij. correctionis locus nō
erit. sed tm̄ dampnacionis. Erit ibi penitencia. s; ī fruc
tuosa. quia sera. Vis ut sit fructuosa. nō sit sera. Con
sidera hodie. corrige. reus es. ille iudex. Corrige rea
tū. z gaudebis ad iudicē. Hodie hortatur te ne iudicet.
Et qui iudex tuus futurus est. ipse hoc ē advocatus tuus.
Tunc ergo fletes istat iustis ridendi tempus. z impiis
eternaliter flendi. ¶ Dyabolus temptans dicit

Angelus bonus custos hois. Immunde age e
contradicit. Non ne scriptū ē Mathei v°. Beati
mundo corde qm ipi deū videbunt. Unusquisq in m̄ an
gelū dei habet. qui observat iugiter que agit. Et si bene
agit sco angelo sibi adherenti gaudiū gignit. Si
vero exercet opa perversa. angelū suū a se ipellit et ma
lignū sibi adiungit. Seneca. Si fraies quicq faciens.
tamq spectet aliquis. Quid prodest ab hoie aliquid
ēe secretū. nichil deo clausū ē. Sic itaq vivendū est
tamq in ospectu aliorū vivamus. sic cogitandū. tamq
aliquis i pectus intimū pspicere possit. z pt ¶ Est aūt explex
mundiciam salicet cordis. a cogitacoibus pravis. Oris a
verbis turpibus. Opis. ab appetitu humane laudis. De
pma Iheremie. Lava cor tuū ihrlm. ut salua fias. De

Mathei

Seneca

scdm aplus Ois turpitudo aut turpiloquiu aut scurrili
tas no inveniant in vobis De tra Job Saluabit inno
centes saluabitur aut mundicia manuu suaru Et quia puru
ee oportet cor qd dne mereatr qp luci imediate ac
beatifice vnietur que no potit in eo ee vl minima ma
cula Si ergo p9 vita pnte nolum9 diu differri a gla
ner gvissima sentie purgatorij supplicia satagam9
nuc indesinenter deo pura mente intende vigilanti
aio deservire cu oi reuerencia obedie In tantis fervore
spiritu cor nrm sollicitate custodire mente ubiqz ad
deu leuare gtinuis pcib9 insudare cotidianos defec
tus deplangere emendare vitare ac tali cuio nos
ipos deo cotidie mortificare atqz offerre Vn ggori9
confidenter tibi dico qr hostia salutari p9 morte non
indigebim9 si an morte ipi hostia deo fuerimus

Dyabolus temptans dicat Scurrilitate ama

Angelus bon9 custos hois gdicat Non quia
scptu e Leticia pmittit du honestas fuerit
z verecundia castis morib9 pseueret Jocandu e z ab ho
nesto no recedit Ierony pbu qmqz modesta hylaritate
mulcei Nichil e hylari senectute iocundius Nichil
e qd senectuti magis noceat ac dies hois abbreviat
qz tristicia languor ai atqz ira Cassiodor9 Interior cus
todia ordinata seruat exti9 mebra q ac statu me
tis pdidit foris inconstancia mocionib fluit atqz
exteriori mobilitate indicat qd nulla inti9 radice
consistat Origenes Agnoscat unusquisqz ordine suu
z quid sit dignu ordini suo intelligat z ita libret
act9 z sermones incessu quoqz z habitu ut cu ordis
sui pfessione queniat ne pter eu no dm blasphemat

Dyabolus temptans dicat Multum loquere

Angelus bon9 custos hois gdicat Non quia
scptu e Puerbior x In multiloquio no effu
giet pctm Seneca Non multis vbis op9 est sed ef
ficacib9 seminis more spgenda st id est ut fruct u

ex canticis
polocticus
ro pmo
Cassiodor9
Origenes
Puerbior x
Seneca

faciant salutis Pictagoras dixit Insuescito lingua tua ve̅re Pictagoras
sompno gula et ira ut te potissimu̅ contineas Sapientis
e̅ scire pre loqui ne multiloquio sibi pe̅ta̅ alligat Cyrill9 Cyrillus
Cuncis ei aīa edificacois et utilitatis mitore̅ lingua̅
pollut insere̅ntis huis co̅sa̅a̅ quoq̄ sordidissima ē Clau no
sura q̄ raro aprit est forcior et lingua min9 freqūtata
solidior et sanctior Augustin9 ad nepotianu̅ Offici
tu sit fr̅ kme no̅ tm̅ oculos p̄ue custos sed et lingua Augustin9
Verbositas e̅ seme̅ qd̓ fructu̅ no̅ facit sal infatuat n̄ nepotiani
qd̓ ad nulli9 rei valet condime̅tu̅ sꝫ porci9 t̄ra̅ sterilem
reddit q̄ i nulli9 v̓titur utilitate Dyabol9 teptans d̓
Angelus bon9 custos hoīs co̅dicit Fac̄e age
Non q̄ scriptu̅ e̅ a̅ac̄ceptus e̅ cui iunster itelliges
Ptolomeus Deterior inimic9 q̄ aliq̓s hre̅ pt̄ e̅ aīam hre̅ ptholomeus
ignara̅ Socrates Non absq̄ scia̅ e̅ ta̅q̄ p̄uīna sine rege Socrates
Dyagenes Non est he̅ditas melior bono docume̅to Dyagenes
nec melior amicus q̄ bon9 mos Cyrillus Sapiā e̅ Cyrillus
illa me̅tis v̓itas q̄ summu̅ bonu̅ qd̓ de9 e̅ fide v̓ra̅ co̅spi
citur et casta dilectione tenet Hac eni̅ q̇ dotat9 e
ia̅ mu̅di dn̄s ac possessor e̅ suus Prudencia e̅ i hac
vita tr̄nsitoria talia co̅gregare co̅gregata imolabili
ter co̅s̄uare e q̄b9 sp̄ viuas mete̅rnā et gloriosa quiete
Demq̄ nichil sibi ho̅ sine sapiā Rex pax e̅ aurea
vena cognosce̅ ubi no̅ sucressit laborare Id est nichil
p̄dest sc̄ptuias intellige̅ nisi sequat̓ op̄ib9 adimplere
Franciscus de petragora Cum ve sapie̅s e̅ q̄stu̅ e̅ qd̓ Franciscus de p
sibi desit intelligit Primu̅ sapientis e̅ imp̄fectionem
sua̅ nosse et fate̅i Non glat itaq̄ sed suspirat Recor
datur pc̄ta̅ sui ut doleat recordat̓ mortis ut desinat
recordat̓ dei iusticie ut timeat recordat̓ mīe ne des
peret Dyabolus teptans dicit Pc̄cm̄ seque̅
Angelus bon9 custos hoīs co̅dicit Non q̄ sc̄ptu̅
e̅ Aug9 Qu̅ a facie colubri fuge pc̄m Vere si
male viuim9 si h9 mu̅di delicijs p̄fruam̄ si nr̄is libi
dinib9 s̄uiam9 p̄ditu̅ e̅ nos de9 et positur9 cu̅ impijs
ad sinistra̅ q̄b9 dicet Discedite a me maledci̅ i ignem
et̓nu̅ c̄tia̅ v̓onalib i sanitate sua vas e̅ solidu̅ et

integritatem nullam huius corruptione qua vitia sup-
uenientia corrumpit. Per superbiam inflatur. per inuidi-
am arescit. per iram crepat. per accidiam frangitur. per
auariciam dispergitur. per gulam inficitur. per luxuriam con-
Anselmus culcatur et in lutum prosternitur. Anselmus. Si hinc peccati pu-
dorem et illinc inferni cernerem horrorem et necessa-
rio vni eorum deberem immergi. prius me in infernum
immergerem quam peccatum committerem. Mallem enim purus
a peccato gehennam intrare quam peccati sorde pollutus celorum regna
tenere. Item homo scienter permittens alium peccare quod prohibere
bene potest et rationabiliter uel occasionem prebens ad pec-
candum mortaliter peccat mortaliter. Sic enim scriptum est
Quod facientes et consencientes pari pena puniendi sunt. et
illud ad romanos primo Digni sunt morte non solum qui
faciunt sed etiam qui consenciunt facientibus Sequitur
Declaratio quando gula est peccatum mortale et quando est veniale
Gula est immoderata cibi uel potus susceptio. Et
sic distinguendum est. Aut quis sumit cibum uel
potum de bonis licite acquisitis. Aut illicite acquisi-
tis. Si de illicite acquisitis. aut sibi hoc constat. an non
constat. Si non constat sibi. sed bona fide sumit. cum mode-
ramine. que uel habet. uel ab aliis sibi apponuntur.
et sic non peccat. dummodo hoc tempore contrario faciat. Si
vero constat sibi. quod bona illa male. uel iniuste sunt acquisi-
ta. Hic iterum est distinguendum. Aut est tempore necessitatis scilicet
quod fame periret. et sic potest cum moderamine sumere
nutrimentum suum. nec peccaret. Aut necessitas hoc non cogit
sed ex sola voluptate et malicia iniustis scienter
vescatur et sic est mortale. Si vero quis de bonis licite
acquisitis. iterum distinguendum puto. Aut quis immode-
rate sumit ex deliberatione et consuetudine. ut illi qui
student se inebriare. uel usque ad nauseam vorare
et sic est mortale. Aut sumit quis cibum uel potum
immoderate. sed sine deliberatione et raro et sic est veniale.
Luxuria cum ramis suis. Copia ut testatur ... dicitur luxurie mater

Angelus bon9 custos hoīs ꝯdicit Non. qr scriptū
ē ad hebreos xiij° Fornicatores ⁊ adulteros Ad hebreos
iudicabit deus Cavendū ē vulnꝰ qđ dolore cu
ratur. Iheronimus Luxuria mel hꝫ in ore. fel Iheronim9
in corde. aculeū in dorsū. humanū corpus debilitat. et
vires animi robur enervat Hugo Nemo dicat Hugo
fratres. qr tribus viris tam ī ꝯtinentia ēē nō possunt
Nam iracundiā mitigare. libidinē fugere. iusticiā custo
dire. cupiditatē ꝯtempnere. ps maxima virtutis est
Contempnenda ē namqꝫ cupiditas. q velut ignis. quāto
amplius accepit. tanto amplius ignit Iracundia vero
mitiganda ē. q prius nocentis impedit. qr nocendi
Contra libidinis impetū. apprehende fugā. si vis obtinē
victoriā Nec tibi sit verecundū fugere. si castitatis palmā
desideras obtinere. qr sine ulla dubitacione. q familia
ritate vitare nō vult mulierū. cito dilabitur in ruinā.
Sed forte negligens quisqꝫ ⁊ minꝰ de aīe sue salu
te sollicitꝰ. ridet et dicit Ecce eo ⁊ familiaritatē ex
tranearū mulierū habeo. ⁊ tñ castitatis ornamentū
custodio Infelix ē enī hic. ⁊ nimiū periculosa presumpcio
Multi enī putant se vincere. sed victi sūt Sꝫ adhuc addit
⁊ dicat aliquis Ego volo habere qđ vincā. nō volo habere
quō pereā. vide ergo. ne contra te ipā captivitas inci
piat perpetualē Et unde reputabas obtinere triumphū. inde
in eternū incurras opprobrium Iheronimus Memento semper Iheronim9
qđ paradysi colonū de possessione sua eiecerit mulier.
Seneca Libidinis iniurias ꝯtinebis. si exitū cogitaveris Seneca

Dyabolus temptans dicit Fornicare

Angelus bonus custos hoīs contradicit Non quia
scriptū est 2 Breuis voluptas fornicacionis. sed 2 Beda
perpetua pena fornicatoris Momentaneū ē qđ delectat.
sed in eternū manet qđ cruciat Cyrillus Non ē sapie Cyrillus
tis carnaliter gaudere. ut eternaliter doleat. sed ad tempꝰ
lugere. ut sempiternaliter gaudeat Cum momentanea
dulcedine captus furore libidinis insanit tenetur ⁊ ob

hoc nequit tacuei · q turpit racio de ea vult ac obet
cat Stultissimus quippe e qui delectabilit metuit vita
z deu pdit qui seipm fetore suo maculat · racionem ob
scurat · vite sue hora curtat · ac btissima vginitatem
Aug⁹ violat Augustinus O quata iiqtas · quata puisitas · ut
aiam qua xpus sanguie redemit · luxuriosus quisqz
pter vnius momenti delectacione libidinis · vendat dya
bolo ac tradat Ve nimiu plangenda z miseranda
condicio est · ubi cito pteit qd delectat · z pmanet sine
Idem fine qd cruciat Idem Sub momento eni libidinis
impetus trasit · z pmanet sine termino infelicis aie
obprobriu Sed dicat aliquis · iuuenis ho su · facio
qd delectat mo · et p⁹ pniam ago Cui nō si dicat Percucio
me crudeli gladio · ac postea vado ad medicu · z nescit
qz vnius hore puncto vulnus accipit · s vix longo tpe
ad sanitate pstina reuocat Cum eni adulterans
dicat pniam se acturus · quare nō timet ne subita
nea febricula supueniens capiat z peat dilacio ·
z succedat etna dapnacio Contra⁹ temptans dicat
Angelus bonus custos hois · Polluere
condicat Non qz scptu e Ad ephesios quinto
Omnis pollutus z imudus · nō hz hereditate i regno
Pictagoras dei Pictagoras In quibuslibet · aie uel corporis
opibus i cordeis · qz deus psto tibi e · nocte dieqz · pa
lam · et clam videns oms cogitaciones et opa ·
ut ante cspectu ei⁹ reuideis Cu qzp feceris videaris
quare hoc nō facias · vn placere merearis Et salomon i
pabolis ait Omni custodia sua cor tuu Cuarie
Tripliciter custodia cordis aut triplici custodia est suandu Primo sensus cor
poreos cohibendo · ne mors intret p fenestras
tuas Scdo malas cogitaciones i primordio · ut nō
eamus p⁹ cōcupias tuas Tercio bona sollicite opando
ne domu vacante dyabolus ingrediatur ~
Cum dyabolus temptans dicat Adulterare ~

Angelus bonꝰ custos hoīs condiat Non qr scptū est
Animi adulter ē pdet aīam suā Et in psalmo dr p
didisti omēs qui fornicant abs te · id est in pn̄ti pdis
gratiam subtrahendo · et in futuro pdis a gla ipellēdo
omēs q adulterinis ⁊ pessimis cogitacoībꝰ · a te rece
dūt · et rebus caducis inherēt Est enī quā fornicacio
spualis · q aīa sūme trinitatis ymagine insignita · q
eē debet sui creatoris filia · xpiq sponsa · deo suo infidel
efficit · et creaturis potius qz creatori innitit · delectatur
et fruitur Hic fornicantes a deo pterunt · quadmodū
Ezechielis octauo habetur Contriui cor eorum fornicans
et recedens a me dicit dn̄s Et Ozee ixº Noli letari isrl
qr fornicata es a deo tuo Aīa xpiana · legittimū ma
ritū deū habet · et si qd qz aliud pter deū qrit · nō caste
deū querit Nam si vxor maritū qrit · qr diues est · nō
ē casta Non igit maritū amat · sed aurum Si at maritū
amat · eciā nudū ⁊ paupem amat Tūc at pfca inte
gritas virginitatis ī aīa ē · qn soli deo vacat · et nō ē
diuisa circa huiꝰ mūdi tpalia Nichil diuidi vult spōsus
celestis Totū vult cor · atqz aīam tuā · cū nemine vult
ptiri · zelotes est Si quē forte nisi in se · aut ppt se
aliū ames · recusat · et quaiqz consortē dedignat · nec
imerito · neqz enī parē habet Puus ille ⁊ simplex
oculꝰ · nichil pt inquinatū ispice · q pez illicitū cordis
appetitū adulteriū reputat Quaꝰ teptans dicit

ANgelꝰ bonꝰ custos hoīs Inconstanter age
contradicat Non qr scptū ē Esto fidelis usqz ad
mortē · et dabo t coronā vite In bonis igit firme cō
stancia te firmet Cyrillus Nā in cōtinuo fluxu eē
nichil ē esse Res oīs oīs qtinuiqz lp de mutacoē · tm
et de nō eē Vanā vacuā exaltacoīs sp influxꝰ · hinc
inde mobilitat · et omni vento qfluctans qtinue flui
da spargit · maris vnda Demqz qntū de stabilitate
tm de nobilitate tenet oīa Quippe ubi nō ē stabili
tas · vmbratilis ē entitas · ⁊ glositas non est vera

Cyrillus

Ea ppter · sapiens nunq deponit dai nois venustate · qr
claritate prudencie · largitate iusticie · firmitate ꝯstancie
ꝑitate modestie · semp viget · sepim dirigit · nullu ledit
In adusis no desinat · et in pspis no mollescat Igit huis
virtutu quatuor · anchoris sue metis i portu sapiencie
vatem figit · quobrem nunq eu mundialis fluctus tempes-
tatis elidit Dicit igit magl sapiete mobilius ex malis ·
nichil eo stabilius in bonis Severinus · qr nunq ꝑmoueri
ad melius obstinacie dura nequicia e · nec vnq in
deterius conuerti constancia sapiente Nam du h viuimus
tanqm in eodem statu manemus · quae si no pficimus ·
mox deficimus Sic em ee pspicimus i mutabis rebus
qm sol cu vltra no procedit reuitat · et dies statim di
minuit · du no crescat Sic du no magis ꝑtendit
mox inclinat in seniu cursus etatis Igitur donec i
semita fuerimus · sꝫ pficiamus i melius · n vnq puta
uerimus satis ee · quia si steterimus i retrocedimus Sub-
tilitatum organorum nrorum i trorsum na · sed cu tm ꝯposuit
ut in virtutu actibus no i retrocedentes · ymo sꝫ precedentes
crescamus · plures em sensuu cu situati st · z ibidem sit
manus et pedes Capitulum xlv Ornatus incede

[m xi] Angelus bonus custos hois ꝯdicit Seneca qr scribit e
[encen] ecclesiastici xi° In vestitu ne glorieris vnq Seneca
Non ex deformitate corporis fedatur aiamus · sed ex
pulchritudine aie corpus ornatur Cum preciosis ac ba
rris vestimentis induit · cogitet · qd insana abusio est fi
mu tegere purpura Quid em e pulchritudo hois · nisi
pulchritudo sterquilinii Iuxta illud z Boecii de ꝯsolacione
libro tercio · psa octaua Si inquit ut aristoteles ait · lin
ceis oculis vterent homines · nonne introspectis visceribus
illud alcibiadis superficie pulcherrimu corpus turpissimu vi
deret Igitur te pulchrum videri no tua na · sed oculorum as-
picienciu reddit infirmitas · depone modicum autem
a facie · et turpissimus apparebis Crisostomus Si vir
[Crisostomus] vel mulier se ornaverit · z vultus hominum ad se puocauit

et si nullū inde sequat̃ corruptiū · iudiciū tñ paret et nū quia venenū attulit · si fuisset qui bibet Ambrosius Mulier ornata ē domus omnium demonum infernaliū Cyprianus Cum se serico z purpura · auro z margaritis adornant · manus inferunt deo · qm̄ illud qd̄ ipse ille formauit · īformare contendunt ¶ Dyabolus temptans deū voluptate ama

Angelus bonus custos hoīs condicat Jdo quia scptū est Hoc ē opus xpiani in hac vita · actiones carnes spū mortificare · cotidie affligere · minuere · frenare interimere Nemo pt cū xpo regnare · nisi passione xpi fuit particeps Res preciosa · vili precio nō comparatur Magnū labore mercē ē nobis impendere · si volumus ad celestia regna puenire Cyrillus Ut inmoderata letitia cor extinguit · et excessiua rutilancia visū tondit · sic asperitas īmodesta confundit · qm̄ ut in temperamento sanitas corporis · ita in modestia sanitas mentis Wilhelmus parisiens Bellator strenuus · z oī genere armorum decenter ornatus · stans tn̄ sup pauimentū lubricū in quo casus ē facilimus leuiter supatur et deiciat̃ ab adūsario · pauimentū istud ē de quo dicit psalmista Adhesit pauimento aīa mea Caro mea ē ad instar pauimenti · q̄ tomagis delicijs vngit̃ · tāto magis eius lubricitas augetur ut ī ea cadat spūs · q̄ talibz v̄tutū excellentia suamictus · q̄obrem oīs ei armatura v̄tutū erit inutilis · nisi asperitate discipline ac pnie · et molestiarum tpaliū illa lubricitas tollat̃ · ppter hanc carnis lubricitatē dicit aplus Qui stat · videat ne cadat ¶ Dyabolus temptans dicit Deū odit o

Angelus bonus custos hoīs condicat Non quia scptū Qi qs nō amat dnm ihm anathema sit Tantorum em tpe sustinuit suā passionē · ut emet tuā dilectionē Hugo Xpus namqz ut fax caritatis venit ī mundū · pro incensione z inflamatione frigidorum · et tepidorum Ante em aduentū suū · hoīes fuerūt frigidi et tepidi in amore diuinis · nō em fuerat tempus amoris

Ambrosius
Cyprianus
Cyrillus
Wilhel' paris
Hugo

sed timoris. nec erat i mudo q diuinu igne nutriret et
arde faret propter qd corda hom erat gravi gelidio co-
stricta Regnabant em supbia. inuidia z fratnu odiu
ac p hoc z pcta oia q necessario st Ubi no e caritas
nu oib bon. s in xpi aduetu i mudu. incepit pelli
frigus noctis ptate Hyemps em trasijt. ymber a
bijt et recessit Apparuit em ille p carne q dicit Igne
veni mitte in tra. z quid volo nisi ut ardeat Ignem
dico caritatis cui9 lapades st. lampades ignis atq
flamarz Apparuit dns de mote pharan id est de celo
et cu eo scoz milia. in dextra ei9 ignea lex Apparuit
ergo fax caritatis De quo pma iohis quito In hoc
apparuit caritas dei in nobis. qm filiu suu vnigenitu
misit in mudu. ut viuam9 p eu Considera quo fuit
imesa caritas. qr misit filiu suu in mudu. ut viua9
p ipm. no servu. et quia suu id est naturale no ad-
optiuu. et quia vnigenitu. no de multis filijs vnu
et quia i mudu omnib9 malis plenu. q no cognovit
eu. sed crucifixit eu Et quia ut viuam9 p eu. ipse
em dicit. ego veni ut vita habeant. salutet gre in
pnti. et habudanci9 habeant salutet gle in futuro
Certe nichil e quod sic accendat igne diuinu i cordib9
hom. q iugis cosideracio. z freqns ruminacio hui9
vbi z illius qd dixit saluator hunc sile Sic de9 dilexit
mudu. ut filiu suu vnigenitu daret. ut ois q credit i
ipm no peat. sed habeat vita etna Tres st ut ait
btus iohes q testimoniu dant nob dilcois xpi i
tra salutet spus que pro nob misit Aqua qua plora-
uit. sanguis. que effudit Ipe em lat9 id est latitu-
dine caritatis nobis aperuit. ut sanguis ex late
calefaceret torpentes. et aqua ifrigeraret ardentes
Reddam9 ergo dilcone p dilcone. dolore i pma
p dolore xpi in cruce. ut possim9 dice cu bto Ignacio
Amor me9 crucifixus e Et cu glorioso aplo dicam michi absit

gloriari nisi in cruce domini mei ihesu christi. Cum consone theolo-
gizans inclita martir Felicula collectanea beate Petro-
nille. Dum tortores dicerent nega te christianam et diis immolare
ris. Non negabo inquit. nunc cepi videre amatorem me-
um. in quo amor meus fixus est. Declaracio quomodo luxuria

Luxuria est illiatus est peccatum mortale et quomodo veniale
ardor libidinis. De hoc vicio sic distinguendum est. Aut
quis committit opus luxuriosum extrinsece qualitercumque et sic est
mortale. Aut habet motum cordis. similiter etiam carnis quandoque.
et quandoque non carnis. sed cordis tantum ad opus nepharium per-
petrandum et sic hoc cum deliberacione fiat. mortale est.
etiam si opus nepharium extrinsece numquam committatur. sicut ex
sentencia salvatoris satis patet. Qui quis viderit mulierem etc.
Aut solum ex motu primo primus cordis. vel etiam stimulus
carnis subito veniens. et sic hic motus displicet omnino quia
non consentit homo nec delectatur. primo quantum potest resistit
nullum est peccatum. Aut dum manet talis motus sive cordis
sive carnis. et tunc aut talis iterum non consentit in opus
carnis. nec in delectacione. sed pro posse suo intentatur.
et iterum non est peccatum. primo multum meretur. et tanto plus
quanto pugna durior est et prolixior. nisi forte ex notabi-
li gulositate. vel ex turpi cogitacione. et morosa. cum
tamen aliquem consensum mali talis motus evenit. quia sic esset
veniale. Aut aliquo modo consentit in opus carnis. si fa-
cultas adesset. et sic est mortale. Aut non consentit in opus
sed in delectacione. et tunc aut consentit directe et bene et sic
est mortale. aut indirecte et interpretative. Et tunc aut habet
motum ex cogitacione corruptus et dicunt quidam et probabiliter
tenetur quod sit mortale. Ille enim dicitur consensus interpretatus
secundum aliquos in delectacione. quam etiam alii nominant
morosam delectacionem. quando scilicet mens in tantum illi delectacioni
inmoratur et ab ea absorbetur. quod quilibet sapiens interpretari
habet quod sibi consenciat. quamvis expressum consensum non habeat. Alii
autem dicunt. quod consensus interpretativus dicitur quando aliquis nec plene
vult. nec plene non vult. sicut qui bene posset se eximere propter

vel p vrinā · vel p suvectione de loco · z tn̄ pigresat hoc facere
Aut ly ineptatum gsensu delectacionis · sine z delectacione · non
ex cogitacione coptus · sed ex pulchritudine mulieris tn̄ ·
2° ē veniale grossu Et sciendū q carnis stimulus cplacter·
solet euenire Vel ex calore cplexionis · contra quē est
abstinencia Vel ex turpi cogitacione · contra quē est cordis
custodia firma z velox resistencia Vel ex temptatione
dyaboli singularis · contra quā ē diuina inuocacio · q eciā ad
oia aduersa valet De resistencijs z modis vincendi tepta ciones

Prima igitur z potissima impugnacio nr̄a cont
temptaciones ē inuocacio pijssimi ac paratissimi
auxiliatoris dei · ut is nos adiuuet · z in tempta
cione nō inducat · hoc est · induci nō pmittat Nam si
deus pro nobis · qs contra nos Huius auxilij necessitatē
sciens ecclia orat cotidie Deus in adiutoriū meū intēde
sciens se proprijs viribus nō posse tot impugnacionibus
resistē ¶ Scdm remediū est fuga Siquidē spuracie
carnales · auersis oculis · et obturatis naribus fugiende
sūt · cū execracione · et exspuicione Hoc etenī psūt
valde quibusdā sācs viris · qui quociens dyabolus eis
pponebat spurciciā fornicacionis · huius modi gestus
corporis exercebant Nam oculos claudebant · nares obtu
rabant · ore spuebant · et in abhominacione feditatis
vultū auertebant · frontē rugabant · et valde pderat ad
repellendas suggestiones inimici Et in eciā expertū est
qd p hanc inieccionē · sy · sy · ex corde pnunciatā dya
bolica suggestio fugata est · et sathanas deiectus In q
admiranda ē virtus castitatis · q solo sputo corporali · de
spū fornicacionis triumphat · fugienda ē igit fornicacio
z quidquid ad hanc spectat · tanq ignis · uel scintille
q flamā incendūt Unde Job vicesimo pmo Ignis ē usq
ad intneacionē deuorans · et vltra eradicans genimina Ig
nis āt huius modi duplex ē Unus q incēdit · videlicet pulchritu
do mulieris · q scdm Jheronimū ē gladius flameus · uel ig
nitus Alter qui incenditur · hs est cōcupiā · q ad instar

semper ab igne primo succendit ¶ Primus ignis e fugiend9 p elo
gatione ab eo · qd scilicet declinetur aspectus 2 colloqa mulierz
et qdquid incentiuis tal's approximare pt ¶ Siquidem pulchritudo mu
lierz cogitata · e velud gladius flammeus gutturi cordis appli
catus ¶ Scds ignis fugiendus e · id est declinand9 p subtractioez
lignorz · q ipm nutriunt 2 adaugent ¶ Cu em defecerint ligna
extinguet ignis ait salomo ¶ Et poeta Subtrahe ligna fo
co · si vis extinguere flamma ¶ Sunt carnis lignis · ocia · vina · da
pes ¶ Hec at ligna st nutrimenta superflua cibi 2 potus ¶ Nam
iuxta Iheronimu Venter mero estuans de facili spumat
in libidine · vel suffusione aque · ignis extingui solet ¶ H e
aqua tribulacionis · que aspsa sup ardore concupie extinguit
incendiu ¶ Vn ecclastici xl° Malicia hore oblivione facit
luxurie maxime ¶ Item occupacio velut aq extinguit
hunc igne ¶ Teste ouidio Res age tutus eris ¶ Idem qz facit
instancia oronis · 2 tonsiones pectoris ¶ Tercium remediu
e consideracio nobilitatis nae humane ¶ Quia q diligenter co
siderat · in fate imundicie · cloaca illa no facile perit ¶ Vnde
tullius in libro tusculanarz qstionu Demi fedacione an · cotz
in cospcu humana na ¶ Quartu remediu e · ut csideret carn
cauo · q vna concupiscat · qualis erit mortua ¶ Hoc remedio
usus e quidam iuuenis · qui temptatus aspectu cuiusdam mulie
ris pulchre · p9q defuncta erat · accepit caluariam eius se
carnib9 2 pilis denudata · eamqz secu deferebat · ut quociens
arripet eu temptacio carnis · intueretur caput i°. 2 p hoc
despiceret pulchritudine carnis sue viue · qua statim post
morte 2 putrefactione sciebat ad illa horrifica deformita
tem puentura ¶ Hoc aute frequenter faceret · tante effica
cie remediu · in homine cepte inuenit · q p hoc psse in eo
extinctus e ardor carnis ¶ Quintu remediu · e smonu
dinorz recordacio · psertim p collocacione 2 collacione ¶ Vn
dicitur sapie xvi ¶ In meoria smonu tuorz excubabunt
¶ Hoc remedio quidam nris tpib9 usus est ¶ Qui cu aspectu
et colloquia cuiusdam speciose matrone no posset effugere
tractaue de sacris eloquijs cu ea conferebat · de quo duo
bona puenerunt ¶ Nam 2 ipe de carnis incendio liberat9 e

et ipa ad gram ꝯpunctionis est pnorata ¶ Sextu reme-
diu e consideracio vilissimi itamis · et ignominia succu-
bendi luxuria quippe no macilis aut gladijs · uel rebus
aspeis · sed mollibus et delicatis hoiem impugnat Itaqz
pulvillis et cussinis obruunt qui a voluptatibus [illegible] supe-
rantur · bellatoribus etem qui levibus ictibus aut vulneribus
vincunt illud in obprobrium obici solet Ignominiose
mortuus e qui pulvillo uel cussino interfectus e ¶ Sep-
timu remediu e consideracio scitatis xpiane qua vivi
dei templu in baptismo consecrati sumus Cuius scitas tanto
venerabilior e q scitas templi materialis · quanto veritas
e ipa figura psitancior et res suo signo sublimior Scti-
tas quide que basilicas pstatur · in consecracione ponti-
ficali · e signu et figura scificacionis baptismalis Cu
igitur nemo sit qui in beatur turpe quippiam in basilica
dedicata comittere · pter ipam figuram · et signu scitatis
quam diximus · quanto forcius quisqz xpianus ꝯsiderans
scitate sue aie · quicquam scelerati facere debet cauere e
Si enim sola lignea ymago crucifixi · aut alterius materie
in tanta veneracione aut reverencia e apud quemqz fidele
ut nullus ea audeat indignare parte · vulnerare · uel delere
uel alio quovis modo irreverenter ꝯtrectare · quid est
vincunqz [illegible] cogitandum uel faciendu de humana aia
q e indubitanter ymago dei viva et vera Et ide fiat
nº recordari · qd humana aia e ignis [illegible] soror et filia Igitur
qua sacrilegus ausus e · q nupcia temeritas · q execra-
bilis demencia · corruptoribus infernalibus ea exponere
polluenda · et viciorum turpitudinibus psitue quomodo
modo violanda Nam qs hoc dicti seu principi suo facere
audet · vel cont ipm homoi rem cogitare ¶ Octavu
e remediu resistendi temptacionibus e iugis intuitus
celestis sponsi simul et iudicis In enim in oculis vilissimi
garcionis no audet vir uel mulier p verecundia seu timo-
re quicquam turpe ꝯpetrare · quanto magis ante oculos
dei cuncta videntis · nichil turpe · aut qd ei displiceat ·

quantitatem debemus uel saltem cogitare Magna inquit boecius
nobis indicta est necessitas probitatis · cum omnia agamus ante oculos
iudicis cuncta cernentis Et poeta Cum quid turpe facias quod me
spectante rubeas Cur spectante deo non magis ipse rubes
Erubesce igitur o anima christiana in oculis sponsi tui adulte
rium perpetrare · uel saltem cogitare Time zelum eius quia non
parcet in die vindicte · nec acquiescet cuiusquam precibus · nec
accipiet pro redempcione dona plurima Ne putes enim
quod lateant eorum que in te sunt aut fuerunt · cum scriptum sit sapiencie
primo Auris zeli audit omnia Et in psalmo Scrutans corda
et renes Expavesce intuitum iudicis qui videt universaliter
tua opera sua ¶ Nonum remedium est consideracio infernalis
patibuli et eternorum cruciatuum Hoc modo quidam sanctorum prius
extinxit in se ardorem gule Cum enim transiret iuxta quoddam
cucumerarium et videret in eo cucumeros maturos · ac
esui iam aptos · exarsit in eo desiderium gule vehementer
Cum autem nullum ex eis habere posset · nisi furaret et caperet
cogitavit statim de suspendio · ob hoc sibi imminente · vel
alio quovis tormento Et irrisus ad cor dixit apud se · quia
tam parvo symbolo vel stipendio · nolo emere rem tam
modicam Sicut enim pueris virga vel flagella · aut aliquod
expavementum ostenditur ut a pluribus stulticiis exterreantur
sic virga patris nostri celestis · scilicet patibulum infernale nobis
obicitur · ut a nostris nequiciis ac ludis puerilibus cessare
studeamus ¶ Decimum remedium est memoria mortis Memo
rare dicit scriptura novissima tua et in eternum non peccabis
Et Iheronimus Facile inquit contempnit omnia · qui se semper
cogitat moriturum Et socrates Summa philosophia est me
ditacio mortis assidua Si quidem summam philosophiam
esse credidit in preservacione a voluptatibus · quibus anime
inebriantur captivantur absorbentur · et ab omni vigore seu
virtute penitus enervantur ¶ Undecimum remedium est
gravis afflictio · uel labor immensus Et hoc quidem remedium et
si non continue quis exhibeat · hora tamen temptacionis
saluberrimum est illud apponere Hoc remedio usus est
quidam nostris temporibus episcopus · Hic habebat ferrea instrumenta

ita apte fabricata · ut absque vulneracione cuiquam humana possit
et doloris molestiam vehementem inferre · nec dubitandum est
quin per huiusmodi punctionem · huiusmodi temptacio extingu
atur ad horam · Que si iterum aduenerit · secundo adhibeatur
ipsum in medium · Deinde procul dubio in huiusmodi assuefacti
one supra modum quilibet perfectius valebit in virtute castita
tis · et caro spiritui rebellare desisset · Nullum quippe tam ferum
est animal · quod verberibus et plagis a prava consuetudine non
emollescat · Sunt et alia plurima remedia · que non solum
spiritus sanctus · sed etiam incommoda temptacionum docuerunt viros
sanctos · que tamen nec omnia novimus · nec omnia scribere sufficimus · Prima
autem cogitacio est velut caput antiqui serpentis · Et secundum
Iheronimum lubricus est ipse serpens · ita ut nisi capite te
neatur · totus mox illabitur · Primum quod caput debilissimum
est ad conterendum · ingenue igitur capiti est obuiandum · et
illi celerrime occurrendum · Iuxta illud poete · Principiis
obsta · sero medicina paratur · Cum mala per longas inva
luere moras · Per hec sciatur ut animemur ad istas
pugnas et certamina temptacionum · quatuor sunt nobis
potissime attendenda · Primum est fidelitas · qua regi nostro
obligati sumus ad hoc · ut honorem eius et gloriam cum eius
auxilio possetenus defendamus · et nos ipsos · quos tamquam
castra quedam nobilissima · et civitates preclaras in regio
homagio ab illo tenemus · nulla inpugnacione · aut
certandi discrimine hostibus eius tradamus · Secundum
est invitacio regis nostri · qui nos de celo ad hec bella invitat
Verba christi
secundum augustinum clamat · Certate adiuuabo · vincite
coronabo · Tercium est magnitudo spectaculi · in quo
velut certantes positi sumus · quemadmodum de duobus pugi
libus invicem dimicantibus · sicut tota parentela certamen
eius aspiciat et victoriam expectet · rogans deum ut eidem
triumphum concedat · Denique sicut modo pro aduersario pro suo amico et
cognato deum precatur · sic etiam pro unoquoque nostrum in
huiusmodi duello constituto · omnes incole celorum intuentes
certamen nostrum · pro nobis solliciti sunt · et orant omnipotentem
deum ut nobis de hoste triumphum donet · pariter nos cum applausu

et honore triuphali recipe si vicemus. Econtrario to infernalis caterua victoria dyaboli contra nos pugnantis psolat i odium 2 confusione. ut nos victos. tota auiditate capiat. ad infernale patibulu in quo nos affligat. 2 tormentis phennibus addiat. Attende igitur pugil xpiane. q glosu sit in oculis et pn̄cia tot supnoz ciuiu triuphare. et q ignominiosu succubē. Item q tus honor triuphalis te expectat ex hac pte. q̄tu gaudiu. 2 quātus applausus angelorum 2 aiaz sanctoz; q iā in angelice felicitatis consorciū sunt recepte. et econū si vincaris. q̄ta erit confusio tua. q̄tu ludibriū demonū. q̄ta imminebat tormeta. 2 quā cruciat9 ¶ Certū incitamentū ad has pugnas. ē nobilitas siue preciositas braui siue corone. quā rex celoz pollicet̄ certantibus atque vincentibus. Quod vtiqz si nobis patesceret: no solū nō formidarentur discrimina certaminu. q̄nī etiā magno affectu desiderarentur; put ait aplus ad corinthios Id em qd in pnti ē momentaneū 2 leue tribulaconis nr̄e. sup modū in sublimitate eternū glie pondus opabit̄ in nob. Item Existimo qd nō condigne passiones huius tpis ad futurā gloriā que reuelabitur i nobis. Si em tot et tanta discrimina puipendūt pugnatores seculares pro glā momentanea. uel mercede modica tpali. quid facturi bellatores spūales. si lucide ac viuaciter attendant coronā glorie. q eis promittit̄ in celis Amen

¶ Explicit tractatulus de septē pctīs mortalibus

Quod sit confitendum de multiplici negligencia

Arguat se peccator de negligencia si reus sit hijs
modis · et dicat se inutiliter sepissime tempus
suum expendisse ‖ Item quod male et neglige-
ter cor suum custodierit a vanis et noxijs co-
gitacionibus ‖ Item quod linguam suam
custodire neglexit ‖ Item quod negligenter deo seruiuit
non applicando cor ad oracionem vel laudem diuinam ‖ Item
quod plena verba in diuino officio non protulit ‖ Item quod piger
et sompnolentus fuit ‖ Quod hora congrua et loco in
debitum et cerimonias requisitas non seruauit ‖ Item quod in
dictis et in factis bonis · vanam intencionem non semper habuit
id est quod non dei honorem quesiuit · sed proprium honorem · vel
laudem humanam ‖ Item quod de mandatis dei non cogitauit
nec curauit · ut ea impleret ‖ Item quod neglexit implere
que deo promisit ‖ Item religiosus arguat se de multi-
plici transgressione voti · prout hoc continetur in regula sua
et in professione sua · quia illud deus requirit ab eo ‖ Item
arguat se religiosus de incontinencia · si reus sit · de proprie-
tate si reus sit · quia voluntaria paupertas · sicut et castitas
regule monachali est annexa ‖ Item arguat se religiosus
quia peccauit contra conuersionem morum quam solempniter pro-
misit ‖ Item arguat se religiosus · si reus sit de fractione
silencij · et mala custodia lingue etiam cum licenciam habuit ·
‖ Item arguat se omnis homo si reus sit · quod negligens
fuit in dimittendo iniuriam ‖ Item quod negligens fuit
in petendo veniam ab illo quem offendit ‖ Item quod in
vaniloquio perdidit tempus suum ‖ Item quod negligens
fuit agere penitenciam de peccatis suis ‖ Item quod non statim post
lapsum ad confessionem fugit ‖ Et quod peccata sua in confessione sua
non plene dixit ‖ Et in confessione sua · non firmum propositum in
cauendi habuit ‖ Item arguat se quod velud ypocrita sine
penitencia vera ad communionem et celebracionem accessit ‖ Et post communionem
sepe in peccato mortali · et pluries in periculo mortis peccati-
‖ Item arguat se de magnitudine beneficiorum dei ‖ Item
quod negligens fuit in discendo · que ad salutem suam

2 ad fidem xpianā ptinet ¶ Item arguat se qui alijs pfuit
qd̓ sacrā scripturā 2 canones ignorauit. nec subditis v̓m
dei instrauit ¶ Item arguet se pr̄. qd̓ filios suos 2 fi̅as
nō docuit viā discipline. nec corripuit cū peccauerit
¶ Item arguet se vir̄ scholarū. qd̓ discipulos suos neg-
ligenter instruxit. 2 sic iniustā mercedē recepit ¶ Et siliter
scholaris arguat se qd̓ negligenter didicit. 2 sic temp9
inutiliter. 2 bona pntū infructuose expendit Et serui
tores 2 opariȷ se arguant. qd̓ negligenter opa sua fe
cerūt. 2 sic iniuste mercedem receperūt ¶ Item arguat
se. qd̓ opa mie corpalia nō impleuit Et etiā spūalia
videlicet qd̓ afflictis nō ē compassus. qd̓ iniurias non di
misit ¶ Item qd̓ peccantē pximū nō corripuit Quod
mestos nō ē consolatus. et discordes nō concordauit Qd̓
pro pximis nō fideliter orauit ¶ Item qd̓ deū 2 pximū
non dilexit sicut dn̄s pcepit Qd̓ accidiosus 2 piger
ad omē opus bonū fuit ¶ Item qd̓ senib9 2 honestis
viris debitā reuerenciā nō exhibuit Quod victū 2 vesti
tū ociose sumpsit ¶ Item arguat se. qd̓ pntib9 2 platis
suis 2 mgr̄is. et ante oiā deo suo. debitā reuerenciā non
exhibuit Qd̓ nō posuit deū adiutorē suū. i oib9 dicendis
et agendis ¶ Item qd̓ mercenariȷs 2 alijs debitorib9
soluē pmisit Qd̓ v̓bū dei audiē neglexit. et qd̓ ē peius
contempsit Qd̓ ieiunia ecclē non seruauit ¶ Item qd̓
dnicā diem 2 cetā festa nō sanctificauit Et sic de alijs neg-
ligencijs multis quorū memoriā hr̄e pt̄. debet se peccatorē
accusare. maxime de mortalibus De multiplici concu

De concupiscentia mala q mltiplex ē piscencia
arguat se peccā si reus sit dicens Qd̓ concupiuit
mollia 2 delicatus fuit. 2 gliam vanā habuit i mollib9
2 preciosis vestibus 2 stratis siue lectis. ppter que ille diues
epulo. qui induebatur purpura 2 bysso reprobatus fuit
¶ Item qd̓ supflua vestimenta habuit 2 curiosa Et re
uera stultū ē in hijs gloriari. qr vestes inuente st̄ ppter
tegē turpitudinē. cuius rei origo fuerūt pmi pntes.

qui p9 pctm inobedientie · dū se nudos ↄspiceīt erubue-
runt · et se tegē ceperūt ¶ Est ergo vestis tegumētū et
ligatura vulneꝝ ¶ Item arguat de ↄcupīa dulciū saꝫ
qꝰ saporosa et delicata ↄsumit cibaria · tam in edendo · qꝫ
in bibendo · ꝓpter qꝰ ille diues de quo supᵃ · ꝓbatus
fuit · qui cotidie epulabatᵘʳ splendide Item qꝰ nimis
multū ↄmedit ꝛ bibit Hec enī iplecio fuit iniquitas
sodomoꝝ · dicit dn̄s in ewāgelio Videte ne ḡuetᶦ corda
vr̄a in crapula et ebetate Nam p crapula vult intel
ligi delicatū abū · et p ebetatē nimiā iplectione cibi
et potus · nec miꝝ quia a talib9 abstinē debemus
quia ꝑ h9 mō sens9 ꝛ racio ꝑditur · ꝛ hō ad luxuriā
ꝓuocatur · et secretū manifestatᶦ ex ebetate et re
plecione Quia nullū latet secretū · ubi ignat ebetas
Et ad ydolatriā hō ex gulositate corruit · ꝛ ad lites · et ad
cōtenciones · ꝓpter ebetatē hoīes ↄmouētᶦ · et cūa rei
familiaris negligitur · ut ad oculū cōspiatᶦ ¶ Item
arguat se de concupīa carnalis delectacionis · dicēdo si
reus sit · qꝫ plures habuit cogitaciones ꝛ ↄcupias car-
nales in corde Et qꝰ in eis sine isistencia moꝛa habuᶦᵗ
et qꝰ in eis delectatus fuit Et qꝰ ↄsensū ꝛ voluntatē
scā adhibuit · si facultas affuisset · et hꝰ quo ad interio
rem hoīem Et ↄsequenter arguat se qꝰ sepius per
exteriora · interior puritas fuit maculata · p vba scur-
rilia et alia Etiā qꝫ sepius curiose ꝛ moꝛose ispexᶦᵗ
mulieres · ꝛ illaꝝ respectū in se recepit · et hoc qꝫqꝫ ex
concupīa mala Etiā qꝫ seipm ꝛ mulieres impudice
et libidinose sepius tetigit · manib9 ꝛ pedib9 · et alijs
mēbris · et se a mulieib9 tangi taliter fecit ꝛ pmisit
Et eciā qꝫ multociens osculat9 ē mulieres impudice ꝛ
libidinose · et se ab illis sic osculari pmisit Et eciā
qꝫ nuda mēbra sua · corp9 suū mulieib9 · videndū et
tangendū tribuit ꝛ lauandū · in stufis et cupis ·
ꝛ alibi · et hoc sepius · ꝛ carnali delectacione · ꝛ ↄcupiā
mala · qꝫ scā viri neqꝫqꝫ fecissent Et eciā qꝫ sepius

solus cu sola · nuc occulte · nuc manifeste familiariter
locutus fuit Et etia qz plures salutaciones · et lras
amicabiles · z munuscula ex carnalitate · uel carnali
amore fecit z misit Et etia qd sepius inhoneste
sedit · inhoneste stetit · inhoneste iacuit · z qd horu
pmissoz occasione · plures habuit stimulos carnis
et cordis z corpis pollucones seu fragilitates Et
sic in talibg fomentis excitauit libidine · z aiam sua z
etna btitudine pdidit // Item arguat se si reus sit
de fornicacione · q fornicacio e pcm · qd comittit solutg
cu soluta Item arguat se si reus sit de stupro id est
de illicita defloracione vginu · qz tanto guius e pcm
qz fornicacio · qto vgo melior est qz corrupta · uel
meretrix · qd similiter z eade racone · ymo maiori rone
e mortale pcm // Item arguat se si reus sit · qz adul
teriu comisit · qd adhuc grauius e pcm qz fornicacio · ul
stupru · qz maior fit iniuria in abusu mulieris · q alteri
pcto e subiecta // Item arguat se de incestu si reg sit
qd e pcm comissu cu consanguinea · qd sibi grue z mortale
est pcm · z grauius qz simplex fornicacio · eo qz peccauit cu
ea · cu q nec legittime contrahe posset Et hoc pcm abhor
rent aialia bruta ut legit de naturis animaliu // Ite
arguat se si reus sit de violacione voti continencie · tam
explicite · qz implicite fci · explicite mg p illos z illas
qui expsse castitate vouet Implicite pter illos z illas
qui quis explicite no voueret · tn ex iuris scripto ad casti
tate obligant Et hoc pcm grauius e omibg pdictis · qua
p ipm maior fit iniuria ipi deo · cui se deuouerunt · siue
explicite ut pmittit Tales sunt clrici in sacris constituti · et
religiosi z scemoniales · deo velate z consecrate // Ite
arguat se penitens si reus sit · qd peccauit contra natura Qd
vtiqz pcm tunc comittitur · qn nalis vsus coeundi quacumqz
arte uel ingenio puitit Et est hoc pcm scdm augustinu
grauius omibg alijs // ppter qd mutu z inenarrabile dicit
eo qd ipm noiare turpissimu e · ita qz os loquentis · et
auris audientis polluantur Et illud pcm ppter suu

enormitate ē vnū de pctīs clamantibus ad dīuina vlcionē
¶ Item arguat se si reus sit quod cū coniuge sua ex sola li
bidine metā honestatis et racionis transcendit. cū ea
opus habendo scilicet per meretricias blandicias se mu
tuo prouocando aut si contra naturā aut tempore prohibito
Aut loco sacro aut cū pregnante vicina partui aut tempore
menstrui ¶ Nam ab ista in turpitudine et bestialitate
honesti coniuges se debent sollicite custodire quia est peri
culū pctī mortalis ¶ Item arguat se de garrulitate odiorum
et curiositatibus scilicet quod sepius garriunt sciē occulta
que ad ipm nō ptinebant ¶ Item quod sepius garriunt
contra [illegible] quidē et aliquando dato pcō licet fiat aliquando
tamē etiā dato pcō fit illicite et similiter quandoque illicite
fit sine pcō ¶ Item arguat se pcām si reus sit. quod
plebanum suū siue pastorē defraudauit in oblacionibus
in decimis et huiusmodi Et dn̄m temporalem defraudauit
in censu in stoto (?) in tholoneo et vectigalibus siue huius
modi ¶ Item arguat se si reus sit. quod furtiue sub
traxit res dn̄i sui vel mariti sui vel parentum suorum vel
aliorum proximorum suorum ¶ Item arguat se si reus sit.
quod a subditis suis indebitas exactiones fecit Et sibi
quod aliena iniuste rapuit Et quod ad hec consiliū vel auxi
liū vel auctoritatē dedit De huiusmodi pcō dicit tho
mas quod rapina verum maius ē pcām quam furtū quia
violencia maius ē contra voluntatē quam ignorancia
Vel ideo quod per rapinā nō solū infertur dampnū in rebus
proximi sed etiā quodāmodo in psona proximi infertur
iniuria Si aut semper ardebit qui de suo elemosinā
nō dederit quid ergo metuit qui fecit rapinam ¶ Itē
arguat se si reus sit. quod fraudē fecit rei publice
in falsa moneta vel proximis in vendendo rem mor
bidam vel rem falsificatā Vel in mensurando
in minori mensura vel ponderando in minori pondere
Vel sartor subtrahendo de panno sibi credito vel
computando scienter male vel vinando scienter ma
le In omnibus hiis et similibus iniusticia seu furtū committitur

Et si rem inventā nō r̄stat'uit ¶ Item si lusit ad aleas siue
taxillos qui saliuet ludus p̄hibitus est · ꝛ acquirens nō
pt r̄petē qd̄ pdidit · nisi ī cto casu · et in oīb9 hijs ꝛ
similib9 · ē restitucio facienda Et si nō nō quadru
plū ut zacheus · saltim simplū r̄statui nō negligatur
¶ Item arguat se si reus sit · qd̄ sacilegiū cōmisit · quod
pctm̄ qd̄e ad minus q̄tuor modis cōmittit ¶ Primo qn̄
aliqs sacrū de sacro violenter ꝛ furtiue aufert ¶ Scdo
qn̄ quis violentas ꝛ impias man9 mittit ī clericum
¶ Tercium aufendo sacrū de nō sacro ¶ Quarto aufen
do nō sacrū de sacro ¶ Item arguat se si reus sit · qd̄
plura bn̄ficia habuit · quoꝝ vnū suffecisset · pro cō
petenti victu · quia cōis opinio doctoꝝ ē · ut in libro
apū legitur ¶ Item arguat se qd̄ vsurarius fuit · vide
licet · ꝙ ex pacto lucꝝ accepit pro pecunia accōmodata
¶ Item qd̄ mutuauit viliora pro vilib9 · ꝛ mi9 vn̄
argentū p examinato · ꝛ eadem q̄titate ¶ Item mu
tuauit pauciora pro plurib9 ¶ Item emit blada ante
messem · uel vina ante vindemiā · pro minori pcio · ut
post messem fruges plus valentes · et p9 vindemiam
vina plus valencia r̄capiat Idem ē qn̄ pro re · uel pro
pecunia mutuata pignus recepit rei mobilis · uel
imobilis · et tn̄ fructū · uel vtilitatē · seu fructū illi9 pig
noris in sortē nō cōputat nec defalcat Vel eciā qn̄ r̄d
pignus deterius · uel vilius reddit quā r̄cepit · nec tn̄
dampnū r̄statuit Hijs modis vsura cōmittit · nisi for
te pro dampno · quod ex dilacione soluendi passus est
aliquid tamq̄ interēe petat ¶ Item qd̄ mutuauit eunti
ad nundinas certā quotā pecunie · cū cōdicione r̄capiē
di aliquid vltra sortem Et eciā cū suspensione pīculi ī
se Verbi grā · tu dicis eunti ad nundinas · concedo t
hanc sūmā · et cū redieris · volo r̄trahē eam · ꝛ cū hoc
decē florenos vltra sortē · in casu quo saluus r̄dieris
Si autē tua pdideris quocūqz casu · nichil volo r̄tra
hē saluet nec sūmā mutuatā · nec illos decē Iste casus
est vsurarius · nō obstante ꝙ pīculū in se susceperit
Si vero sic dicat · tibi cōmitto sub meo pīculo · ꝛ tu da
michi medietatem lucri · nichil pl9 uel min9 Et

si nichil lucratus fuit nichil peto. hic nō committit usura ratio diuersitatis. quia in primo ponit certa taxa recipiendi ultra sortē. hic vero relinquit sortē ¶ Item arguat se qd calumpniatus fuit proximū false. ut aliquid ab eo extorqueret ¶ Item quod de naufragio res rapuit uel collegit ¶ Item qd diuicias plus amauit. uel tantū amauit quantū deū ¶ Itē qd propter auariciā puerū fecit ¶ Item qd puerū sciēter recepit ¶ Item qd diebus dominicis et festis propter auariciā opera seruilia et mechanica exercuit ¶ Item qd pro pecunia falsus testis fuit ¶ Item si aliqd qd ad proximū ptinet concupiuit ¶ Itē quod pro diuicijs habendis se dyabolo tradidit. uel illū adorauit ¶ Item si rapinā uel furtū in victu uel vestitu expendit ¶ Item si pro pecunia aliquē tradidit in manus inimicorum ¶ Item quod propter pecuniā habendā peccauit uel penā portauit ¶ Item qd falsus laudator. uel adulator fuit pro pecunia. uel alia re habendā ¶ Itē arguat se de symonia que hijs modis committitur primo cū dicat. si reus. qd pro ordine maiori. uel etiā minori. pecuniā uel etiā fructū indebitū dedit uel accepit ¶ Item qd pro collatione beneficij munera dedit. uel accepit ¶ Itē qd munera dedit. uel accepit pro amministracione sacramentorū ¶ Item qd in receptione ad religionē munera accepit. uel dedit. uel sub spe consequendi bona cū recepto. que ē mentalis symonia ¶ Item arguat se platus. uel curatus. qd vices suas. sub annuo censu concessit. hoc ē aliquē substituit. a quo annuā taxam recepit. qd omino illicitū est Debet ergo platus uel curatus cedere dare illi. quē cure preponit. nō econuerso ¶ Item quod missas sub certo nūero. sub certo precio celebrauit faciendo pactū. quasi emisset equū uel vaccā. quia huiusmodi contractus symoniacus est

¶ Symonia q est studiosa volutas emedi ul' vendedi
spualia uel spualib9 annexa · ut ergo celebrans sit
sine culpa · dicat ei q missas ab eo petit, pp(ter) deu
has missas celebrabo · vos at qd caritas suggesserit
faciatis ¶ Item arguat se cocupia ppe excellecie
scilicet q putauit se aliq ee · 2 qd ab aliis voluit
uel cocupiuit aliquid iputari ¶ Item qd se ipm cor
de et ore aliis ptulit ¶ Item qd iactauit se hre · qd
tn no habuit · uel no hre qd habuit Augustinus p
nulla re mentiendu e Nam si no es paup · mentiendo
efficeris ¶ Item qd maiora de se 2 suis dixit · uel p
misit · q fuit · uel potuit ¶ Item q pteruus 2 con
tumax fuit pntibus suis ¶ Ite qd pp(ter) inane gla
aliq dixit uel fecit ¶ Item q ex suppbia sacdotes 2
honestos hoies diffamauit ¶ Item qd in pcto exul
tauit ¶ Item qd iactauit se de diuiciis 2 potencia
de pgenie · de fortitudine · 2 pulchritudie · et sciencia
2 virtutibg 2c ¶ Item q ob suppbiam 2 iniurias ul' vio
lenciam alicui ex suppbia intulit ¶ Ite q corizauit
2 cantilenas catauit ¶ Ite q paupes huiles · et
deuotos derisit ¶ Item q prem uel mrem subsan
nauit ¶ Item q paupes 9sanguineos despexit
¶ Ite quod ex suppbia dignitates uel officia · uel
altitudine cocupiuit · uel honore · uel laude ¶ Ite
q ptinax fuit in opinione sua ex suppbia ¶ Ite q
curiosa 2 supflua edificia fecit ¶ Item q monilia
gemmas anulos pro inani gla portauit ¶ Ite q ex
suppbia de forefactis suis se vindicauit ¶ Item q
doluit de alterius psperitate · 2 gauisus e de alti9 aduersi
tate ¶ Item q ex inuidia insidiatus sit pximo ad no
cendu ei ¶ Ite qd criminator uel susurro fuit · ex
inuidia ¶ Item q odiuit frem · uel pximu suu ¶ Ite
q indignacione habuit cotra pxim ¶ Ite q amar9
fuit erga pxios 2 domesticos · 2 cu furore ipedit
offendetes · uel vberauit · uel disciplinauit ¶ Ite q i
ira sibi ipi maledixit ¶ Ite q i ira maledixit · uel

blasphemauit deū ꝛ sanctos eius ¶ Item q in ira rpea
tus fuit cū alijs ¶ Item q mortales inimicicias · uel
rancores contra p̄ximū seruauit ¶ Item q aliq̄ hosti
liter p̄secutus fuit ¶ Item q aliq̄ vulnerauit · uł ver
berauit · vel etiā mutilauit · aut occidit ¶ Item quod
bellū uel guerras iniuste excitauit · uel parauit ¶ Itē
q succidit arbores · uel vites p̄ximi · ex odio · uł ran
core ¶ Item q manus violentas iniecit in clericū · uel
religiosū · talis ē enī ipso facto excoīcatus ¶ Item si
manus violentas iniecit in prēm uel matrē ¶ Itē
arguat se peccor si reus sit · de negligencia accidie
siue oīm q deo displicet ¶ Item q p̄pter ociū · uel ac
cidiā frequenter incidit in malas cogitacōes · ꝛ con
cupiscencias · in suspiciones In iudicia mala i mur
muraciones · et cordiales detractiones · hec enī oīa
causat accidia ¶ Item arguat se peccor · de nequicia
oris · que heu ~~[illegible]~~ multiplex ē ¶ Et primo de men
dacijs p̄niciosis scilicet q mentitus sit contra fidē catho
licam Vel quod p mendaciū famā p̄ximi denigra
uit · ut fieri solet in falsa detractione Vel q p̄ximum
dampnificauit p mēdaciū in tp̄alibus · ut fieri solet
in falsa accusacione · de quibus omnibus dicit psalmista
Perdes oēs qui loquūtur mendaciū ¶ Item de menda
cijs iocosis et officiosis · que et si forte mortalia
nō sunt · tñ detestanda sunt ¶ Item arguat se de
v̓bis irreuerenciam dei sonantibus · ut sūt v̓ba blasphe
mie prolata · contra dei oīpotenciā · contra filij sapienciā
contra sc̄i sp̄us bonitatē · aut contra honorē nōis
eius · ꝛ scōrum eius · contra fidem · contra sacramenta
ecclie ꝛ huiusmodi ¶ Item arguat se de v̓bis ioco
sis ꝛ burdosis · etiā ignoranter p̄latis · q de oī v̓bo
ocioso oportet reddē racionē in die iudicij ¶ Item
arguat se de v̓bis maliuolencie contra p̄ximū p̄ten
dentibus · ut sunt detractiones · p quas fama tollitur
ut sunt etiā susurraciones · siue discordie semina
ciones · p quas amicicia soluitur · ut sūt etiā v̓ba con

tirmelie · p que lesus multu lz erubesce vl confudi · qz
saluet eius patim in presencia alioz sibi obiciat cu inten
cione dehonestandi Aliud e si causa disciplme fiat ·
ut e eciam adulacio · p qua peccator in sua malicia confor
tatur · vel p qua adulator intendit nocere illi · cui
adulatur · Hec omnia in suo genere sunt mortalia · qz sunt
caritati contraria · Dicit e enim derisio q multu confudit
derisu · et scandalu infert audientibus · sed derisio
leuis · et adulacio simplex venialia credut · Item
arguat se de verbis clamorosis · rixosis 2 impaciencie ·
que sunt ope sunt cauenda · qz sunt contra bonos mores
In omnibus hijs premissis in quantum peccator culpabile
se inuenit · et similibus coram deo et confessore suo · se
humiliter arguere debet

Incipit plogus in tractatū in tractatu q̄ dicit͛ aureū speculū aīe peccatricis

Vanitas vanitatū ⁊ oīa vanitas dr ecclesiastes
quam ut ait egregius doctor btūs Gre
gorius Non est deo acceptabilius sac
rificiū q̄ aīaꝝ zelus sive amor Ideo
ex diversis auctoritatibꝰ ecclesiasticorū
doctoꝝ pn̄tē tractatulū in vnū colle
gi ut peccatrix aīa dormiens p has
sanctas auctoritates et ammoniciones ad viā verita
tis et iusticie vn̄ sicut ovis q̄ perierat multū errant
spū sc̄o aspirante iā diutꝰ revocet Et ut statū suū
cognoscens periculosū erroneū ⁊ inmūdū tactꝰ doloē
intrinsecus ad deū se convertat quousq pniaꝫ agat ac sic
tandē cū omnibꝰ suis vitā etnā obtineat Quidē ut
dicat Crisostomꝰ Nunc propter multis illudit vanitas
vanitatū et oīa vanitas Hūc vsiculū si sapent q
in diviciis et in deliciis vsant͛ in parietibꝰ oībus
⁊ vestibus suis scriberent in domo in ianuis in ingres
sibus et cū oīa in consciētiis suis ut semp eum
oculis viderēt et corde sentirent Quia inquidē multe
sūt facies multe ymagines false q̄ decipiūt intu
tos Oportet ergo cotidie illud salutarē carmē in
prandiis in cenis et in omi quentu vnū quēq
pximo suo canē et a pximo suo libenter audire quia
vanitas vanitatū pter amaē deū et illi soli suire
hec crisostomus Continebit aūt pn̄s tractatulꝰ
septē capla iuxta septē ferias ebdomade Ita ut
peccatrix aīa pcīs deturpata qlibet die speciale
caplm tamq̄ novū speculū accipiat in quo faciē
suā considēt Primū caplm erit de vilitate ⁊ miseria
hoīs Scd̄m de peccato in cōi et quātū p pc̄m icurrimꝰ
spūalia detrimenta sive dampna Terciū de pnia
cito facienda Quartū de mūdo fugiendo ⁊ odiendo
Quintū de caducis mundi diviciis ⁊ falsis eiꝰ hono
ribus potenciis dignitatibꝰ ꝓ ꝯtempnendis Sextū

de morte semper ⁊ vbique metuenda. siue timenda. et ex
pectanda Septimum ⁊ vltimum erit de gaudijs paradysi
et penis inferni Explicit prologus Speculum peccato
ris anime sue 2a de vilitate ⁊ miseria hominis Capitulum primum

Ecur Jheremie prophete Quare de vulua matris
mee egressus sum. ut uiderem laborem et dolorem
et consumerentur in confusione dies mei Si
talia loquitur ille. quem sanctificauit deus in vtero
qualia loquar de me. quem mater mea genuit
in peccato Bernardus Studeo cognoscere te ipsum. quia multo
melior et laudabilior es. si teipsum cognoscis. quam si te
neglecto. agnoscis cursus syderum. vires herbarum. complexio
nes hominum. naturas animalium. ⁊ habens omnium celestium
⁊ terrestrium scientiam Attende ergo diligenter o homo. quid fuisti
ante ortum. ⁊ quid es ab ortu usque ad occasum. ⁊ quid eris
post hanc vitam Profecto fuisti spurcissimum sperma. ⁊
vile semen. conceptus in putredine carnis. in feruore
libidinis. in fetore luxurie. ⁊ quod deterius est in labe
peccati Sed attende quo cibo in vtero nutritus sis
Profecto sanguine menstruo. qui cessat in femina post
conceptum Cui quidem sanguis ita detestabilis fertur
⁊ immundus. ut eius contactu fruges non germinent. arescant
arbusta. moriantur herbe. amittant arbores fetus.
si canes inde comederint in rabiem efferuntur Postea
plorans ⁊ eiulans. traditus es huius mundi exilio. ad
laborem. timorem. ⁊ dolorem. ⁊ quod grauius est ad mortem For
mauit igitur dominus deus hominem de limo terre. que ceteris est
indignior elementis. planetas ⁊ stellas fecit ex igne
flatus ⁊ ventus fecit ex aere. pisces ⁊ volucres fecit ex
aqua. homines ⁊ iumenta fecit de terra Considerans igitur
aquatica. te vilem inuenies. considerans aerea. te vilio
rem cognosces. considerans ignea. te vilissimum reputabis.
nec valebis te parificare celestibus. nec audebis te preferre
terrenis. quia parem te iumentis inuenies. similem cognos
ces Unus est enim hominum ⁊ iumentorum interitus ⁊ equalis vtriusque
condicio. cum nichil habeat homo amplius iumento. de terra orta
sunt ⁊ in terra pariter reuertentur. Verba sunt ista non cuiuslibet. sed

sapientissimi salomonis Hic ergo o hō qꝫ tu aliqꝫ no
bilis diceris · ad hunc mūdū venisti · nec meror es quā
vilis origo tua Visus forma fauor ppli · feruor iuue
nilis opes qꝫ Subripuere tibi noscere qd sit homo
Nunc attende ergo scdo o hō qd es Audi de hoc stel
lam doctorum Augustinū de se ipo dicentē Heu mi
ser · quid sum ego Vas sū sterquilinij · concha
putredinis · plenus fetore z horrore · cecus · paup
tandus · plurimis ruinatatibꝰ subditꝰ · ignorans
introitū et exitū meū · miser et mortalis · cuiꝰ
dies sicut vmbra ptereūt · cuiꝰ vita sicut luna
euanescit · sicut flos in arbore cresit · z statim
marcescit Hū tua miserie · filiꝰ ire · vas aptū
i cōtumeliā · genitus p immūdiciā · viues i mi
seria · moriturus in angustia Item z Bnardꝰ
Quid aliud ē hō · qꝫ sperma fetidū · saccꝰ stercor
ibus vinū Si diligenter osideras · qꝫ p os et
nares · ceterosqꝫ corporis tui meatꝰ egrediatur · viliꝰ
sterquiliniū nūqꝫ vidisti O vilis condicio huāe
indignitatis · herbas z arbores iuestiga Ille de se
pducunt flores · frondes · fructus · z tu de te · lendes
pediculos z lumbricos Ille de se fundūt oleū viꝰ
z balsamū · z tu de te sputū · vrinā · z stercus Ille de
se spirant suauitatē odoris · z tu de te reddis ab
hominacionē fetoris Qualis ē arbor · talis ē
fructꝰ eiꝰ Non eīm pt arbor mala fructꝰ bonos
facē Quid eīm ē hō scdm formā · nisi arbor eūsa
cuiꝰ radices st crines · truncꝰ ē caput cū collo · sti
pes ē pectus cū aliis · rami st vlne cū tibijs · fro
des st digiti cū articulis Hō ē foliū qd vento rapit
et stipulā q a sole siccat Vnde btūs iob ait Hō
natꝰ de muliē īplet multis miserijs · q qꝫ flos
egreditur z oterit z fugit velud vmbra · z nūqꝫ
in eodem statu pmanet Hinc et deꝰ inquit ad
hoiem Cinis es z i cinerē reuteris Et Job dt dnō

Memento queso quod sicut lutum feceris me. et in pulverem reduces me. Quid ergo lutum superbis. De quo pulvis extolleris. Unde cinis gloriaris. cuius conceptio culpa est. nasci pena. vita labor. necesse mori. Cur carnem tuam preciosis rebus impinguas et adornas. quam post paucos dies vermes devoraturi sunt in sepulchro. Animam vero tuam non ornas bonis operibus. que deo presentanda est et angelis in celis. Cur animam tuam vilipendis. et ei carnem preponis. Dominam ancillari. et ancillam dominari magna abusio est. O anima habes inimicum domesticum amicum adversarium. qui malum pro bonis reddit. et sub specie amicicie crudelior existens inimicus. hic hostis est caro tua infelix et misera multum tamen tibi dilecta. Hanc cum pavisti inimicum contra te erexisti. Hanc cum ornasti. hostem crudelissimum contra te armasti. Hanc cum foras variis et preciosis indumentis induisti. omnibus celestibus ornamentis te spoliasti. Considera ergo attente o peccator quid eris post hanc vitam. Eris enim caro cadaver miserum et putridum ac cibus vermium. Inspice sepulchra eorum qui corpore hinc exierunt. et nichil invenies in eis nisi cinerem et vermes et fetorem et horrorem. Quod tu es illi fuerunt. et quod ipsi sunt tu eris. Homines fuerunt sicut tu. comederunt biberunt. riserunt. duxerunt in bonis dies suos. et in puncto ad inferna descenderunt. Hic caro eorum vermibus et illic anima ignibus deputatur. donec rursus infelix collegio collegati. sempiternis involvantur incendiis. qui socii fuerunt in viciis. una namque pena implicat. quos unus amor in crimine ligat. Quid profuit illis inanis gloria. brevis leticia. mundi potencia. carnis voluptas. false divicie. magna familia. et mala concupiscentia. ubi risus. ubi iocus. ubi iactancia. ubi arrogancia. De tanta leticia quanta tristicia. post tantillam voluptatem tam gravis miseria. de tanta exaltatione ceciderunt in grandem ruinam. et magna tormenta. Quod ergo illis accidit tibi accidere potest. quia homo es. homo de humo. limus de limo. de terra es et de terra vivis. et in terram reverteris cum veniet dies ultima. que subito veniet.

et forsitan hodie erit Certū ē enī qđ morieris · ſ incertū ē qñ
aut quo · uel vbi Cum mors vbiq3 te expectat · tu quoq3
si sapiens fueris · vbiq3 eam expectabis // De hijs etiā
mūdi amatoribus dicit ysidorus Dilectissimi pensare
debemus · quā breuis ē mūdi felicitas · quā modica ē
huius mūdi gloria · quā caduca et fragilis ē tēpalis potēcia
Dicat qui potuit · vbi sūt reges · ubi principes · ubi impa
tores · ubi rex locupletes · ubi potentes sclī · ubi diui
tes mūdi Quasi vmbra trāsierūt · et velud sompniū
euanuerūt · quęrunt et nō sunt Quid dicemus ad hec
Reges obierūt · ⁊ principes mortui sūt · multi tamē
putant diu viuere · ⁊ quasi nunquā morte cadere de pnti vita
Certe nō sic impij nō sic · vos aūt sicut hoīes morie
mini · ⁊ sicut vnus de principibus cadetis // Adhuc de
condicione hoīs post mortē sic dicit btūs bernardus
Quid fetidius huāno cadauere · quid horribilius
mortuo hoīe · cuius in vita erat gratissimus amplexus
sic in morte horribilis aspectus Quid ergo psunt
diuicie · quid delicie · quid honores · diuicie nō libe
rant a morte · nec delicie a vermibus · nec honores a
fetore Item dicit Crisostomus de eodē sic Quid
psunt illis qui in luxuria corporis · ⁊ in pntis vita vo
luptate · usq3 ad diem vltimū pmanserūt Intuere
nūc sepulchra eorū · vide si ē aliqđ iactancie vestigium
in eis · si aliqua diuiciarū · vel luxurie signa cog
nacionis Requiere ubi nūc vestes et ornamenta pul
cherrima · vbi nūc ⁊ spectaculorū voluptas · vbi assedorū
turbe et cōuiuorū · cessit opulencia Risus iocus · et
inmoderata · atq3 effrenata leticia quo abijt · quo re
cessit · vbi illa nūc · ⁊ ubi ipi Quis fuerit vtrorumq3 In
tuere diligenter · ⁊ accede propius ad singulorū sepulchra
vide cineres solos · et fetidas vermiū reliquias · ⁊ recorda
re huius carorum ee finē · etiā si in leticia · ⁊ in delicijs ·
etiā si in labore ⁊ continencia trāsegerūt hic vitā
Homo putredo · ⁊ filius hoīs vermis Iob xxv Circa mor

tem e cogitanda corpis corrupcio i carnis putrefactioe
Sicut enim homo de putredine concipit z nutrit. ita i pu
tredine corpus ipm vivit. De cerebro capitis post mor
te nascitur bubo. de renibus serpens. de ventre lumbri
de carne vermes. de lingua ascalabus. de pelle tinea
Ecce hec de nobili corpore hois nascit z ipm consumunt In
oibus igit opibus tuis memorare novissima tua z ieternu
no peccabis Eccti vij ¶ Ecce dilectissime in tam legisti
ca vidisti in hoc caplo ex verbis scor. quid fuisti an ortu
quid es in pnti vita. z quid eris post hanc vita. Ultima
terra hec tria iugi meditacione verseris Infelices que
filii adam. omissis veris z salutaribus studiis. caduca
poscunt z transitoria querunt Sed tu kme ruminabis i
corde vilitate tua z miseria. scdm exteriore hoiez. sec
tae humilitate. fuge supbiam. sciens q supbia e sig
nu quo dyabolus distinguit suos ab electis Un Job
Ipe e rex sup omnes filios supbie Ubi gregorius Evi
dentissimu signu reproborz supbia Electorz vo humilitas
qd si quis habeat cognoscitur. sub quo rege sit vel
militet. scilicet utru sub rege xpo an dyabolo Ysido
rus dicit supbi a deo delinquit z fit demonu habita
culu Ecclesiastici x° Odibilis deo z hoibus supbia. ut pz
qz supbia luciferz de celo deiecit. ada de paradyso expulit
pharaone z exercitu eius submersit. saul de regno eiecit.
Nabugodonosor i bestia transmutavit. pter supbiam
antiochus male mortuus. z herodes ab angelo percussus

Speculu peccatoris aie ostendit tria de pecco in com. z quitra
peccatum incurrimus spualia detrimenta Capitulum scdm

Qui faciat pccm a dyabolo e q peccat ab inicio
scribit in prima (minoris) Johis tercio caplo Peccatum e
onus grave. qd celu no sustinuit. nec terra
ultimo sustinebit. sed descendet i infernu. cum
auctore suo Et secundu scm Augustinu Ec. qd pccm est
omne dictu factu. vel concupitu contra lege dei Debet
aut quilibz bonus xpianus qui salvari desiderat. summo stu
dio z summa diligencia pccm vitare. z hoc precipue pter tria

videlicet primo quia deo summe displicet Secundo quia demonibus placet valde Tercio quia hominibus summe nocet Dicit primo o infelix peccator quia debes summa diligencia vitare omne peccatum quia deo creatori tuo summe displicet Ad hoc sciendum debes cogitare quid deus fecit propter odium peccati Ipse enim propter peccatum fere semel dissipauit omnia opera sua scilicet totum mundum per diluuium ut habetur genesis [struck] septimo Alii autem reges et potentes in preiudicium inimicorum suorum depopulant terras eorum deus autem dissipauit terram propriam quia peccatum intrauerat terram suam Item deus non solum odio habet ipsum peccatum sed eciam quicquid peccatum tangit Alii autem homines propter vinum corruptum non proiciunt in mare vasa aurea uel argentea sed frangunt vasa et vinum effundunt Deus vero non solum peccatum sed eciam vasa peccati scilicet creaturas racionales id est animas ad ymaginem suam factas et suo precioso sanguine redemptas in odium peccati proicit in oceano infernali Quia ut dicit sapiencie xiiii Odio est deo impius et impietas eius Vnde deus non habet tam bonum amicum nec in celo nec in terra quem non haberet odio usque ad mortem si inueniret in eo uel unum peccatum mortale Vnde petrus licet ardencius amauerit christum quam ceteri apostoli tamen christus eum condempnasset si decessisset in peccato trine negacionis Tercio quantum deus odiat peccatum ostenditur per hoc quod propter peccatum mundi suum innocentem unigenitum interfecit Vnde dicit psalmista quinquagesimo tercio propter scelus populi mei percussi eum Et ipsemet dei filius ut peccatum interficeret uel occideret tradidit in mortem animam suam ut dicitur similiter psalmista quinquagesimo tercio Nullus enim inuenitur qui tantum odit inimicum suum quod in eius odium vellet interficere unigenitum suum proprium uel eciam semetipsum Quarto per hoc ostenditur quia deus persecutus est peccatum ab initio in tantum quod proiecit ipsum de celo et videns quod remanserat in terra scilicet in mundo ipse in propria persona descendit in mundum ut de mundo fugaret peccatum et tandem in die iudicii proiciet et claudet ipsum in infernum Vnde matthei ultimo Proiciet in profundum maris

oia pcca nra ¶ Secundo qz summe deus odiat pctm. patet per
hanc similitudinem Quia bona mi videtur multum odire
propter qd puerum suum proiceret in clybanum ardentem. nec vnqz
eum inde extraheret Sic deus propter odium pcti. filios suos
quos tm dilexit. qd pro illis mori voluit in ignem
inextinguibile proicit si inuenit in eis pctm mortale
ergo o peccator te aia legisti. qz tu deus odio hz pctm
Tu igitur si ei placere cupis. oportet te summe vitare
Ita ut nō habeat locū in te Quilibet em eēt multū
infidelis. que illū tubaret in loco. que vir suus odit
2 p quē multa mala sibi suo euenerunt Sic ēt e
pctm ē. qd summe odit xpus aiarum sponsus 2 p quod
sibi multa mala acciderunt. 2 tandem ipsa mors Mor
tuus ē enim propter delicta nra scdm aplm Et ideo est
valde infidelis ergo xpm. q recipit pctm i corde suo
propterea Remie iuxta admonitionem sapientis Ab oi delic
to munda cor tuum ¶ Tercio scdo. qd debes summa dilige
cia vitare oine pctm. maxime mortale. qr summe
dyabolo placet. et ipm valde letificat Et istud potest
probari triplici signo Primi qr i nullo alio delectatur Nam ipe
nō vult aliud balneum. nō qrit aurum 2 argentum Nam
genes xiiii dicit in psona eius Da m aias. cetera
tolle t' Vn gregorius Nichil se fecisse estimat. cū aiās
nō sauciat Sicut enim auis rapax amat cor prede.
sic dyabolus cor hois ¶ Scdm signum qd dyabolus
summe amat pctm. patet ex assidua eius temptatione
2 qr in procurando pctm nunqz fatigat Nam sex milia
annorum sunt 2 amplius. qd nichil aliud fecit. qz procurare
pctm Ideo qn dns eum interrogauit dicens Job i° Vnde
venis Rndit Circuiui trā 2 pambulaui eā Tm ē
occupatus in negocio pctorum. qd nō licet ei sopnum ca
pere Iuxta illud Job xxx° Qui me comedunt nō dor
miunt ¶ Tercium signum. qd pctm summe dyabolum letifi
cat ē. qr nunqz potuit. nec poterit saciari pctis Nam
infinita milia hoium pctorum iā deuorauit. et tamen
adhuc famelicus est. sicut leo circuit querens qm deuoret

ut di' prima petri quinto. Et nō solū famelicus. sed etiā sitibūd9
Job xl°. Absorbebit fluuiū. et nō mirabit'. ʒ hʒ fiduciam
q̄ influat iordanis in os eius id est infernū. Fluui9
q̄ue absorbet dyabolus ʒ nō mirabit' s̄t peccatores. cū
impetu currentes in os eius. Jordanis vō interp̄tat' in-
hūilis descensus. s̄t iusti. s̄cti ʒ pacifici. quos dyabol9
sūme desiderat absorbē. Legitur ī vitis p̄rm. de mlt̄p
demonū. ʒ singulis demonib9 de pctīs ʒ malis q̄ pcura-
uerūt reddentibus racionē. Et de illo dyabolo q̄ specialit'
fuit laudatus ʒ honorat9 a principe eorū. ʒ cathedra col-
locatus. q̄r fecerat fornicari vnū hoīem monachū. quē in
quadraginta fere annis. traxerat ad pctm̄. O aīa pecca-
trix plora q̄d tocies letificasti in te inimicos tuos scilicet
demones. totiens cite. quociens peccasti mortalit'. et de
cetō p puram ɔfessionē. ʒ dignā penitētiam. fac gaudere
sup te deū tuū. ʒ angelos eius. Scriptū ē enim q̄r gau-
diū ē angelis dei sup vno peccatore penitētiam agēte. ¶ Ouei-
tuo o pctōr. q̄r toto studio debes vitare oē pctm̄. quia t'
sūme nocet. Nam primo p pctm̄ mortale separat' ab amo-
re dei. et efficitur eius inimicus. Ysaie lix°. Iniquitates vre
diuiserunt inter vos et deū. et pctā vra p̄hibuerunt
faciē eius a nobis. Unde nō ē aliq̄s sctūs ita magn9
in celo. q̄ntumcunq3 sit b̄n amicus dei. si posset et pec-
caret mortaliter. qui statim amiciciā dissolueret in-
Qui peccat in amicū verissimū et fidelissimū. dicit'
vituperabilis. qui vero peccat in deū oīpotentissimū.
et p̄rem pijssimū. quō nō erit abhominabil'. ¶ Scđo
p pctm̄ obligat' pctōr. et adiudicat' patibulo īfer-
ni. Unde scđm institucionē diuine legis. a qua non
discrepat multū lex hūana. Nos regalis decreti et t-
transgressores. vel maiestatis regie ɔtemptores idest
oīs peccatores merent' interire suspendio. scđm q̄ signi-
ficatur. Scđo esdre decimo septimo. In decreto darij ubi
sic di'. Decreuimus ut quicunq3 transgressi fuerint aliq̄d
ex hijs que scripta s̄t. q̄ntū ad pctm̄ ɔmissionis. aut
spreuerint. q̄ntū ad pctm̄ omissionis accipiat ti-.

lignum de suis proprijs · quia de orto proprie consumere Ibi enim crescat
lignum · quo peccator suspendit · bona quoque sua igni assi-
bantur Multi enim cedit ad gloriam ignis celestis · pena
reproborum · sicut gloria bonorum Certe tamen · quia lex humana cor-
poraliter facit · hec spiritualiter lex diuina Unde sic legitur
hester vij Dicit rex · suspendite aman in patibulo ·
Aman interpretatur iniquus · et per hunc peccator intelligitur · quem
rex celestis · iubebit suspendi in patibulo inferni si
eum in peccato mortali inuenerit ¶ Tercio peccatum spoliat ho-
minem omni bono · gratie in presenti · et glorie in futuro Prouerbiorum
xiiij Miseros facit populos peccatum Est enim peccator pauper
quia nichil habet · primo per peccatum mortale · semper amisit · et in
seruitutem dyaboli transiuit Pauperior quia nichil potest
lucrari · eo quod opera meritorie deo grata in tali statu facere
non potest Sed pauperrimus · quia nichil potest ei dari · nam bona
facta pro ipso · non prosunt ei ad salutem · quia non viuit · nisi
quo ad corpus Unde dicit boecius · quinto libro de consolacione
Homo prauus non est homo · nisi sicut homo mortuus ¶ Quarto
per peccatum separatur a lumine deiformi · et excecatur · atque
obtenebratur Sophonie primo · Ambulabunt ut ceci
qui domino peccauerunt Et in psalmo Nescierunt neque in-
tellexerunt in tenebris ambulant Unde Iheronimus
Deprimit plane anima per peccatum interius · ne valeat sus-
picere superius ¶ Quinto peccatum est sicut putredo in
pomo Sicut enim putredo aufert pomo · valorem · de-
corem · colorem · odorem · saporem · sic peccatum mortale · aufert
anime · decorem vite · odorem fame · valorem gratie · colorem for-
me · et saporem glorie Unde putredo est omne peccatum Iam
de eo dicitur psalmo xv° Qui facit illud luto vilior est
vita eius Augustinus Tolerabilius canis putridus
fetet hominibus · quam anima peccatrix deo Idem in quodam
sermone sic ait · per que verba quendam diuitem a peccato re-
traxerit Quid prodest plena archa · si inanis est consciencia
Bona vis habere · et bonus esse non vis Non uides erubes-
cere te debere de bonis tuis · si domus tua plena est bonis
et te habes malum Quid enim est quod velis malum habere
dic michi Nichil omnino Non uxorem · non filium · non seruum ·

non villam non tunicam · postremo non caligam · et tu vis habere vitam malam Rogo te pone vitam tuam caligae tuae Quia quod tu cum iacent oculis tuis · elegancia et pulchra est et tamen sit et tu tibi ipsi vilis et fedus es In possent tibi vnde bona tua · quibus plena est domus tua · nonne tibi clamant et dicunt tu nos bona vis habere · sic et volumus bonum habere dominum · Tanta voce interpellant dominum deum tuum contra te Ecce tanta bona dedisti huic · et ipse malus est Quid enim prodest ei quod habet · quem enim qui omnia dedit non habet hec Augustinus

¶ Sexto ex peccato nascitur carnis bestialitas Unde boecius quarto de consolacione Homo bonus · bonitate deserta in belua convertitur · Et philosophus septimo ethicorum dicit quod talis est peior quam bestia Et ideo petrus et iudas apostoli peccatores comparant mutis pecoribus Et david concordat eisdem dicens Homo cum in honore esset gratia dei faciente · et non intellexit comparatus iumentis insipientibus et similis factus est illis

¶ Septimo et ultimo ex peccato nascitur dyaboli similis filialitas prima Johannis tercio Qui facit peccatum a dyabolo est Propter hoc omnibus o miserere peccator miserere anime tue · et noli per peccatum inducere super eam hoc quod legisti tanta mala scilicet offensam dei · leticiam inimici · et dampnum proprium Cognosce ergo quam nobilis est tua · et quanta gravia fuerunt eius vulnera pro quibus necesse fuit christum dominum vulnerari Si non essent hec ad mortem · et mortem sempiternam · numquam pro eis in media dei filius moreretur Noli ergo vilipendere anime tue passionem cum a tanta maiestate · tantam vides videre compassionem Fudit ipse lacrimas pro te · lava et tu per singulas noctes lectum tuum cordis compunctione · et lacrimarum assiduitate Fudit ipse sanguinem suum · funde et tu · tum cotidiana corporis afflictione Noli attendere quid caro velit · sed quid spiritus poscat Nam ut dicit gregorius Unde caro ad tempus suaviter vivat · inde spiritus in eternum cruciat Et quanto plus caro premitur in hac vita · tanto plus anima gaudebit in futura vita Augustinus Voluntatem numquam pro christo postponamus quam dimittendo · ne quod absit per transitoria amittamus eterna Si enim tibi dicetur Si vis sis toto hor

mense dives et potens et fac quicquid velis utere carnibus vo-
luptatibus sicut placet ea tamen condicione ut postea tibi
oculi eruantur omne solacium tollatur toto tempore vite tue
in fame et siti in omni cruciatu vivas et miseria nunquid
tale bonum hoc tenore susciperes. Et quidem tota hec
vita nec mensis est nec unius diei vel hore spacium ad
illius eterne infelicitatis inferni comparacione cui neque
finis est neque pena similis invenitur. Hec Augustinus

Speculū peccatoris aīe fīa qīta de penitencia cito facienda capitulum tercium

Qui non accipit
crucem suam et sequitur me non est me
dignus. Scribitur Mathei x°. Per hanc
crucem penam designat quam de necessitate
quilibet peccator debet suscipere et perseveranter
tollere si in eterna beatitudine cum Christo cupit regnare.
Unde Iheronimus in epistola ad Susannam. Nulla est
penitencia que aut equet culpam aut certe excedat. Et
Augustinus. Quisque salvari desiderat quicquid sordis
post puerum baptismum contraxerit oportet quod abluat saltem
lacrimis mētis. Sed forte dicis durus est hic sermo.
Non possum mundum spernere et carnem meam odio habere et
castigare. Audi non mea sed gloriosi Iheronimi super hoc
responsionem. Impossibile est autem ut quis presentibus et fu-
turis fruatur bonis ut hic ventrem ibi mentem impleat
ut de deliciis ad delicias transeat et in utroque seculo vide-
licet celo et terra gloriosus appareat. Tunc Iheronimi sermonem
beatus Gregorius confirmat ita dicens. Multi cupiunt evo-
lare de miseria presentis exilii ad gaudia celi sed nolunt
carere oblectamentis mundi. Vocat eos gratia Christi sed re-
vocat eos concupiscentia seculi. Plerique cupiunt mori morte ius-
torum sed nolunt vivere vitam eorum et hii metum prebunt. Nam
opera eorum sequuntur illos. Item Bernardus. Austeritas con-
versacionis sancti Iohannis baptiste peccatoribus deliciosis du-
rus nuncius est eterne mortis. Quid enim nos irracio-
nabiles fere reptilia terre insanimus cum ille quo inter
natos mulierum nemo maior surrexit innocentissimum

corpus suũ afflixit. et nos induti p̄ciosis vestib9 festina
tis. et splendide. laute ac delicate epulari. Non sic impij
nō sic itur ad astra. Demumq̄ recordare parabolā lazari 2
diuitis illius. qui opū tantarū dūs. qui purpura
indutus 2 bysso. vnā guttā aque inuenire non po
tuit. ex hoc cū eēt in ardoris ciuitate ↄstitut9. Hec
recordare mi carissime. et age penitentiam dū tempus est.
Nam ut ait gregori9. Deus et si penitēti veniam
prospondit. peccātori tn̄ diē crastinū nō p̄misit. Pe
nitencia ē p̄petrata mala deplangere. et plangen
da iterū nō ↄmittere. id est p̄positū ↄmittendi non hr̄e.
Vn̄ augustin9 in soliloquijs. Inanis ē penitencia quā
sequens coinquinat culpa. Nichil p̄sunt lamenta
si replicant̄ peccatā. Nichil valet a malis veniā pos
cere. 2 mala denuo iterare. ¶ Tres eīm sr̄ partes inte
grales penitencie scilicet. cordis contricio. oris ↄfessio. 2
operis satisfactio. Quia eiū dū tribus modis offendim9.
scilicet delectacione cogitacionis. Impudencia locucionis. et
superbia operis. Secundum regulā. ut contraria cōtrarijs curent̄.
trib9 modis oppositis satisfaciam9. Delectacioni cogita
cionis. opponam9 ↄtricione. Impudencie locucionis. con
fessione. Superbie operis satisfactione. De contricione p̄o
videamus. Contricio ē dolor pro peccatis assumpt9. cū
p̄posito abstinendi. confitendi. 2 satisfaciendi. Iste dolor
sicut dicit Bernardus. dz eē triplex scilicet. acer. acrior.
et acerrim9. Acer dz eē. qr dūm deū nrm. 2 omīm creato
rē offendim9. Acrior qr p̄rem nrm celeste q̄ nos multi
pliciter pascit inpugnauim9. et in hoc peiores brutis a
nimalibus sum9. qui pascentes se diligūt et sequūt̄. Acer
rimus vō quia redemptorē nrm q̄ nos redemit p̄cioso
sanguine. et a peccatorū vinculis liberauit. et a crudelitate
demonū. 2 ciuitate gehenne potenter eripuit. q̄tū
in nobis est iterū crucifixim9. Sz 2 de trib9 debem9 dolē.
scilicet de ↄmisso peccato. de omisso bono. 2 de amisso tpe.
De virtute hui9 ↄtricionis sic dicit augustin9. Plus valet
cordis vera contricio. q̄ tocius mundi peregrinacio. Ite q̄dā
glosa sup psalmū. Ad dnm cū tribularer clamaui. Nesciat do

differre · que compunctu corde sibi senseit supplicie Crisosto9
Sola e compunctio · q facit aiam horrescere purpuram · desidera
re cilicium · amare lacrimas · fugere risum Idem Nichil ita con
glutinat 2 unit deo · ut lacrime penitentis Erunt vero
ut ait Augustinus Auctores dyabolo dolores nō infli
gimus · qr tū plagas pctōr nrōr confitendo 2 penitēdo
sanamus Sz heu cū tanta bona p pniam consequam̄ ·
pauci tū pniam agunt Ideo conquerit dns Iheremie octā°
dicens Nemo qd bonum e loquit · nullus e qui agat peni
tenciam sup pcō suo dicēs quid feci Nunc de scdo saltz
de confessione videam9 Confessio sicut cōiter describit
e legittima corā sacdote pctōr declaratio Et di confessio
qi simul · uel ex toto undiq fassio Nam ille vere confitet
qui totū fatet Vel sic scdm ysidor · lib° ethymologiar
Confessio e p quā latens morbus aie · sub spe venie cō
sequende in dei laude apitur De virtute confessionis sic
dicit Ambrosius · sup bti immaculati Cessat vindicta
diuina · si cōfessio pcurrat huāna Et cassiodorus sup illud
psalmi Confiteant tibi ppli de9 Illis nō iudex · sed aduo
catus e xpūs · qui se ppria cōfessione condempnauerint
Leo papa Non imanet i iudicio condempnādū · q fuit
confessione purgatū Et Augustin9 in libro de pnia Co
fessio e salus aiar · dissipatrix viciorū · restauratrix
virtutū · oppugnatrix demonū Quid plura · obstruit
os inferni · apit portas padysi Porro hnc oībus o kme
mysta cōsiliū ysaie pphe · dic tuas iniqtates ut iustifi
ceris Initiū em iusticie · confessio e pctōr Oportet aut
te confiteri oia pcā tua · quor memoriā hēs integre
vni sacdoti nō diuisim · ita ut vnā pte de pcīs dicas
vni sacdoti · alterā alti · qr tunc neuter sacdos pt t confite
i remediū salutare · qr sacrametū dz hre vnitatē · 2 integri
tatē · aliter nō eet cōfessio sacrametalis Ideo dicit Bernar
dus Cum confessionē suā diuisis sacdotib9 diuidit venia
caret Execranda naq fictio e pcā diuidē · 2 supficie te9
rare · nō intrīsecus eradicare Et tales incipiunt execra
tionē pro absolucione · 2 maledictionē p bndictione

Talis diuisio cōfessionis fit sepius p ypocrisim · qui grauiora
pctā dicunt ignotis sacerdotibus · et illi cū quo debent sepius
cōfiteri · dicunt solū leuiora De talibus dicit Augustinus ꝛ po
nitur in decretis Qui in cōfessione diuidit · laudandus nō
est · qd vni celat · alteri reuelat · qd ē sepm̄ laudare · et ad
ypocrisim tendē ¶ Sequitur de tercia pte pnīe · scilicet sa
tisfactione Satisfactio scdm Augustinū · ē pctōꝝ causas
excidē · ꝛ eoꝝ suggestionibus aditū nō indulgē ¶ Ita ut
dicit gregorius Nequaq̄ satisfacimus · si ab iniqtate
nō cessamus Nisi voluptates qs dileximus · econtrario
oppositos lamentis insequamur Et ut dr̄ Crisostomus
Qualis pcessit offensio · talis dz sequi pronalia Tanto
pnus esto ad la⸺menta · qnto fuisti pnus ad culpā Qual
tibi fuit ad peccandū intencio · talis tibi sit ad peniten
dū deuocio Grauia pctā · grauia lamenta desiderat Unde
ut ait Eusebius emiseni epūs Non leui ǫtricōe agēdū
est · ut debita illa redimantur · quibus mors etnā debet · nec
pfunctoria opus ē satisfactione p malis illis · ppter q
patus ē ignis etnus Sed heu multi statim fatigant
in hac via satisfactionis · ꝛ retrospiciunt cū vxore loth ·
Contra quos sic dicit Bernardus in quodā smōe Qui
pfecte senserit onus pcī · ꝛ aīe lesionē · ille aut parum
senciet · aut omo nō sentiet corpis penā · nec iputabit
laborē · quo pcā nouit delei pterita et cauei futura
Et Augustinus sup psalmū quinquagesimū Sunt multi
quos peccare non pudet · agē pniām pudet O incre
delis insania de vulnē nō erubescatis · et de ligatura
vulneꝝ erubescatis Nōne vulnus fetidus ꝛ putre
dinis est Confuge ad medicū · age pniām Dic ini
quitatē meā agnosco ego · ꝛ pcām meū contra me
est semp Tibi soli peccaui · qr tu solus sine pcō es Cō
sistit autē satisfactio in ibus scilicet in orōne · elemosiā
et ieiunio Ut iste ternarius · cōtra illū nepharium dya
boli ternariū opponat Orō cōtra supbiā Jeiuniū contra
carnis ǫcupiām Elemosina contra auariciā Vel sic
Omne pcām · uel in deū ǫmittimus · ꝛ cōtra hoc ordinatur
orō · Vel in ⸺ pximū · et cōtra hoc elemosina Vel
in nosipōs · et contra hoc ordinatur ieiuniū

Hic propter pauperes xpi modicum de virtute elimosine tan-
gamus. Elemosina componitur ab elemon quod est misericordia et syna
quod est mandatum idest mandatum misericordie. Secundum melius scribi-
tur per y grecum. Et tunc dicitur elymosina ab ely quod est deus et syna
inde elymosina quasi mandatum dei. Unde in luca. Date
elemosinam et ecce omnia munda sunt vobis. Vel elymosi-
na dicitur ab ely quod est deus et moys quod est aqua. Inde ely-
mosina quasi aqua divina. Sicut enim aqua extinguit ig-
nem sic elemosina extinguit peccatum. Hec catholicon.
Sunt autem precipue tria que nos ad elemosinas sive
ad opera misericordie excitanda debent provocare. Primum est quia tria
redimunt culpam. Proverbiorum xvi. Misericordia et veritate redimitur
iniquitas. Et danielis quarto. Peccata tua elemosinis redime.
Hoc pulchre figuratum quarto regum ubi scribitur quod mulier
que congregavit in domo sua vasa vacua non pauca
parum olei habuit. in omnia vasa divisit et sic crevit oleum
per quod mulier a creditore liberatur. Vasa vacua sunt
pauperes quos in domo debemus congregare. ysaie quinquage-
simo octavo. Egenos vagosque induc in domum tuam.
Parum autem olei per omnia vasa distribuitur. iuxta illud thobie
quarto. Si exiguum tibi fuerit etiam exiguum libenter imper-
tiri stude. Inde cum oleum misericordie crescit. per multum et gratiam
anima peccatrix creditori deo de peccatis suis satisfacit. ¶
Secundo elemosina bona temporalia multiplicat. Unde gre-
gorius in dyalogo. Terrene substantie per hoc quod paupe-
ribus distribuuntur multiplicantur. Exemplum habemus tertio regum
xviii. In vidua que helyam pavit. cui propter hoc duo fari-
na et oleum multiplicantur. Per quod datur intelligi quod pauperes
magis pascunt elemosinarios quam econtra. ¶ Tercio
elemosina sive opus misericordie in morte elemosinarium cus-
todit. et animam eius cum caritate ad regnum celorum perducit.
Unde dicit Ambrosius. Sola misericordia comes est defunctorum.
O quam bonus quam necessarius comes est morienti elemosina.
Noli ergo dilecte tale famulum tale advocatum post ter-
gum tuum relinquere sicut illi qui res suas avare retine-
bant. nichil in vita sua per manus proprias pauperibus dis-
tribuunt. Sed eos post vitam per manus alienas dispensandas dis-

ponit. Vilis est illi qui post tergum vult portare lucernam. Cum tamen
dicat ecclesiasticus. Ante languorem adhibe medicinam. Idem
capitulo xviij. Ante mortem benefac amico tuo idest anime tue
Des primo in tenebris suis saluet pauperibus ¶ Tertia

Deus considerare tria — est sciendum quod diues a quo petit elemosinam debet con

primo — siderare tria. Primo quis eam petit. Quia ipse dominus deus deus
enim tantum diligit ~~[illegible]~~ pauperes quod quidquid fit eis
propter amorem suum imputat sibi factum. Unde scribit ma
thei xxv° Quia dum fecisti uni ex hijs fratribus meis mi
nimis mihi fecistis. Petit ergo dominus elemosinam pro pauperem
suum a quo diues in oratione cotidiana petit regnum. Et
ideo cum pauperi negat diues elemosinam. timere debet quod
deus non exaudiat eum cum petit ab eo regnum celorum. Unde
dicitur prouerbiorum xxi Qui obturat aures suas ad clamorem
pauperis et ipse clamabit et non exaudietur ¶ Debet di

secundo — ues secundo considerare quid petit deus. Quia elemosinam
in suis pauperibus petit. Petit itaque non tamen sed suum.
Et ideo valde ingratus est deo qui pauperi negat modicam
elemosinam. cum de bonis dei habeat habundanter. Hoc
considerauit dauid. qui dixit primo paralipomenon xxix°
Tua sunt domine omnia. et que de manu tua accepimus dedimus

tertio — tibi ¶ Tertio debet considerare diues ad quid petit deus
Petit vero pro pauperem suum deus non ad dandum. sed ad
mutuandum. nec tamen ad triplas. sed ad centuplas usu
ras. Unde dicit Augustinus O homo quid feneraris homini. fe
nerare deo tales usuras et centuplum accipies. et vitam
eternam possidebis. Et ideo nimis est ingratus. qui ad tales
usuras non vult commodare deo ad quales mutuaret iudeo
vel sarraceno. Pro hijs omnibus homines thesauriza tibi per
pauperes in celo. tamquam in tuto. opera mea faciendo. non

nota — in terra. Cor auari est fouea sine fundo. et quo plus
recipit plus concupiscit. ut numquam videatur impleta. Iuxta
illud ecclesiastici vij° Auarus non implebitur pecunia
Attende quod cor sequitur thesaurum. Ve autem illi qui in terra the
saurizat. qui per consequens cor suum in terra in loco tam
periculoso exulauit. Illud ergo dicit Crisostomus Con

nota — grega substanciam tuam ubi patriam habes. Cum enim col

locat

locat thesaurum suum in terra · non habet quod speret in celo · ubi nichil
habet repositum Illud solum tuum reputa quod pauperibus erogasti
Non sunt enim hominis bona que secum deferre non potest Ambrosius
Nil tamen commendat · quam misericordie caritatis Non memini
me legisse mala morte mortuum · qui libenter exercuit
opera pietatis Leo papa Ille ad dominum integros fructus premit
tit · a quo nunquam pauper tristis recessit Tanta est virtus misericordie ut
sine illa alie virtutes si sint prodesse non possint Continuus
enim fidelis quis sit et castus · sobrius et aliis bonis moribus
ornatus · si tamen misericors non est non meretur Hec in favorem
pauperum de virtutibus elemosine · et operum misericordie dicta suffi
ciant Nunc ad propositum videamus Qui non accipit crucem
suam et sequitur me · non est me dignus Ista crux primo assu
menda est cito · et in tempore iuventutis · quia tunc deo magis pla
cet · et homini magis prodest Iuxta ecclesiastici xii Memento cre
atoris tui in die iuventutis tue Idem ibidem ne tardes
converti ad dominum · et ne differas de die in diem · subito enim
veniet ira illius · et in tempore vindicte disperdet te Sed contra
hoc salubre sapientis consilium · dyabolus immittit homini malam
spem longioris vite dicens Iuvenis es diu poteris ad
huc vivere In senectute penitebis · et tunc facies penitenciam ·
et ibi ad confessionem Multi vero credunt isti adulescentes et
repromittunt sibi longam vitam · proponentes se in senectute
emendare · quos mors repentina rapit et dampnat Unde dicitur
ecclesiastici xxix Repromissio nequissima multos perdidit Est
ergo sciendum quod talis promissio dyaboli longioris vite · et
in senectute penitendi nequam est · quia contra ius · et contra
racionem · nequior quia contra ipsum peccatorem nequissima · quia
contra dei bonitatem Primo quod sit nequam · quia contra ius et racionem
apparet per tria exempla Primum est · quia qui habet quattuor mor
cinos · et totum onus imponeret debiliori omnium · talis contra
iusticiam et racionem faceret Sic ille qui totum onus penitencie peccatorum
que commisit in quattuor etatibus scilicet in adolescencia · in iuventute
in virili etate · et in senectute · vult soli senectuti imponere
que iam debilis est · et non potest laborare Et tales merentur ma
ledictionem · sicut dicitur Zacharie primo Maledictus dolosus
qui habet in grege suo masculum · et immolat debile domino Sic i(ll)e

qui fortitudinē sue etatis tñsit· et debilitatē senectutis ppo
nit īmolaē deo dnō Ysidorus Cum tempꝰ congruū pnīe
pdit· frustra an̄ dei ianuā cū pabus venit· Scdm exm̄
ē Jlle qui nō posset leuaē minꝰ onus qm̄ fortior ē· et
potencior Et vellet illud levaē· qm̄ multo maius eēt
et ipē debilior factus fuisset· mīto stultus et iniustꝰ re
putaētur· Sic ē de illo qui omnes pccīs ꝛ pnīe qm̄ iu
uenis est et ipē fortior salutet in iuuētute nō vult por
tare Et credit melius portaē· qm̄ onus fuit augmē
tatū Talis assimulat' illi stulto de quo dr̄ in vitaspꝫm
qui scindebat ligna· ꝛ faciebat de illis sarcinā ꝛ postea
temptabat leuaē· et qm̄ videbat· ꝙ nō poterat de ta
li portaē· iterū scindebat alia ligna et apponebat
ad sarcinā et postea temptabat· et qnto plꝰ ponderā
bat· tanto plura addebat Sic faciunt pccōres· qm̄ sen
tiunt pimo pondꝰ pccīs ꝛ pnīe· deponunt statim· ꝛ pcā
pcīs addunt Unde sicut gregorius Pccām qd̄ p pe
nitenciā nō deletur· mox suo pondē ad aliud trahit
Tercium exm̄ ē Jlle qui p totā vitā suā cū magnis cu
tibus pararet sibi domū vbi nō intenderet morāi vllo
mō· ꝛ domū in qua vellet habitaē in ppetuū destrueret·
pro posse suo· talis apte faceret cōn racionē· ꝛ ido mito
stultus ꝛ insanus dz īputari Sz talis ē pccōr· qui usqꝫ
ad mortē differt conūti Jpē eni p totā vitā suā parat
domū in inferno· cū tn̄ nullo mō ibi habitaē vellet Vn
dicit paulꝰ aplūs Cum facit cōn ꝯsciām· edificat ad ge
hennā ¶ Scdo ꝙ ista pcrastio longioris vite nequior
est· quia contr' ipm̄ pccōre apparet p duo notabilia
exempla Primū ē· quia ille qui plꝰ se diligeret infir
mū ꝙ sanū· seruū ꝙ liberū· nichil hn̄tē· ꝙ omni bono
rū esse pticipem· talis nunqꝫ eēt cōn sepm Talis
ē pccōr· qui tardat agē pniām· quia plꝰ diligit se
in pccō qd̄ ē infirmitas spualis· vel pcaus morbs
dicenda est Vnde pccōr in tm̄ turpius ē cōn sepm
qd̄ magis diligit se mortuū ꝙ viui· seruū ꝙ liberū
malū ꝙ bonū Unde dicit Johes in epla sua Qui
facit pccm̄ suus ē pcī Et petri octavio A quo quis

supatus ē · eius et seruus factus ē Augustinus 2 Bonus
homo · eciā si seruit liber · est · malus homo si regnet seru9
est Non vni9 hoīs · sed qd' peius est · tot dn̄oz quot vi
cioz Scd'm exemplū Ille qui debēt magnā pecuniā
ad vsuras q̄ cotidie cresceret · et posset psoluē · et tamē
tardaret q̄ntū posset · talis faceret con̄ seipm̄ Sic ē i pposi
to Hora enī in pctīs tamq̄ debitū currit ad vsuras
et q̄to diucius sunt in pctīs · tanto pl9 soluet de pena
Apocalips xviij Quantū se glorificauit homo et in deli
cijs fuit · tm̄ date ei tormētū et luctū ¶ Tercio q ista
pmissio longioris vite sit nequissima · q contra dei
bonitatē · apparet p tria notabilia exēpla ¶ Primū ē
si aliquis inueniret dn̄m suū cui seruirē tenēt · et a quo
oīa sua habēt · p totā vitā suā impugnaret · et inimico
dn̄i sui seruiret · et postea senio confectus in fine vite
sue vellet dn̄o suo seruirē · et suū seruiciū ei offerret · ti
quis con̄ dn̄m suū dn̄m eēt · nec multū dn̄o suo placet
Sic ē pctōr · qui peccando offendit deū · et seruit inimico
dyabolo i iuuentute · et in senectute pponit seruiē deo
¶ Scd'm exm̄ ē Si aliquis recepisset bona maxima
a dn̄o suo ad multiplicandū 2 lucrandū · et qd' ipse
debēt hrē totū lucrū · et illa bona supflue expendēt ·
et pro nichilo duceret in cōtemptū dn̄i sui · talis impie
ageret et contra curialitatē dn̄i ingrat9 eēt Sic est
pctōr qui corpus et aīam · sensus aīe · vires corpis · tpa
lia bona · spaciū vite · 2 alia multa 2 magna bn̄ficia
recepit a deo · et oīa ista expendit in cōtumeliā creato
ris · peccando multipliciter · apte facit con̄ bonitatē dei
De aīa q̄ tradita ē nobis a deo q thesaurus pcios9
sic dicit Bernardus Ve michi · si talentū mī traditū
aīam meā negligenter seruauero · pcioso sanguine · ag
ni incontaminati appciatā De tp̄e dicit idem Non ē
temp9 t impensū · qd' nō a te exigetur q̄liter fuerit
impensū ¶ Terciū exm̄ ē Si aliquis seru9 dispensa
tor bonoz aliqui9 dn̄i · bonū panē · bonū vinū · 2 me
liora cibaria daret extraneis · et inimicis dn̄i sui · et dn̄o
suo daret de pane corrupto 2 furfure · et de putridis
carnib9 2 piscibus · et daret ei ad potandū de fecibus

veri · talis turpiter agit cum dnm̄ suū Sic ē parcoz q̄ illud
quod pulchrius est z melius ē de vita sua scilicet iuuē
tutem z fortitudinē suā dat mūdo z dyabolo · et quod
peius est scilicet nouissimū vite sue pponit dn̄o deo
suo dare | Non sic faciebat dauid qui dicebat · ffor
titudinē meā ad te custodiam Vnde dicit eccias
tes | Noli offerre feces senectutis Sed vinū liba
minū floride iuuentutis De parcoribꝰ pniām diffe
rentibus sic dicit gregorius Satis alienus est
a fide qui ad agendā pniām tempꝰ senectutis
expectat · cū nullū diem vite sue in sua habeat
potestate Ideo iuxta consiliū ysidori · festinare
debet ad deū vnusquisq3 penitendo dū pt · ne si dū
pt noluerit omo cū voluit tarde nō possit Igitur
festina ad pniām kme ne tardaueris · ut nō cū
fatuis v̄ginibꝰ finaliter excludaris Speculum
peccatoris qd̄ ffrā quīta de ɔtemptu seu odio mūdi

N Olite diligē Capitulū quartum
mūdū · nec ea que in eo sunt Si q̄s
dilexit mūdū nō ē caritas pr̄is in
illo Et mūdꝰ trāsit z ɔcupiā eiꝰ Scri
bit in p̄ma canonica Johis 2° cap°
Hec v̄ba ptractans btūs augustinꝰ
sic dicit Noli vt̄ru amare tpalia z trāsiē cū tpe · an
mūdū nō amare z metuū viue cū deo Amas scīm
et absorbebit te Amatores suos vorare nouit · nō
portare | Nota q mūdꝰ ē excōicatus · quia sicut pro
excōicato in ecclia nō oratur · sic nec xp̄us orauit
pro mūdo · qui tn̄ pro suis crucifixoribus orauit
Vn̄ dixit in vltimo s̄mone · pro ipis scilicet disci
pulis · nō pro mūdo rogo Stultū ē tali dn̄o s̄uiē
qui in fine s̄uū mūdū z sine mercede eicē ɔsueuit Sic
facit mūdꝰ Vn̄ legitur qd̄ soldanꝰ rex babilonie
cū apud damascū infirmaret usq3 ad morte · et
sciret sibi morte īminē · signiferū suū vocauit dicēs ei

Tu qui soles ferre vexilla mea ad bella · fer nunc mortis mee vexillum saltem vile hoc panniculum per totam damascum dicens Ecce rex orientis moriens · non fert secum · nisi hoc vile panniculum ¶ Simile fere legitur · quod quidam rex lothoringie iuuenis cum esset in extremis respiciens sua palacia et domos suas multas · dixit pluribus audientibus O domine ihesu · quantum contempnendus est mundus iste Ecce ego qui tot habui palacia et hospicia · nescio quo debeam hac nocte ire Vel quis me debeat hospicio recipere Relinque ergo o peccator dimittum saltem hunc mundum · antequam in tanta paupertate relinquaris ab eo · sciens quod ut dicitur Jacobi primo Qui amicus est huius mundi · inimicus dei constituitur Gregorius Tanto quis deo est magis proximus · quanto ab amore mundi est alienus Ad hoc ostendendum xpus nudus extra ciuitatem pati voluit et crucifigi · ut ostenderet nichil sibi esse commune cum mundo Et quod quicumque volunt consequi passionis sue fructum · debent exire mundum · saltem per affectum et mundanam conuersacionem Vnde dicit dominus Iheremie quinquagesimo primo ¶ Fugite de medio babylone · et saluet vnusquisque animam suam Babilon secundum Iheronimum interpretatur confusio · et directe significat hunc mundum · in quo heu iam vbique confusio regnet tam in clero quam in populo · tam in religiosis quam in secularibus tam in senibus quam in iuuenibus · tam in viris quam in mulieribus Ita ut merito beatus iohannes dicat in canonica sua Totus mundus in maligno positus est Et ideo consulit fugiendum esse ad vitam religiosam beatus bernardus dicens ita ¶ Fugite de medio babilonis idest de seculo et saluate animas vestras Conuolate ad vrbes refugii · idest ad vitam religiosam · vbi possitis et de preteritis agere penitenciam · et futuram gloriam fiducialiter postulare ¶ Non vos prime austeritas deterreat · quia non sunt condigne passiones huius temporis ad preteritam culpam que remittitur ad presentis consolacionis graciam que immittitur ad futuram gloriam que promittitur ¶ Sciendum quod mundum debemus fugere propter quatuor Primo solent sapientes recedere a loco infecto pestilencia · uel fetore maxime quando uel egros se senciunt · uel egrotaturos se

agnoscunt Talis ē mundus · quia quot mala exempla pec
catorum in eo videmus · tot fetores inficientes animam nostram
capimus Ideo quia cum peccatum sit morbus contagiosus
fugienda ē societas malorum Nam ē tuta sanis cum lepro
sis habitacio Ecclesiastici xiij Qui tetigerit picem inquinabitur
ab ea · et qui communicauerit superbo induet superbiam Noluit
iacob habere esau socium itineris sui Jheronimus Certe
nil tam nocet homini quam mala societas Talis enim efficitur
homo · qualium societate fruitur Quid cum agno lupus ha
bitat Vir castus contra societatem luxuriosi aufugit Plusquam
impossibile puto virum diucius in bonis permanere operi
bus · qui malorum assidua conuersacione vtitur Cum sancto
psalmista vociferat sanctus eris · et cum viro electo electus
eris · et cum peruerso peruerteris Sicut enim mala nocet conuersacio
ita prodest bona Nullus precium huic comparatur thesauro Qui
bonam inuenit societatem · vitam inuenit diuiciis affluit
Certe vera dicam Raro homo · vel bonus vel malus
efficitur · nisi ob societatis causam Puericia tanquam tabula
rasa in qua nichil fore depictum dicitur Illud quod a societa
te recipit · usque ad senectutem retinet · siue bonum siue ma
lum sit Hec Jheronimus Debemus ergo nos elongare
a mundo propter · mali vicinij molestiam Nullus autem
vicinij ita potest nocere · sicut vicinitas peccatorum · quorum mundus
plenus ē · ut patet ex iam dictis ¶ Secundo solent sapi
entes recedere a locis in quibus se tradi in manibus inimico
rum suorum timent Sic facit mundus Unde congruit ei illud
verbum iude traditoris Quemcumque osculatus fuero ipse est
tenete eum Nam quos mundus in prosperitate osculatur idest
exaltat honoribus · hostibus suis scilicet demonibus tradit
Unde Jheronimus Signum manifeste dampnacionis ē
in hoc mundo sua beneplacita assequi · et a mundo diligi
Itaque omnino oportet nos per multas tribulaciones accipere
regnum dei Errauit in via · qui per diuicias et delicias
festinat ire Hec Jheronimus ¶ Tercio solent se sa
pientes elongare ab aliquo loco propter eius periculum
Mundus ē locus periculosissimus · propter quod mare dicitur
Unde psalmista Hoc mare magnum et spaciosum etc.

Periculū huiꝰ maris saluet mundi iuxta v̄bū 2 Bernardi p
bat tā̄ (?) seruan̄ raritas · et perīcitātū multitudo In mari
marsilie de q̄tuor nauib9 · vix perit vna In mari huiꝰ
mundi de q̄tuor aīab9 vix saluat̄ vna Quasi enim locus
diluuij ē mūdꝰ iste · vbi pauci respectu pericitātū saluāt̄
mundus ē sicut fornax babilonica igne infernali
succensa Ideo valde timendū ē hoī in eo · q̄ ad sibilū
huiꝰ v̄bi accendit̄ igne ire / ad aspectū huiꝰ mulieris
igne luxurie · ad aspectū huiꝰ rei preciose igne cupi
ditatis ¶ Quarto elongat se hō diffidatus ab aliquo
loco · propter inimici capitalis timorē Inimicꝰ in · ca
pitalis ē dyabolus · qui inuauit mortē in eam · qui ē
princeps mundi · a quo nos elongamꝰ dū mundū deseri
mus Et eccl'astici nono Longe esto ab hoīe ptāte ha
bentē occidentē · Homo iste ē dyabolꝰ · q̄ dr̄ homo ab
de uicto Mathei xiij Inimicꝰ homo hoc fecit ¶ Preterea
sciendū · q̄d aliter pfecte vinci nō potest insidiꝰ · nisi
p recessū ab eo Vn̄ legit̄ in vitaspatrū · q̄d beatus Arseniꝰ
adhuc in palacio imperatoris existens · rogauit deū
dicens Dn̄e obsecro dirige me ad salutē Et venit ei
vox de celo dicens Arseni fuge hoīes 2 saluaberis Ipē
autē statim ad monachalē vitā diuidit Iterū orauit
dicens Dn̄e dirige me ad salutē Et vox de celo iterū dixit
Arseni · fuge tace quiesce Hec enim sūt radices nō pec
candi Nam in fuga vitat̄ concupiā carnis Tacitnitate
supbie uite Quiete desideriorū auaricia Item ysidorus
ad mundi contemptū nos exhortans sic ait Si vis esse
quietꝰ · nichil seculi appetas · semp in q̄uie hēbis me
tas · si curas seculi a te p̄ieceris Abice a te · q̄d bonū p̄po
situ potit̄ impedire Esto mortuus mūdo · 2 mūdꝰ tibi
Mundi glām tamq̄ mortuus nō aspiras Ab effectu
huiꝰ mundi tamq̄ mortuus iam te separa · sicut se
pultus nō habeas curā de seculo Tamq̄ defunctus
te purga ab oī negocio Quies contempne · q̄d post
mortē nō potis hrē De vita huiꝰ mundi dicit Theoꝰ
O vita mundi nō vita · sed mors · vita fallax · vita onus
ta tristicijs imbecillis · 2 vmbratica · vita mendax · nc

nunc flores. et statim arescis. vita prurians vita tamen non es vita fragilis. vita momentanea et caduca. que quantomagis cresis tantomagis decrescis. tamen plus procedis plus ad mortem propinquas O vita plena laqueis. quot in mundo illaqueas. quot per te iam sustinent tormenta infernalia. quam beatus qui tuas agnoscit fallacias. quam beatior qui te tamen non curat vanis blandicijs. quam beatissimus qui a te bene privatus est Augustinus Mundus clamat ego deficiam Caro clamat ego inficiam Dyabolus clamat ego decipiam Xpistus vero dicit ego reficiam. tu ser quem sequeris O karissime si hec que iam legisti te non moneant ad contemptum mundi. et eorum que in eo sunt. audi beatum Bernardum de amatoribus mundi ita dicentem. de illis quibus preparatur dolor vermium. ardor flammarum. sitis continua fletus et stridor dentium. horribiles facies demonum. ibi mors optabitur sed non dabitur Ibi nullus ordo. sed sempiternus horror Quantus tunc putas erit meror. quam tristicia. quis luctus. quando separabitur iniustus a consorcio iustorum et tradentur iniusti potestati demonum. et ibunt cum eis in eternum supplicium. gaudia paradysi nunquam suscepturi. sed perpetue cruciandi. ibi torquentes nec punientes fatigabuntur qui torquentur non morientur. et sine spe vene vivent ut non moriantur. morientur ut non consumantur Ysidorus Si habes sapientiam salomonis. si pulchritudinem absolonis. si fortitudinem sampsonis. si longitudinem vite enoch. si ptholomei potestatem. si diviciis cresi quid prodesset tibi. si tamen caro tua daretur vermibus. anima demonibus cum divite cruciandam sine fine ¶ Item moveat te debet ad despiciendum hunc mundum. et ea que in ipso sunt brevitas presentis vite. et incertitudo mortis Unde gregorius Reproborum mentes ideo multa nequiter agunt. quia se vivere diucius arbitrantur Justi vero dum brevitatem vite sue considerant. elacionibus et immundicie culpas declinant De brevitate presentis vite dicit Jacobus apostolus in canonica sua Quid est vita nostra. nisi vapor ad

modicum pavens. et demceps timabit. Augustinus Vita hominis tota brevis est. ab infancia usque ad decrepitam senectutem Adam si adhuc viveret et hodie moreretur. quid illi longitudo vite profuisset Idem Cuncto tempore quo vivitur. de spacio vivendi demitur. ut omnino nichil aliud sit tempus presentis vite quam cursus ad mortem. in qua nemo stare paululum vel tardius ire permittitur. sed urgentur omnes pari motu singulis diebus facere unam dietam ad corporis mortem Seneca Cotidie morimur quia cotidie demitur aliqua pars vite Ecce dilectissime si bene te inspexeris et verba iam tibi scripta ac etiam postea scribenda cordis auribus diligenter perceperis. potius debes dicere Ego Vado mori credens per longum vivere tempus Forte dies hec est ultima vado mori Tu autem estimas diu vivere et hec temporalia bona et mundana gaudia annis multis in deliciis possidere Sed carissime non sic Homo enim ut ait Job vanitati similis est dies eius sicut umbra pretereunt

Speculum peccatoris anime pars sexta de falsa mundi gloria potencia ac dignitate et caducis eius diviciis contempnendis Capitulum quintum

Ubi sunt principes gencium qui dominantur super bestias que sunt in terra qui in avibus celi ludunt qui argentum thezaurisant et aurum in quo confidunt homines et non est finis acquisicionis eorum Qui argentum fabricant et solliciti sunt. nec est inventio operum illorum exterminati enim sunt. et ad inferos descenderunt et alii in loco eorum surrexerunt Scribit Baruch tercio capitulo Hec verba pertractans prosper in sentenciis suis sic ait Ubi sunt modo insuperabiles oratores. ubi qui convivia festa disponebant. ubi equorum splendidi nutritores. ubi exercituum duces. ubi satrape et tyranni Nonne omnes pulvis et faville Nonne in paucis versibus est eorum memoria vite Respice eorum sepulchra et vide. quis servus quis dominus. quis dives. quis pauper Discerne si potes vinctum a rege. fortem a debili et pulchrum a deformi Attendendum quoque est quod humana gloria ex quacumque re sit causata propter

racionem ab oīb9 ē fugiēda Primo qr vilissima ex sua
condicione Scdo quia varissima siue fragilissima ī
duracione Tercio qr falsissima in pmissione Qrto
qr maligīssima in retribucione ¶ Dico pmo
quia mūdana gla ideo nobis ē fugienda qr vilissiā
et hoc de sua nā Unde scribit pmo machabeo 2 2°
capl̄o Gla eius stercus et vmis hodie extollit̄ et cras
nō inuenietur Quid in rebus stercore detestabilius
Quid in aīalibus vme vilius Ergo si tpalis gloria
stercus et vmis consistat nō ē hoībus appetenda sed
fugienda Est nāq mūdi gla putredo ligno simili
tūa de quo phus docet et qr ipā experiencia patz
qd de nocte lucet sed putridū apparet in die Eīdem
em ē hoīm gla vana putridū de nocte lucē habēt
nisi in hoc pnti tpe qd nocti tenebrosi ē sile gloriosus
incedē et luminosus in infirmis oclis apparē qui nō
pnt nisi scdm ea q foris st iudicarē Sz qn dies iudi
cij aduenit in quo illūiabit dns abscondita tene
brarum et manifestabit consilia cordiū tūc q mō
videnť gloriosi apparebūt putridi et vilissimi
et penitus nō curandi Ita tales mūdi potētes
sūt lucapite siles qui volando in nocte lucet et in
die latet ac tō nigra apparet O si hec attenderent
qui in caducis suis diuicijs gloriant̄ Et mq qda
fetide carnis pp modicū in carnē vtisire nobili
tate potencia et dignitate extollūt̄ Et alios con
tempnēdo deprimūt quō in futuro vilissimi nigri
et putridi apparebunt puto qd mō cordialit̄ eā
detestarent̄ glam huius mūdi tpalē hoc scientes
qd impossibile ē ut dicit Jheronimus ut hō in celo
et in tra appareat gloriosus ¶ Dico scdo qr gla
mūdana ē nobis fugienda qr ē fragilissima nō
ē vlla stabilitate firmata Sic namq ē defectiua
ut quelibet vaporosa uel fumosa substancia Fu
mus em qto plus in altū se erigit tanto plus defi-

nit · donec penitus evanescat flos magni odoris · z
ad tempus mirabilis venustatis · ad modicum tactum sol
urentis arescat · z oīs gla eius perit Sic mundi gloria
Unde dr̄ psalmo quadragesimo Oīs caro fenum Et oīs
gla eius qⁱ flos feni Exaruit fenum · z flos eius deci-
dit · z omnis gla eius deperijt Amatores igit tpalis
glie · siles sunt feno tectorum · qd̄ priusq̄ evellat exa-
ruit Un̄ ecclastici x° Omnis potentatus brevis vita
Rex ē hodie · z cras moritur Nam ubi ē nūc gloria
assueri regis · qui sup centū puincias imperavit Ubi
gla illius magni alexandri · in cuius cspcu oīs tra
siluit · machabeorum pmo caplo Ubi nūc gla tocius
romani imperij · qd̄ ad modū ferri oīa regna tre
pdomuit Ubi sūt pncipes mundi · z q̄ dnant sup bes-
tias Sicut oms tanq̄ pegrini z hospites unius diei
velocissime trāsierunt Vere sic Nam unus ex eis nō
remansit · qm in vanitate defecerunt dies eorum · z anni
eorum cū festinacione Job Nam tpe mori · mors nulli
parcit honori Mors fera mors nequā · mors nulli parcit
et equā Dat cunctis legem · tollit cū paupe regem
¶ Tercio mundana gloria ē nobis fugienda · quia
falsissima · nulli servat pmissa · s̄z omīs hoīes falles
in via Quē ē enim imperator · quē pncipē nō decepit
longū enim z honorabilē vitā pacificā · z securā potē
ciā sibi pmittit · cū unū momentū tpis vite addē non
possit Cuius in tpali gla · alexandro silis · qui nullū
unq̄ bellū pdidit · sed cū paucis multitudinē sepe
vicit Nullā civitatē obsedit · quā nō cepit Nullā
unq̄ puinciā invasit · quā nō sue dicioni subiniserit
Et tn̄ qn̄ oīa se subiugasse credidit z pacifice vitam
ducē sperauit · tūc ī momēto veneno deperijt Cur̄ em
hanc mūdi glam seqris · a qua ī morte iuvari non
potis Unde petrus blesensis in quadā epla Gloria
mūdi fallax z seductoria suos decipit amatores Qd̄
quid em · vel in futurū pmittit · vel pnti pretendit ·

totū ad nichil deueniet · tamq̄ aqua decurrens Et ideo Aug̅
breuiter dicat · quis prudens querere curat ‖ Quanto
mundana gl'ia ideo ē nobis fugienda · quia maligniss'ia
in retribucione · quia nō pducit ad gl'am · sed ad penā
z confusionē sempiternā Unde ozee q̄rto In ignomi-
niam commutabo · videlicet in mortē · q'a gl'a trāsibit
in sūmā ignominiā · seu confusione · potencia
i impotenciā · sapia in stulticiā · z omīs delectacio
in sempiternā penā Nam z iuxta mensurā culpe
erit z mensura pene Nam contra eam · que se ad
mundanas voluptates effundit · dn̄s graviter excla-
mat suis iudicij executoribus dicens Quātū exal-
tauit se in delicijs · tm̄ date ei tormentū et luctū So
igitur dilectissime affectanda neq amanda ē mūdi
gloria · q̄ constat ex p̄dictis eē vilissima · fragilis · se-
ductoria · z maligna Si vero ex hijs q̄ iam scripta sūt
nō moueris ad mūdi gl'am contempnendū Audi q̄lr
gloriosus Jheronimus alloquitur tpōs · tpalis glorie
amatores ita dicens Ve ve vobis · qui ad celorū
regna diuiciaꝝ itinē nō festinatis · q'm facilius ē
transire camelū p foramē acus · q̄ diuitē intrare in
regnū celoꝝ Non mea sūt hec vba · sed xp̄i In hoc re-
uocabilis est snīa · xp̄us omnino nō est deus Celū inqt
idem z terra transibunt · vba autē mea nō trāsibunt
Ululate o vos miseri · vento instabilis fortune
nobiles z potentes · qui alios confunditis · et tamq̄
ignobiles conculcatis · qui huius mūdi vanitatibus
honoribusq z falsaꝝ dignitatū fumo obcecati · cū
tr̄e vite breuissime tela morte · velud a texente
forte hac nocte succidet' in inferno · fine intermina-
bili pre alijs cruciabimini · contine moriendo viuetis
In labore hominū in mūdo nō estis · ymo nō solū cū ho-
minibus labores nō fertis · sed z laborantes diuine non p-
mittitis Ideo nō cū hominib' · sz cū demonib' flagella-
bimini Quanto em̄ i mūdo maior fuit gl'a z leticia · tan-
to maior erit in inferno parata pena Sed quid dicam
Duodecim fatemur xp̄m aplos elegisse · quoꝝ vnus

omnium solus bartholomeus origine fuit nobilis · et ma
theus diuiciis antequam apostolatum acciperet insistebat Ceteri vero
erant pauperrimi piscatores Cur hoc retuli audiatis Si
xpistus verax est · et si omnia que ex ore eius audiui necessaria
non sunt · hiis quidem diebus hominum vix vnus aptus regno repietur
de mille Cum vero eorum in credunt · post modicum tempus
in tormentis positi senciant Sed forte quis veritatis
huius certus iam mirabitur Quod que ego · si ex hoc me in
terrogaret · videret Nonne vnico credimus dampnari
hominem mortali peccato Sed si hoc inquiret ita est vix salua
bitur vnus de centum milibus Sed quid diues · et mortalis
fame · cura pastus Et aliud est · quam quoddam omnium peccatorum
vas putridum · vbi superbia · ubi auaricia · ubi luxuria ·
Nonne in diuitibus · nobilibus et potentibus Nonne et
latrones sunt · qui et pauperum mercedem violenter depredant
et eos deprimunt atque necant Cum ex vbertate domus diui
faciunt · qui ut pauperibus necessaria ordinaret receperunt
Certe superfluitatem vestimentorum superfluitati carnis addunt
de pauperibus frigore et nuditate morientibus non curantes
Palacia et magna erigunt edificia · ut humanis oculis con
templentur · et pauperes in plateis moriuntur in commodis
Conuiuia aliis preparant frequenter diuitibus · et ferculis deli
catissimis · suum ventrem impleant ingluuie · in quibus
pauperes fame pereunt Cum aliud est eorum vita · quam peccata
Cui venter impletus est tanta ciborum copia Nonne ad
fores adest luxuria Cum ergo amplius loquor · cum
omnium mortalium lingua deficeret · ut quantum peccatorum faciunt enu
meretur · nec deum nec semper iudicio cognoscunt · nec se
ut puto morituros arbitrantur Non enim facile in peccata
labitur · qui se moriturum cogitat · et deum sibi fore iudicem
non ignorat Ve nimis est imbecillis et miser · cui hominum
est memoria · si cuncta dyabolica temptamenta non facile vi
lipendit Ideo vere dicta Si deum suum iudicem agnoscerent
et si se mori crederent · non peccarent saltem tam secure Cur
hii miseri ad ecclesias properant · ut diuinis intersint
misteriis · aut ut contemplentur mulierum vultus · hec sua est
meditacio hec predicacio et dei cognicio Sic diuinam per
cucurrant legem · ut pecunias terra et mare pagantes

a ebrietatibus vigilijs et meditacionibus sibi et suis filijs diuicias
congregent Certatim vestimenta sua in societate mira
artificij varietate frequenter mutent· quoniam ut ludos
hastiludia· choreas· potaciones· ebrietates magna
conuiuia· delicata fercula· suis alternatim exhibeant
sodalibus· mulieres ad suam voluntatem explendam
sufficienter habeant Sed ve miseri quid facitis
Non agnoscatis Corpus ante tempus destruitis· et animam it'
fiatis· Vnde infirmitates et mors tam intempestiua·
tis ex nimia ciborum copia et frequenti mulierum vsu Deum
deludere creditis· certe deluditis vosmetipsos Pro corpore
obliuiscimini animam· et ecce corpus simul cum anima destruitis
ante tempus Et ideo gaudete· iocundamini et letamini in
hoc breuissimo temporis spacio quod habetis· ut postmodum cum
dyabolo sine fine temporis lugeatis Quid facitis ne diffe
ratis· frequentissime vestimenta permutate· ne forte
vestra dispareat nobilitas· nec sint qui vos excedant
ut in inferno verecundiam capiatis et confusionem Vbi
conuiuia· ubi delicata fercula· ubi vina preciosa melle
mixta et aromatibus Properate· epulemini· et inebria
mini· Non enim post mortem amplius facietis· sed cum
diuite· qui cotidie splendide epulabatur· in tormen
tis gehennalibus· guttam aque minimam poptabitis·
nec habere poteritis Agite satana· vestras in luxurijs ex
plete voluptates Seminate in corrupcione· colli
getis dampna sentenciam· quam iustus ille iudex dabit in mag
no iudicij die dicens Ite maledicti in ignem eternum
qui paratus est dyabolo et angelis eius Heu cor lapi
deum· si cum talem tibi cogitas ob huius mundi parua sola
cia terribilem sentenciam non formidas· si illum expectas diem
tam terribilem et crudelem· in quo non solum de luxurijs
vestibus· ebrietatibus· et comessacionibus· et de toto tempore
amisso quo vixisti· sed eciam oportebit te de qualibet
locucione et cogitacione vana reddere racionem Cur non
emendaris Cur moraris miser· de die in diem conuerti
ad dominum Cur te iam malorum non penitet Ecce mors
properat· ut te tollat· die noctuque accurrens Ecce dya
bolus se iam preparat· ut te rapiat Ecce vermes corpus
quod tanta cum curis diligencia expectant· ut illud co-

dant· quousque iterum 9mictu͂ aīe· cū illa pariter penas hēat
infinitas Cunıd errando ꝑh9 scli vita in vanitatib9
petis solatia· diuicias glorıa· ⁊ certā t' planta· nō ī ue
nis hic· quia h' nō st' Sz si vera q̄ris gaudia· ad illam
celestem gloriā ꝑpera· ad quā factus es· ibi ēe illa
vera st' gaudia· q̄ ocul9 nō vidit· n' auris audiuit· n'
in cor hoīs ascendit Diuitiite queso caduca et mo
mētanea· ut hēē valeatis etna ⁊ ꝑpetua Sz quid de
hijs· qui nec dei timore· nec amore· n' mortis· nec
tormētorum subsequētiū terroē a pctīs cessant· sed volēt
sicut optant ꝑna agē nō possint· dicam Ve· ve miseri
qui h' videtis· qr plangetis Ve q̄ ista optatis gaudia
tēpalia· qr vobis inītis sustinebitis tormēta inferna
lia Ecce modicū vobis ēstat tpīs Implete mēsuras
maliciarum vrārum· ut veniat sup vos oīs dīna īdignacō
Sicuti h° ꝑ no tpe in iocis ⁊ ebrietatib9· plus· 9ten
cionib9· choreis ⁊ īra cancionib9· nec vanū pterire
temp9 ꝑmittatis Cunıd moramīn diu vīuītis 9gre
gaē filijs vrīs· honores· diuicias· ⁊ potēcias· vram
augete nobilitatē ⁊ famā· ut ⁊ vrī possint filij que
fecistis 9plē· q̄tenus cū illis pariter in inferno q̄m
plura paciamī tormēta Sed forte q̄s dicet ⁊ Deus
ē de9 ⁊ misericors· q̄ oēm pctōrē ad se rēdeuntē recipit
et indulget Veꝝ quidē hoc eē fateor ⁊ benignior
ē deus q̄ creditur· ⁊ vinaq3 pcāt ad se redeūti Non
ne benign9 ē de9· q̄ tātis tollerāt iniurias a pctōrib9
donec eis tpīs spaciū ut emēdent Sed h° nonne eius
quia sicut benign9 ē tollerando· ita iust9 ē puniē
do Sed quid itez dicet· quia vir· q̄ toto tpe quo vixit
malefecit· ī mortis articulo· accepta pnīā a deo ve
niā obtinebit Heu q̄ vana suspicacio· ⁊ falsa me
ditacio Nec de certū infelib9 homī· quorum sp fuit mala
vita· mēbitur indulgencia hēē vn9 Vir· tot9 ī pctīs
genit9 ⁊ enutritus· qui n' deū vidit· nec agnouit·
nec de eo audiē voluit· nec se peccasse cognoscat· n'
quid pnīā sit· nisi forte dormiēdo nouit· tot9 adhuc
secularib9 īnodatus negocijs· quē angustia ꝑmit
filiorum· quos deseit· quē infirmitas conteit· quē doloꝛ

diuiciarum et tempalium honorum gaudent. cum eis non posse frui am
plius se cernit. quam acceptam deo accepit penitenciam. quam
non acciperet. si adhuc se posse sanari crederet. Certe conclu
dam. Cum diu sanus est et iuuenis non offendere non
formidat. in morte non mereb[i]tur diuinam obtinere indul
genciam. Vere namque est penitencia. quam solum quis accipit. qui
se viuere amplius non posse cernit. Cum si ex infir
mitate conualesceret. peior quam prius fieret. Vidi non mo
dicos peccaminosorum in mortis articulo accepta penitencia
qualuisse corpora et peiorasse vitam. Hoc teneo hoc
verum puto. hoc multiplici experiencia didici. quod ei non
bonus est finis. cui mala semper fuit vita. qui peccare non
timuit. sed mundi vanitatibus semper vixit. Hec omnia
Iheronimus. Pro hiis omnibus dilectissimi mihi si vere
sapis. si tecum lumine oculorum est. contempne et relinque
hec omnia saluet caducas mundi diuicias. et falsam
eius gloriam. propter eum qui est super omnia. Et quando preest
homini. si vniuersum mundum lucretur. anime vero sue detrimentum
paciatur. Ratio te omnem honorem huius seculi esse impedi
mentum grave. et quoddam peremptorium salutis eterne. Nusquam
enim legimus a secularibus deliciis. ad eternas delicias
demigrasse. O quam fallax et vana est gloria. quam homines
ab inuicem petunt. et accipiunt gloriam. que a solo deo est
non querunt. Homo si aliis vult preferri. nonne colle
ga illius est qui dixit. Ponam sedem meam ad aquilonem.
et similis ero altissimo. Sed cuius ascendit cathedram
eiusdem timeat precipicium et ruinam. Augustinus. O
quam felix quam beatus est. qui solo eternitatis desiderio inar
descit. quia nec prosperitate attollitur. nec aduersitate
quassatur. et dum nil habet in hoc mundo quod diligat. nil
est in mundo quod pertimescat. Gloria huius mundi nichil aliud
est. nisi quedam vana aurium inflacio. O ergo quam tu ex
cecatus es. si huius mundi gloriam queris. Nam ut ait An
celmus. Non potest esse in honore sine labore. In pla
cione sine tribulacione. in sublimitate sine vani
tate. Unde karissime. si prudenter periculum tuum. quod de
temporali mundi honore incurris aduerteres. procul dubio
animum tuum a seculi vanitatibus cohiberes.

¶ Speculu[m] peccatoris a[n]i[m]e Sabbato De morte semp[er] et ubiq[ue]
timenda et expectanda Et de extremo iudicio Capitulu[m] 6m

Memor esto q[uonia]m mors non tardabit Scribi-
tur ecclesiastici xiiijo capitulo Quam multa bo-
na confert homini mortis memoria i[n] mul-
tis sacre scripture locis declaratur Un[de] ecc[lesiastic]i
septimo dicitur Memorare novissima tua
et in eternu[m] no[n] peccabis Un[de] beatus Bernar-
dus ita ait Summa philosophia est me-
ditacio mortis assidua Hanc ubiq[ue] ho[mo] preterit
secu[m] portet in eternu[m] et no[n] peccabit Item Augustinus Sic
il sic i[n]vocata p[ro]ficit sicut frequens meditacio mortis
Hec e[st] e[n]im illa q[ue] facit ho[m]i[n]em se humiliare o[mn]ia contempnere
et p[e]n[ite]ntiam aggredi sine acceptare Iheronimus Facile co[n]-
tempnit o[mn]ia qui se semp[er] cogitat moriturum Ita[m] Gregorius
oculorum contempnit qui aliquis cogitat se tam breviter
omnia relicturum Concupiscencia carnis despicitur du[m] quis con-
siderat quod corpus suum p[ro]priu[m] q[uod] in instanti erit ab[s]q[ue] ver-
mium Superbia vite spernitur du[m] quis hoc corde ponderat
quod ille qui vult modo sup[er] alios ponetur in terra subtus pedes
o[mn]i[u]m Utina[m] attenderent om[n]es reges et principes et di-
viciis habundantes in hoc mundo quo a tam amplis
palaciis sit descendi ad sepulchru[m] tam strictu[m] et a pala-
ciis tam luminosis et fulgidis ad sepulchru[m] tam hor-
ridu[m] et obscurum Et a palaciis tam floridis et pictis ymma-
ginibus adornatis ad sepulchrum tam fetidu[m] et a pa-
laciis sic rebus omnib[us] suppletis ad sepulchru[m] tam
indigens et egenu[m] Et a palaciis filiis et familiis ad-
ornatis ad sepulchru[m] sic vacuu[m] sicut a filiis et carnis
delictu[m] O ubi e[st] illa p[re]tita pompa ubi p[re]tita gl[ori]a ubi
familiorum subsequentiu[m] turba ubi vestimenta illa tam
fulgida Ubi culcitra illa tam mollis et tenera Ubi fer-
cula illam tam varia et diversa heu qui paulo ante vi-
vebat in deliciis in palacio totus manducatur in sepul-
chro a vermibus Unde Innocencius papa Heu fratres
attendite Ecce e[n]im qui paulo ante inclitus et dives
residebat in domo q[uam] pauper iacet in tumulo Et gloriosus
incedebat in aula ecce q[uam] deformis et despectus iacet in

turba. Et qui vestiebatur deliciis in cenaculo, nunc consumitur a vermibus in sepulchro. De hac etiam memoria mortis scribit petrus damianus ad quandam comitissam. Pensandum sepe est cum iam peccatrix anima vinculo incipit carnis absolui quam amaro terrore concutitur. quantis in ordinatis conscientie stimulis laceratur. Recolit vetita que commisit. videt mandata que negligenter implere contempsit. dolet indulta penitentie tempora se se inaniter perdidisse. plorat immobile districte vltionis articulum inevitabiliter imminere. Manere satagit. exire compellitur. reparare vult tempora perdita. sed non auditur. Post tergum respiciens. totius transacte vite cursum velud vnius breuissimum deputat itineris passum. Ante se oculos dirigit. et infinite perennitatis spacia deprehendit. Plorat itaque quod in tam breui spacio acquirere potuit omnium letitiam sanctorum. Deflet etiam propter tam breuis illecebre voluptatem inenarrabilem perpetue suauitatis amisisse dulcedinem. Erubescit. quia propter carnem. que vermibus erit obnoxia. animam neglexit. que choris erat inserenda angelicis. Iam radios mentis attollit. et diuinarum immortalium gloriam contemplatur. eamque propter vite huius inopiam se perdidisse confunditur. Cumque sub se inflectit oculos ad huius mundi vallem. terramque caliginem. supra se vero miratur eterni luminis claritatem liquido deprehendit. quia totum nox erat et tenebre quod in hoc mundo amauit. Interea oculi contabescunt et vertuntur in capite. pectus palpitat. raucum guttur anhelat. paulatim dentes nigrescunt. vene rumpuntur in corpore. cor scinditur in dolore. Adhibet itaque et huiusmodi. tamquam vltima morti precedentia famulantur officia. assistunt omnia gesta sua et verba. nec etiam ipse cogitationes desunt. que omnia amarum aduersus auctorem testimonium reddunt. Coacervantur cuncta ante respicientis oculos. et que conspicere refugit coactus et inuitus attendit. Adest preterea hinc horrenda demonum turba. illinc virtus angelica. in illo quem medius est liquido deprehenditur cui parti vere possessio vendicetur. Nam si pietatis in eo inueniuntur insignia visitationibus angelice blanditiis delinitur. atque armoniace melodie dulcedine ut exeat prouocatur. Sed si eum sinistre partis meritorum nigredo. et feditatis

squalor ad iudicet· intollerabili mox terrore concutitur· re
petum impetus violentia perturbatur· papitanter inva
ditur· ac de misero carnis ergastulo violenter exire com
pellitur· Tunc anima vadit ad labia· et interrogant labia ord'
bus o anima Respondit anima et dicit Exire me oportet Dicunt ei
labia Per nos non intrasti· nec per nos exibis Tunc vadit
ad nares Et dicunt nares sicut labia Postea venit
ad oculos Deinde ad aures· et non potest per eas exire Tandem
ad summitatem capitis vadit et ibi exit· qui ibi intravit
Tunc sedet super verticem capitis circumspiciens huc atque
illuc Tunc incipit magnam tristiciam si est dampnanda
et dicit ad se ipsam O maledicta anima ex omnibus lat'
nis· furis· adulteri· fornicatoris· feneratoris· periuri
Quantum circumspicit illa infelix anima· vidit vestem suam
quam habuit in fonte baptismatis candidam et immacu
latam· nigriorem pice· ac corvo Tunc miserabiliter
suspirat· dicens cum horribili fletu et clamore Heu
heu quis mutavit vestem meam Nonne vestis mea
candidior erat nive· et modo immundior est pice et ni
grior corvo Tunc apparet dyabolus· qui seduxit eam
et quem ipsa secuta est in hoc mundo· angelus salutet satha
ne dicens ei Noli mirari amica mea Ego sum qui prepara
vi tibi hanc vestem· sed tu sola non es induta tali· sed
maior pars tocius mundi Tunc dicit anima Cuius es tu?
Dyabolus respondit dicens Nonne ego iam dixi tibi quia
ego sum· qui preparavi tibi has vestes· et viam meam ostendi tibi
mihi quoque in omnibus obedisti· et laborasti mecum· et omne
consilium meum fecisti· et mihi credidisti Ideo habitabis me
cum in regno· ubi tristicia sine leticia· ubi fames sine
cibo· ubi sitis sine potu· ubi tenebre sine luce· ubi
fetor sine bono odore· ubi dolor sine solacio· ubi plan
ctus sine remedio· ubi fletus sine intervallo· ubi cla
mor sine silencio· ubi ululatus sine moderancia· ubi
ignis inextinguibilis sine refrigerio· ubi ventus
validus sine tranquillitate· ubi frigus sine modo
ubi calor sine termino· ubi omne malum· sine omni bono
O amica mea surge veni mecum· ecce angeli inferni
venerunt obviam tibi· et cantabunt tibi canticum doloris et
tristicie· canticum amarum valde Tunc eciam apparebit ei

angelus dei · cui ipa cōmissa fuit a deo 2 dicet ei 2 hītus q̄
vitauit hanc vestem ī mūdo O q̄ᵖ infelix es o amica dya
boli O maledicta creatura · o maledictio dei oīpotentis
Clamauī tibi 2 nō audisti me Docui te 2 noluit intelligere
consului tibi · 2 noluisti obedire m · vade ergo modo ī ma
nus demonū · 2 inde locū tartareū · q̄ ppatus ē t̄ Iam
opa tua iudicauerunt te Cerne ergo · quis explicare
valeat · quot armate iniquorū spiritū acies ī insidiis
lateant · quot frementes cuneī feralibus telis instru
ti tūc insurgāt · a q̄bꝰ infelix aīa ad eīna supplicia
cū amaritudine trahit̄ · ei derisorie imp̄perantibus
peccā sua 2 dicentibus O ingrata tu superbisti hic usqꝫ O
q̄ᵖ splendide epulata es O q̄ᵖ curiosa vestita fuisti
o q̄ᵖ fortis · q̄ᵖ velox fuisti Dic nobis cur modo nō superbis
Cur nō modo epularis Cur nō varie vestiris Cur nō habes
curā de diuitiis tuis Cur nō solaciaris cū uxore tua
cū filiis 2 filiabꝰ 2 amicis Cur nō loqueris eis Clā
vero misera · corpi suo maledicit ita dicendo O templū
dyaboli · opa tua polluerunt me O maledicta terra · o
habitacio sathane · surge cito · 2 veni mecū · ut videas
loca tormentorū · q̄ sūt michi pparata ppter te In quibꝰ ego
ero usqꝫ in diem iudicii · tu vero ex tūc mecū eris · in
eadem dampnacione mecum Maledicti sūt oculi tui
q̄ noluerunt videre lucē veritatis 2 viā iusticie dei Male
dicte sint aures tue · q̄ noluerunt vba vite audire Ma
ledicte sint nares tue · q̄ noluerunt odorē sāctorū virtutū
admittere Maledicte sint lingua 2 labia tua · quia nō
gustauerunt eīne patrie gaudia · nec aperuerunt ostī
um oris ad laudē sui creatoris Maledicte sint ma
nus tue · q̄ṙ peccās nō sūt porrecte pauperibꝰ elemosinē
Maledicta sunt pectoris precordia · q̄ṙ eructabat pes
sima consilia Maledicti sint pedes tui · q̄ṙ eccīe vīī
nō visitauerunt edes Maledicta sint oīa membra tua
quia celorū in exemerunt gaudia Maledicta sint oīa
opa tua · q̄ṙ eīna m̄ acepta sūt supplicia Certe tīme de
qᵒ periculo te potes liberare · de quo timore expe
rimento semper timoratus fuis · 2 de morte suspectus
Stude nūc taliter viuere · ut in hora mortis valeas po
cius gaudere q̄ᵖ timere Disce nūc mori mūdo · ut tūc incipias

viuere cum xpo Disce nunc omnia contempnere ut tunc possis libere
ad xpm pergere Castiga nunc corpus tuum per penitenciam ut tunc certam
valeas habere fiduciam confidenciam O quam felix et quam prudens
est qui nunc talis nititur esse in vita qualis optat inueniri in mor
te Age age nunc quidquid potes quia nescis quando morieris nes
cis eciam quid tibi post mortem sequetur Noli confidere super
amicos et proximos tuos quia citius obliviscentur tui quam
estimas Si non es modo sollicitus pro te ipso quis erit solli
citus pro te in futuro Melius est nunc tempestiue prouidere
et aliquid boni premittere quam super aliorum auxilio sperare Dum
tempus habes congrega diuicias inmortales elemo
sinarum largicione Fac nunc tibi amicos venerando dei sanctos
ut cum defeceris in hac vita illi te recipiant in eterna taber
nacula Gregorius Curandum nobis est et cum magnis
cotidie fletibus cogitandum quod seuus sua in nobis opera
inquirens in die nostri exitus princeps huius mundi ve
niet Bernardus Qualis inquit ille pauor metus erit
o anima mea cum dimissis omnibus quorum est tibi nunc tam iocun
da presencia tam gratus aspectus sola penitus incognitam
regionem ingredieris et occurrencia tibi cateruatim ter
rere teterrima illa monstra videbis Quis in die tante
necessitatis tibi occurret Quis tuebitur a rugientibus
preparatis ad escam Quis consolabitur quis deducet Sed
occurrent vtique iustorum animabus angeli sancti demones
arcendo ne illas exeuntes impediant ac ipsas in
celum cum gaudio deferendo Porro de iniquorum animarum trans
itu dicit Bernardus quod est illis horror in exitu dolor
in transitu pudor in conspectu glorie magni dei Vnde psalmis
ta Mors peccatorum pessima Mala in amissione mundi
Peior in corporis et anime separacione Pessima in vermis
corrosione et ignis concremacione Et quod omni pessi
mum est in diuine contemplacionis priuacione Considera
dum est ergo diligentissime et frequenter quod mors non potest
[illegible]mari hora mortis non potest inuestigari tempus a deo
preordinatum non potest immutari O vita secura ubi consciencia
pura ubi mors sine formidine expectatur cum dulcedi
ne adoptatur et cum deuocione acceptatur Bona siquidem
est mors iustis propter requiem melior propter nouitatem op
tima propter securitatem Omnes nos manifestari
oportet ante tribunal xpi ut referat vnusquisque pro
ut gessit scribit ad corinthios Hoc iudicium multis ter-

De iudi-
cio dei

terribilius est morte ipsa corporali ac temporali. primo et penis infer-
ni ad tempus pro ut sanctus Job testatur dicens Quis michi
tribuat ut in inferno protegas me et abscondas me do-
nec pertranseat furor tuus Dictum est quoque quod mors temporalis
seu corporalis ac brevis non est in se ipsa tamen metuenda
ut sancti patres docuerunt nisi propter iudicium dei annexum
morti et propter supplicia que iusto omnipotentis iudicio infli-
guntur impiis Semper ut dixit sanctissimus abbas ma-
charius Tanta est tribulatio diem iudicii quod si quis digne
illud perpendisset ossa eius carni sue pre timore vix adhere-
bunt Unde et sanctus rex dauid fatetur A voce gemitus mei
adheserunt ossa mea carni mee id est pelli mee Hinc
quoque sanctus Jheronimus ait Quociens diem illum con-
sidero toto corpore contremisco sive enim comedo sive bi-
bo sive aliud aliquid facio semper videtur in tuba illa
terribilis sonare in auribus meis Surgite mortui ve-
nite ad iudicium Demumque zelus iudicis illius tunc es-
tuantissimus erit et summe implacabiliter quod succensus
contra iniquos adversus quos tunc ira eius in tantum de-
seviet ut etiam ita iohannes in apocalipsi locutus sit dicent
montibus et petris cadite super nos et abscondite nos
a facie sedentis super thronum et ab ira agni Unde et osee x
loquitur Dicent montibus operite nos et collibus cadite
super nos Ut enim sanctus asserit Augustinus Mallent re-
probi et iniqui omne supplicium sustinere quam faciem iudicis ira-
ti videre Insuper maxime pertimere non debet quod iudex ipse
testatur Multi sunt vocati pauci vero electi Etiam illud
nos inducere debet ad sapientialem et assiduum iudicii divini
timorem quo sancti et electi dei ab origine mundi tam vehe-
menter expaverunt dei iudicium de quo allegatum est supra
Sanctus enoch ante diluvium prophetavit Ecce venit dominus
in sanctis milibus suis facere iudicium et arguere omnes impi-
os de omnibus operibus impietatis eorum Unde sanctus Job
cui in tempore suo similis non erat perhibuit Semper quasi tumentes
super me fluctus timui deum et pondus eius ferre non po-
tui Et denuo Verebar omnia opera mea sciens quod non parceres
delinquenti Hinc iterum dixit Quid faciam cum surrexerit
ad iudicandum deus et cum quesierit quid respondebo ei Sanctus
quoque dauid orauit Domine ne in furore arguas me.

neq in ira tua corripias me Et iheremias Corripe me
dne · verumptamen no in furore tuo · ne forte ad nichilu
redigas me Quod autem sanctus Gregorius iudicium dei
valde ptimuit · ex verbis eius in plurib9 locis clarissime
innotescit Clam et inter cetera loquitur Pensatis tpis ita
e agenda leticia · ut seqntes iudicij amaritudo nuq̄ ire
dat a meoria Unde 2 abbas helyas dixit Ego inqt
tres res timeo Unam qn egressura e aia mea de cor
pore meo Aliam qn ipntandus su deo Tcia qn pfe
retur de me sntia Item octo ipezuit in qb9 capp in an
tribunal xpi accusabut In primis etem ipsemet om
iudex xpus eos accusabit · 2 testimoniu feret adusus
transgressores · quadmodu iheme xxix locut9 e Ego
sum iudex 2 testis Scdo accusabuntur a sanctis angelis
psertim eor custodib9 · quor directionib9 acquiesce
re nnoluerunt Et h erit gravissimu · et oi desolacione plenis
simu · accusari ab illis qui i hac vita sp auxiliari 9sue
uerut · 2 fidelissime astiterut · atq ppetui fuerunt
amici Tercio accusabunt a demonib9 · Qrto accusabut
a ppriis consciencijs · q sc libri tuc apiendi Quinto ac
cusabunt a ppriis actib9 2 pctis Sexto accusabunt
ab omnib9 creaturis Septimo accusabut · ex ipntacoe
armor xpi · ac vulner 2 cicatricu ipi9 Octavo accu
sabuntur ab hijs quib9 fuerit ca dapnacois · sive
occasio · quos scandalizando · aut negligenter regendo ·
aut no corripiendo · aut alio mo debitu caritatis · 2 eqta
tis no impendedo ad pdicione traxerut · ideo vindictam
expetent con eos Discuciam9 ergo cotidie · totā vitā
nrām · et interim deo i consiliū conem · et cum bto
anselmo dicat quilibet sibimetipi O lignu aridum ·
lignu inutile · et ignis ignib9 dignu · quid rn debis in die
illo · cu exigetur a te · usq ad ictu oculi oe tep9 in te tue
tibi impensu · qualit sit impensu Et ad ite q a deo sis in
dicandus · 2 unde q ei de tota vita tua i idē potis rone
Desideremo et istanter accipiam9 in vita hac pnti i pheda
2 castigari a supioribus nris · primo 2 a ... vinusis
Et qui forsan 9sciā nos no sumus de culpe obiecta · tn
ppter occulta pcca nobisipis ignota equanimit pacam

quatenus desup mam consequuntur. qr no iudicabit dns bis
in idipm Adueniet dies dni tanq fur. in quo celi mag
no impetu transient. elemeta vo calore soluent. tra
aut et ea que in ea st exurent Cum hec ergo oia dissolue
da st sint. quales oportet nos ee i sctis quer sacionibus
et pietatibus. exspectantes et sperantes in ocasu diei
dni nri ihu xpi. p que celi ardentes soluent. elementa
vo ignis calore tabescent Hec st vba btissimi petri
principis aplorum in 2a sua canonica. et loqtur de celis
aereis. qui purgabunt igne conflagracionis Que
admodu aut ex sacris scripturis colligit. anteqm xps des
cendet ad iudicandu. ac residebit. maximus ignis diui
ptate accendetur. et tra. aqua. et aerem implebit et
expurgabit. sicut in pus pdictu e Ignis ante ipm pre
det. qui eciam ignis durabit. atqz in suo vigore stabit
cu xpus ad iudicandu sedebit. et inflamabit. ac punit
et reprobos. no aut electos Ideo in psalmo ptacto sub
iungitur Et inflamabit in circuitu inimicos eius Unde
versus psalmista fatet Ignis in cospectu eius exardesc
et in circuitu eius tempestas valida Unde Malachie 3o
legit Ecce dies veniet succensa qsi caminus. et erunt
oms supbi. et oms facientes impietate stipula. et
inflamabit eos. dies veniet dicit dns. q no relin
quet eis radice Ascendet quoqz ignis ille tam alte
in aere. sicut olim aqua diluuij. utpote xv cubitos
sup montes altissimos Ex hoc ergo patesat qz hor
ribile erit illud iudiciu. qm mundus tunc consistet in
tam metuendo et maximo igne impios exurente. et q
cuqz se verterint. quocuqz aspexerint. maledicti no
nisi desolacione capient. tristicia haurient. terrore
et angustia sibi augebunt Tempe ut denotat Anselmus
aut Supra se uidebunt iudice eis iratu et indignante
cuius aspectus erit eis sup oia intolleabilis ac penosus
Subtus se uidebunt horrendu chaos tartareu ad de
uoracione aptu Intus erit consciencia remordens et vrens
Foris mundus ardens A dextris sci et electi. quorum btitudo
et gloria augebit eorum miseriam A sinistris demones
accusantes Infelix peccator sic dephensus quo fugiet.
Impossibile erit latere. intolleabile apparere Insup timor

augebit

apparebunt in aere clarius ac ipsis insignia passionis dominice arma videlicet christi crux clavi et lancea eius sicut in evangelio testatur Tunc apparebit signum filii hominis in celo ut impii videant suam magnitudinem quibus iudex improperabit et exprobrabit suam quam pro eis sustinuit amarissimam passionem et ignominiosissimam mortem cuius cicatrices patebunt in corpore suo nec ulla tunc erit apparentia excusacionis cum viderint arma salvatoris in suo corpore ostendentis testimonia passionis Insuper sicut rex pressuris ad pugnam armat suos subditos ad faciendum de adversariis suis vindictam Sic dominus et salvator noster et rex seculorum tunc armabit universitatem creaturarum ad pugnandum pro se contra iniquos et insensatos quemadmodum in libro sapientie scriptum est Creatura tibi creatori deserviens exardescit in tormentum adversus iniustos Et rursus Omnis orbis terrarum id est mundus ulciscetur iniustorum iniuria ab iniustis ipsis illatum et multo plus vindicabit creatoris offensam quemadmodum in eodem scriptum est libro Pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos Instante enim bello fit armorum ostensio disponitur quod principes ut subditi armati forent Sic instante mundi exterminio et expugnacione pravorum christus rex regum imminente iudicio armabit cuncta creata ad deiectionem adversariorum suorum Itaque ex omni parte augebitur eorum calamitas et nulla consolacio erit eis quemadmodum enim nunc est tempus ineffabilis pietatis et gratie Ita tunc erit dies incomprehensibilis severitatis ac ire Tunc stabunt iusti in magna constancia adversus eos qui se angustiaverunt videntes iniqui turbabuntur timore horribili et mirabuntur in subitacione insperate salutis id est ex subitanea celerrimaque salvacione et glorificacione iustorum gementes pre angustia spiritus sui et dicentes intra se penitenciam agentes Hii sunt quos aliquando habuimus in derisum et in similitudinem improperii Nos insensati vitam illorum estimabamus insaniam et finem illorum sine honore quomodo ergo computati sunt inter filios dei et inter sanctos illorum sors est. Sapientie quinto Dicit autem salvator et iudex noster In die novissimo cum sedit in solio maiestatis sue ad iudicandum congregabuntur ad eum omnes gentes tunc resuscitate a mortuis et angelorum ministeriis illuc adducte et separabit eos ab invicem sicut segregat pastor oves ab

hedis · et statuet oves a dextris suis · hedos autem a sinistris Insuper sicut sancti patres edocuerunt · virtute omnipotentis dei erunt tunc patrata singulorum singulis manifesta · ut universis innotescat iustissimum esse dei iudicium Itaque attendamus pro posse · qualis et quanta erit illa confusio coram tota universitate angelorum et hominum ac demonum a iudice summo confundi accusari et propalari de omni peccato quo coram deo quisque obnoxius fuit · ponderet unusquisque et sepe perpendat · quanta sibi esset confusio · quam afflictio · si universa et singula vicia sua · cum cunctis circumstanciis suis · radiacionibus et aggravacionibus suis clare obicerentur sibi · in presencia paucorum personarum suorum · immo forsan tolerare non posset · si duo vel tria de criminibus et confusibilioribus suis excessibus coram ipso et paucis personis panderentur Ut ergo et nos in eadem tantam confusionem evadamus · satagamus conversari digne deo secundum exigenciam nostre vocacionis · cum omni spirituali solitudine ac indesinenti fervore · et increpemus ac humiliemus omni hora nosipsos dicentes singuli sibimetipsi Attende quia a deo sis iudicandus · et vide quam ei de tota vita tua reddere potis racionem

In tempore illo consurget michael princeps magnus · et veniet tempus quale non fuit ex eo · ex quo gentes esse ceperunt usque ad tempus illud Danielis 12° Huic prophetico testimonio consonat illud · quod Mathei 24° v° dicit Erit tunc tribulacio magna · qualis numquam fuit a principio mundi usque modo neque fiet Itaque advertendum · quod quamvis iuxta doctrinam Christi tempus finalis iudicii sit ignotum · aliqua tamen fient circa finem mundi · quibus evenientibus · certum erit quod dies iudicii sit propinquus Descriptum quia ignotum est · quando signa ista evenire incipient · et quamdiu quelibet eorum durabunt · verissime dicitur quod dies iudicii sit ignotus Itaque iuxta doctrinam Christi diem iudicii precedet adventus antichristi · qui cum satellitibus suis christianos acerrime persequetur · et plurimos variis modis fallet · videlicet per falsa miracula · per demonum potenciam · per diviciarum donacionem · per allegacionem scripturarum deceptoriam per informaciones fallaces · et per sanctitatem confictam Tunc ergo erit gravissima persecucio constanciam christianorum Sed quia optimus ac sapientissimus deus · non permittit suos fideles ultra eorum vires temptari · ideo illo tempore in consolacionem magnam fidelium · mittet duos viros sanctissimos · ex paradyso terrestri · ut

pote Enoch et helyam ad predicandum contra nequiciam atque presi-
diam antichristi. quemadmodum de hoc sanctus ewangelista iohannes in apocalipsi
multa scripsit. Sicut erant homines in diebus noe edentes et bi-
bentes donec venit diluuium. ita erit aduentus filius hominis. Id-
ueniente autem die nouissimo generalis iudicii ignis conflagracio-
nis precedet aduentum iudicis. et durabit usque ad completionem
iudicii ut dampnati sint plenius. Cohortum quoque insurgent angeli christi
ad iudicandum insideat. qui cum protulit sententiam. primo pro electis dicendo
Venite benedicti patris mei. Deinde contra iniustos dicendo Ite
maledicti in ignem eternum. statim ipse iudex cum omnibus as-
cendet electis. videntibus reprobis in ignem celorum. et tunc ignis
ille conflagracionis inuoluet iniquos. et sic cum ipsis demergit
ad profunda infernorum. Terra namque os suum horribilissime ac
latissime aperiens ipsos degluciet. et corruent viui in
infernum opto himno. Et quamuis aliquis dicat quod prolata
a christo sententia contra iniquos dyaboli rapiet impios homines
ferri ad inferos. melius tamen dicendum quod angeli sancti totam
illam maledictam societatem hominum in corporibus ac demonum impel-
lent ac precipitabunt in carcerem infernalem. quod matheus xiii°
christus affirmat. In consummacione seculi. mittet filius hominis
angelos suos. et colliget de regno eius omnia scandala. et
eos qui operantur iniquitatem. et mittet eos in caminum ig-
nis. ibi erit fletus et stridor dencium. Demum precipitatis
reprobis in infernum. mox innouabitur mundus. et complana-
bitur terra. et fulgebit de ceto sicut aurum. aqua sicut cristallus
aer ut celum. Ignis ut stelle. Luna de ceto erit tam clara
ut modo sol est. et semper iugiter plena. Sol vero septies
clarior erit quam modo. Corpora quoque et celi incorruptibiliter
clarificabuntur. Stabitque sol perpetue fixe in oriente. luna
in occidente. et cessabunt motus celorum. Omnis consonat quod
sanctus ait Bernardus. Primus vorabit electa in ignem. quod male-
dicti deiacent in caminum ignis eterni. quatenus maledicti illi
acrius doleant videntes quid amiserunt. Justi vero letentur
videntes quid euaserunt. In illa ergo separacione extrema
consideracio corporum. erit electis immensa materia gratiarum actionis
et laudis. Faciamus igitur quod quod boni valemus. cumque fecerimus
vniuersa que precepta sunt nobis. dicamus ex corde. quod serui inutiles
sumus. quod quod debuimus facere fecimus. primo pro acceptis bene-
ficiis dei. nil dignum impendimus ei. Cui sit honor et cultus

quod ei offerimus in infinitum minora est cultu ac reverentia quibus ipse dignissimus est Quemadmodum enim eius maiestas virtutis ac dignitas est intensiue et perfectionaliter ex infinita sic ipse dignus est honore et cultu immenso Possumus de finali iudicio multa difficilia que possent ac mouendum que doctores super quartum sententiarum mouent ac tractant sed non est propositi mei in isto tractatulo talia scholastica ac subtilia determinare sed simpliciter ac deuocionaliter procedere

Speculum peccatoris anime de diuina de gaudiis paradysi et penis inferni Capitulum septimum

Oculus non vidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascenderunt que preparauit deus hiis qui diligunt eum Paulus in prima epistola ad corinthios secundo capitulo O anima peccatrix et misera tibi iam vilescant omnia que sunt in terris Attende que et quanta sint que preparauit electis dei in celis gaudia quod arismetrici huius mundi non possent ea numerare Omnes geometria non possent mensurare omnes gramatici rethorici dyaletici non possent ea sermonibus explicare quod oculus non vidit nec auris audiuit iusti Gaudebunt quippe sancti supra se de dei visione infra se de celi et aliarum creaturarum corporum pulchritudine Infra se de corporis et anime glorificacione Iuxta se de angelorum et hominum associacione Anselmus vero ponit septem bona corporis et septem bona anime que iusti habebunt in celestis patrie beatitudine Et primo ponit septem bona corporis que sunt pulchritudo velocitas fortitudo libertas sanitas voluptas et immortalitas iustorum dicens In illa ergo vita iustorum pulchritudo solis pulchritudini quod septempliciter quo modo sit speciosior erit adequabitur quemadmodum diuina scriptura testatur Fulgebunt iusti inquiens sicut sol in regno patris eorum Velocitas nos tanta comitabitur ut ipsis angelis dei eque veloces simus qui a celis ad terras et a terris in celum dicto citius dilabuntur Huius quoque velocitatis exemplum in radio solis licet inueni quod statim orto sole in plaga orientali pertingit in ultima plage occidentalis In eo pendamus non esse impossibile quod de nostra dicimus velocitate futura presertim cum in rebus animatis soleat esse maior velo

ontate

tas quam inflammatis. Prevalebunt viribus quatenus mouerint sup- *de fortitudine*
mis terminis associati in tantum ut nullatenus illis obsistere quid
valeat. vel si mouendo vel euertendo voluerint. quin de
suo statu quocumque dirigetur non illis cedat. Nec in eo quod
dicimus maiori conatu laborabunt quam nos modo in motu
oculorum nostrorum. Ne quis ergo credat aliquo quod adipiscentur an-
gelorum similitudo. quantumcumque si fiet aut huius quod diximus simus
aliud exemplum non occurrat. ut ipsa occurrat. atque in quibus an-
gelis valere constituit. etiam eque nos valere probet et
asserat. Quoniam ergo angelorum fuerint similitudine *de liberta-*
assecuti. eorum quoque libertatem necessario assequentur. Itaque *iustorum*
sicut angelis nichil obsistat. ut aliquid eos impedire
vel astringere possit. quin pro velle suo. cuncta liberrime
penetrent. Ita non erit obstaculum ullum quod non transeat-
et. nec clausura quam non detineat. nec elementum quod
nos ad velle parum obsistat. De sanitate quid melius *de sanitate*
dici potest. quam quod psalmista canit. Salus autem
iustorum a domino. Omnibus aut fuit vera sanitas. quam subi-
re possit infirmitas. Credere in tantum astruere licet
sanitatem vite future. ita vigere et incommutabilem ac
inmobilem fore. ut ineffabili quadam aut sensibili
suauitatis dulcedine totum hominem impleat. et omne
quod aliquis in se dissimilitudinis mutabilitatis aut
lesionis. suspicionis pretendere queat. penitus caveat at-
que impellat. In illa futura vita. inestimabili quedam
delectatio bonos inebriat. ~~[illegible]~~ et dulcedine
sui totos eos inestimabili exundantia satiabit. Ita
dixi. Totos. oculos aures. nares. os manus. pedes.
guttur. cor iecur pulmo. ossa medulla cetera. etiam
ipsa et cuncta singillatim. singula queque membra. in
commune tam mirabili delectationis et dulcedinis sensu
complebuntur. ut vere totus homo. torrente voluptatis
dei potetur. et ab ubertate domus eius inebrietur. Qui
ergo hec bona fuit adeptus. non intelligo ad quid
corporis sui pro quomodo ulterius peruigilatur affectus.
Voluntati assit ei. quia cunctos appetere diximus diuini-
tas vite. Sed illa. illi omnino deerit. quia iusti imper-
petuum vivent. Sunt etiam alia quam quidem huius quod digessi-
mus non minus amant. sed ad animam. sicut illa quam ad

corpus īferunt. que nichilominus in septenario nūo cōsti-
tuta. nō modicū placent menti. q̄ ipsoꝝ fuerit sapore imbu-
xpē bō aīe stoꝝ
ta. Sunt autem hec sapientia. amicicia. concordia. potestas.
honor. securitas. gaudium. Sapientia ergo tanta ī futu-
ra vita. bonis erit. ut eoꝝ que scīe voluerint. nichil sit
qd̄ ignorent. Scient enī cuncta que scienda sūt. scient deus
tam ea q̄ pterita. q̄ que huius sc̄li sunt futura. Ibi a sin-
gulis omēs. ibi ab omnibus singuli cognoscentur. nec
q̄sq̄ omīo latebit. qua patria. qua gente. qua stirpe
quis editus fuit. vel quid in vita fecit. Amicicia est
amicicia
tanta singuloꝝ intima ꝛ erga singulos. suo fervo-
re cōplebit. ut amor cuiusq̄ in q̄sq̄ sufficiat. cuiq̄ p-
fectum. cū omēs vnū corpus sint xpi. ꝛ xp̄us q̄ est pax
ipā sit omīū caput. nec minori se affectu cōplectantur
q̄ membra vnius corporis sibi inuicē copulantur. Amabis
ergo omēs. ut teipm̄. ꝛ amaberis ab omnibus ut ipsi. a
se putabis q̄ habundabis eis in dilcōne. qm̄ hoc tibi
fuerit in possessione. Attamen ipm̄ tūsi ꝛ cōtemplāe
ipm̄. p quem hec bona tibi puenere. ꝛ percipies. q̄ ille
plus q̄ tu ipm̄. ꝛ quā omēs alii incomparabiliter amabit
te. ꝛ tu sup teipm̄ īeffabili quadā suauitate illū ama-
concordia
bis. Sic itaq̄ erit tanta ī cunctis concordia. ut ī nullo
senties aliquē discrepare ab eo qd̄ te cōstiterit velle
Corpus vnū erimus. ecclesia vna erimus. sponsa xpi
erimus. quicunq̄ ibi erimus. Non ergo maior inter
nos discordia erit. q̄ nūc est inter vnius corporis mēbra
Verū sicut vides in motu oculoꝝ. qd̄ illuc quo vnus
vertitur. mox alius sequitur. Ita quocūq̄ velle tuū cō-
uerteris. velle omīū sine discrepacione illico tibi presto
habebis. Quid dicā? Ipā dei voluntas nō erit
a tua [illegible] sed sicut tu qd̄ ille. ita ꝛ ille ī cunctis qd̄ tu
potestate
Caput namq̄ a suo corpore qm̄ discrepabit. Cū itaq̄ deū
ꝛ omēs voluntati tue cōcordes habueris. pfecto nichil
velles. qd̄ nō posses. Ops ergo eris voluntatibus tue
honore
qm̄ ipm̄ oīpotentē habebis in oībus cōcordantē. Itaq̄
cū hec tanta potestas affuerit. honor cōcrescens potestati
minime deerit. Igitur dū possessione omīū bonoꝝ que
digessimus felix fueris. nōne sufficies tibi videberis.

Maxime iniquus. Itaque cum ipsa vita . precio ducet in ista de securitate
vita . et hec omnia tibi habenti . securitas quoque ea amplius
non perdendi cura accrescit . obsecro quid existimas tibi
erit . Dearius ergo tantorum bonorum precio eis . nec alicuius
tibi aduersari volentis incursum timebis . Potest ne quo de gaudio
alius gaudii modus . a quoquam homine penetrari . Cum vltra mille
milia . et decies milies centena milia innumerabiles ibi sint
et omnes eadem beatitudine perfruantur . nec vllus eorum sit . qui non
tantum de bonis alterius gaudet . quantum de suo . Preterea videntes deum
ipsum . quem ipsi super se amabunt . ipsos amantem et intelligen
tes . inenarrabiliter plus quam semetipsos illum amantem in gloria
eius mira et ineffabili exultacione exultabunt . Cum ergo
iusti fuerint tanta felicitate beati . restat ut iniusti per con
trarium sint inestimabili quadam infelicitate miseri . Sicut
enim iustos terrena pulchritudo . velocitas . fortitudo . liber
tas . sanitas . voluptas . alacres faciet et iubilantes
Ita iniustos immanis et inestimabilis feditas . tarditas .
imbecillitas . seruitus . languor . atque dolor . merentes
reddet et eiulantes . Dane diuturnitate vite . qua iusti
perfruendis bonis . summo amore complectentur . Iniusti pro
interminabili pena qua torquebuntur . De sapientia vero quid
dicam non inuenio . nisi quia sicut iustus erit in gaudium et
honorem . Ita iniustus . quidquid sciuerit . erit in merorem et
confusionem . Amicicia autem . qua iunctum pij summa iocun
ditate copulabuntur . si qua iniquis erit in tormentum illis
erit . Quo enim magis quosque amauerint . eo amplius
in eorum pena dolebunt . discordiam habebunt cum omni creatura
et omnis creatura discordabit cum illis . Hinc ergo pro po
testate bonorum . tanta impotencia eos sequitur . ut omnino
nichil eorum que voluerint possint . et quod habuerint nolint
Igitur pro honore sanctorum . obtinebunt perhenne obprobrium
Et hoc quo sine claudent . De sicut anime dei seruorum certe
se nunquam amissuros bona sua . Ita iste anime dei omnino
desperabunt se amplius iam perdituros hec mala sua . Pro
eterno ergo et ineffabili gaudio bonorum hereditabunt in
cogitabile tormentum . omnes qui in penitudine reatus sui
non transitum i sunt in societate demonorum . Hec Ansel
mus . In illa igitur futura beatitudine ut ait Augustinus
deus omnibus sensibus beatorum spiritualis et ineffabili delectacione .

refinet· cu ipe obiectu omi sensuu sit futurus Erit naq
deus speculu visui Cythara auditui· mel gustui· et Balsa
mu olfactui· Flos tactui· qr ppt ea deus ho factus e· ut to
tu hoiem in se beatificaret Unde sensus interior reficietur
in contemplacione diuinitatis Exterior in contemplacione
huanitatis ¶ Et breuiter scdm Augustinu et Gregoriu
Tanta e pulchritudo iusticie· tanta iocunditas lucis eterne
ut etia si non liceret· in ea amplius viue q una die mane· ini
quantu vnius diei mora: ppter hoc innumerabiles huius vite
dies plenos delicijs· et affluencia tpaliu bonoz· recte
merito contempnerent Ido em falso· aut puo affectu
dictu est Quia melior e dies vna in atrijs tuis super
milia Quis in hac vita pensare pt· quanta sit illa felici
tas btoz· vide deu· viue cu deo· viue de deo· ee cu deo·
qui erit oia in oibus Habe deu qui e summu bonu· et
ubi summu bonu· ibi e summa felicitas· summa iocundi
tas· summa libertas· pfecta caritas· eterna securitas· et seni
ta eternitas Augustinus O gaudiu sup gaudiu· vi
de deu qui fecit eu· qui saluauit eu· q glorificauit eu·
vide faciem dei sui· quod e summu bonu· gaudiu ange
loz atq omi scoz· qui quide deus scdm gregoriu
tam inestimabilis pulchritudinis e· ut angeli q sole
se contemplari sua vincit pulchritudine· iugiter in
eu insaciabiliter desiderant pspicere Item augustinus
Nulla ibi consurget malicia· nulla carnis miseria
nulla ia peccandi voluntas· nec delinquendi ptas
s totu exultacio· totu leticia possidebit· hoies ange
lis sociati Augustinus O aia mea iam audiuisti
quanta sint angeloz siue iustoz gaudia· q grandis
leticia· quanta serenitas· quanta iocunditas illius superne ciui
tatis O felix iocunditas· o iocunda felicitas· scos vi
de· et cu scis ee· et ee scm· deu vide· deu hre in eternu et
vltra Si cotidie oporteret nos tormenta pferre· si ipam
gehennam longo tpe tollerare· ut xpm in sua gloria
vide possemus· et scis eius sociari· nonne dignu erat
pati oe qd triste est· ut tante glie· tantiq boni p
ticipes haberemur Quapropter aia mea a turba
tiuenoz desiderioz secessu mentis ponamus· et inde a

secreto cordis illuctantur cogitacionum tumultus expelle
bes · et intencione superne patrie in amore intime quietis
anhelantes · inuitamur ad ciuitatem celestem in qua septi
simus et ciues discreti. Sicut ergo ciues sanctorum et do-
mestici dei · et sicut heredes dei · coheredes autem xpi · ut ad
eam cito peruenire valeamus. Si queramus quomodo hoc fieri potest
uel quibus meritis · uel auxiliis. Audi. Res ista posita est in
potestate facientis · quoniam regnum celorum vim patitur. Reg
num celorum aliud non querit precium · nisi te ipsum · tantum valet
quantum es. Te da · et habebis illud. Quid turbaris de precio.
Cristus semetipsum tradidit · ut acquireret te regnum deo patri
Ita tu temetipsum da · ut sis regnum eius · et non regnet peccatum
in tuo mortali corpore · sed spiritus in acquisicione vite. O
anima peccatrix et misera · si scires que tibi iam dixi · de gaudiis
et excellenciis · quibus sancti et electi dei mecum gaudebunt in
regno celorum · non te moueat ad promerendum per penitenciam et per
opera virtuosa cum gracia dei regnum celeste · timeas et paue
as · atque timendo consideres miserabiles dampnaciones · et pe-
nalitates inferni ciuitatis dyaboli · ut timore et pauo-
re impulsus · et conuertaris ad dominum deum tuum toto corde. De   De penis in[ferni]
quibus penis sciendum · quod cum in dampnatis sit diuersitas
peccatorum · etiam erit diuersitas penarum. Unde Gregorius. Huius
quidem gehenne ignis credendus est · sed non uno modo cruciat
omnes peccatores · unusquisque enim quantum exigit culpa tantum
senciat de pena. Sicut ab eodem igne · aliter urit pa-
leam · aliter lignum · aliter ferrum. Iste ignis taliter inflamma
tus est · et ab ira iudicis succensus · quod nouo incendio
non indigebit usque in sempiternum. Job xx°. Deuorabit
eos ignis · qui non succenditur. De acritate huius ignis
dixit sebastianus · cum angelus ad aurem stabat · quod iste
ignis sensibilis ita se habet ad ignem gehennalem · sicut
in pariete depictus ad istum ignem sensibilem. De isto
igne secundum philosophos · erit in inferno aliquid obscuri luminis
quo dampnati videre possint · unde doleant · non unde lete
tur. Gregorius. Eos quippe quos reprobi nunc inor
dinate diligunt · secum in tormentis videbunt · ut pena
proprie cognacionis exaggeret · carnalis cognacio
auctori preposita pati ante oculos visione diuina. Hic   Utrum dampnati
solet queri · an dampnati videant gloriam beatorum. Ad hoc   videant gloriam beatorum

rn̄det gregorius in omelia de diuite epulone sic dicens
Credendū ē qꝫ ante retribucōnē extremi iudicij in igne
quosdam iustos ꝯspicit· ut eos uidentes in gaudio· nō
solū de suo supplicio· ꝭ etiā de aliorꝫ bono cruciēt Justi
vero in tormentis sp̄ intuētur iniustos· ut hinc eorꝫ gau-
diū crescat· qui malū conspicit· qd̄ misericorditer e-
uaserint Tanto qꝫ maiores ereptori suo gr̄as refe-
runt· quāto vident in aliis· qd̄ ꝑpeti· si essent relicti
potuissent Et ut idem alibi ait Non fuscabit btitu-
dinē iustorꝫ aspectā penarꝫ iprobor· qm̄ ubi tam
ꝯpassio miserie nō erit btorꝫ letitiā minuē nō valebit
Et si enim in natura sue bonitatis miām hn̄t· iā tunc
auctoris sui iusticie ꝯiuncti· tanta rectitudine ꝯstringent
ut nulla ad iprobos ꝯpassione moueant Unde dicit
psper· qd̄ tunc filiorꝫ parētū ꝯiugū miseria· btos ꝯtris-
tare nō poterit Videbunt aut dampnati btos an-
diem iudicij nō hoc mō· qd̄ glam eorꝫ q̄lis sit cog-
noscant· ꝭ solūmō cognoscent eos eē in gla q̄dam
iestimabili notitia et ex hoc cruciabūt· tū ꝓpter in-
uidiam dolentes de felicitate bonorꝫ· tū ꝓpter h· qꝫ ip̄i
talem glam amiserūt Sed post diem iudicij· omo
btorꝫ visione ꝑuabuntur· nec tn̄ ex hoc eorꝫ pena
minuetur· sed augebitur· qꝛ memoriā hēbūt btorꝫ
glorie· quā in iudicio· uel ante iudiciū viderūt· et hoc
erit eis in tormentū Amplius affligent in hoc· qd̄
uidebūt se indignos iputari· etiā videre glam q̄ sa-
merent hre ¶ Item pt queri· an dampnati videt ea
q̄ in hoc mūdo agunt Ad hoc rndit gregorius in
duodecio libro moraliū· tractans illud Job nono
Siue nobiles fuerint filij eius· siue ignobiles nō
intelliget Sicut hij qui adhuc viuentes sūt· mortuo-
rū aīe· quo habeantur ignorant· ita mortui· vita
in carne viuentiū pꝰ eos qualit disponat nesciūt
quia vita spūs· longe ē a vita carnis· qd̄ tn̄ de aiabꝰ
scīs sentiendū nō est· qꝛ q̄ intꝰ oīpotentis claritatē
vident· nullo mō credendū· quia sit foris aliquid qd̄
ignorent Boni ergo vident· q̄ fiūt circa suos· mali
autē non Et si dicas magis distat a dampnatis

gloria beatorum · quam ea que in hoc mundo aguntur · sed ipsi non vi-
dent ea que circa nos aguntur · ergo multo minus possunt
videre gloriam beatorum. Dico · ea que hic aguntur · non ita affligent
dampnatos in inferno si vident · sicut gloria beatorum si sper-
ta. Unde non ita ostenduntur dampnatis ea que hic aguntur ·
sicut sanctorum gloria · quamvis etiam eorum que hic aguntur ostendantur
eis · ea que in eis tristiciam augere possunt · licet per se non videant
¶ Item queritur an dampnati in inferno vellent omnes
alios esse dampnatos. Ad hoc dico · quod sicut in beatis in
patria erit perfectissima caritas · ita in dampnatis erit
perfectissimum odium. Unde sicut sancti gaudebunt de omnibus bonis
ita mali de omnibus [illegible] bonis dolebunt. Unde felicitas
sanctorum considerata · eos maxime affliget · unde vellet omnes
bonos esse dampnatos ¶ Tanta erit invidia in dampnatis
quod etiam propinquorum glorie invidebunt · cum ipsi sint in summa
miseria · cum etiam in hac vita hoc accidat crescente
invidia · sed tamen minus invident propinquis · quam aliis · et ma-
ior esset eorum pena · si omnes propinqui dampnarentur · et alii
salvarentur · quam si aliqui de suis propinquis salvarentur.
Et exinde fuit · quod dives petiit fratres suos a damp-
natione eripi. Sciebat autem quod aliqui eripientur · ma-
luisset tamen fratres suos · cum omnibus aliis dampnari. Et
sciendum · quod quamvis ex dampnatorum multitudine · pena
singulorum augeatur · tamen tantum supercrescat odium et invidia
quod magis eligunt torqueri cum multis · quam minus soli.
¶ Queritur etiam potest an mortui maxime dampnati
sciant vel recordentur · ea que sciverant. Ad hoc dico
quod in dampnatis erit consideratio eorum que prius sciverunt
in materia tristicie · non autem ut delectationis causa. Con-
siderabunt enim et mala que gesserunt · ex quibus dampp-
nati sunt · et bona dilecta que amiserunt · et ex utrisque
torquebuntur. ¶ Praeterea sciendum · quod duplex pena in genere
erit in inferno · scilicet pena dampni · et pena sensus
quas tangit Christus Mathei septimo · ubi dicit · Omnis
arbor que non facit fructum bonum excidetur · et in ignem
mittetur. De pena sensus que multiplex est · dicit
Gregorius super illud Mathei octavo · Eicientur in
tenebras exteriores. In inferno erit frigus insuppor-
tabile · ignis inextinguibilis · vermis immortalis · fetor

intolerabilis · tenebre palpabiles · flagella cedentium · Horrida
visio demonum · confusio peccatorum · et desperatio omnium bonorum · Itaque
dampnati pleni erunt omni tristicia et dolore · habebunt enim fle-
tum in oculis · stridorem in dentibus · fetorem in naribus · gemi-
tum in vocibus · terrorem in auribus · vincula in manibus et
pedibus · ignis quoque ardorem in membris suis omnibus · Unde
quidam ait · Infernus est fovea mortifera · penis omnibus
et miseriis referta · Ibi ut scribitur ysaie xiii · Unusquisque
a proximo suo stupebit · facies combuste vultus eorum
et baruch septimo · Nigre sunt facies eorum a fumo ·
Et iam omnis vultus peccatorum redigentur in ollam · ut habetur
Johelis secundo · Item acerbitas penarum infernalium potest
considerari ex fletu et stridore dentium · ex desiderio mor-
tis · ex manducatione linguarum · et blasphemia creato-
ris · et ex multis aliis hiis similibus · que omnia ibidem sunt
ventura · ut patet ex locis variis scripture · Unde apocalipsis
xvi° · Comederunt linguas suas pre dolore · et blasphe-
maverunt deum celi pre doloribus et vulneribus suis · Tanta
erit acerbitas penarum · quod penitus vita quam omnes
appetunt · spreta et contempta · mortem quam omnes
fugiunt ardenti desiderio affectabunt · Apocalipsis
nono · In diebus illis querent homines mortem et non inveni-
ent eam · et desiderabunt mori · et fugiet mors ab eis ·
Crisostomus · quid videbimus · Nichil erit ibi nisi stri-
dor dentium · nisi ululatus et fletus et sera penitentia · cessa-
tibus undique auxiliis · et undique valescentibus penis
sed nec solacium quidem usquam ullum · Nulli enim occurret
oculis tuis · nisi soli penarum ministri · et facies undique
dira tortorum · et quod est omnium deterius · ne aeris quidem
ipsius ullum erit solacium · aut lucis · In hiis autem positis · quis
tremor · primo quelibet solutio viscerum · diruptioque mem-
brorum · que aut quante omnibus sensibus cruces · nullus
poterit nunc sermone explicare · De pena dampni sic dicit
Crisostomus · Non multi insipientium · putabant sibi esse
satis et optabile videri · si gehenna tantummodo careant · ego
autem multo graviores quam gehennam dico esse cruciatus · in mo-
neri et abici · ab illa gloria excludi · ab illis bonis
que preparata sunt sanctis · Intolerabilis quippe res est gehenna

z supplicium illud horribile. tamen si mille michi gehennas proponas
non tale imputo quale est a beate illius glorie honore pelli
odio christi haberi et ab eo audire Non noui vos. Item decem
milia melius est sustinere fulmina quam vultum illum mansue
tudinis pietatis plenum nos aduersantem videre et illos
tranquillitatis oculos nequaquam nos aspicere susti
nentes. Sed nequaquam istud paruam o lugente fili
dei. neque expiamur intolerabile illud horrendum quod
supplicium. Hec Crisostomus. Ve nobis qui delictis malis
non cogitamus. sed quasi semper torpentes. et circa neg
ligentes. ad hec sine cessatione properamus. Sed dicit
forte aliquis. Videtur quod iniustus est deus. quia homo
pro vno peccato mortali. vna hora perpetrato eternaliter
punitur. Hanc questionem mouet gregorius. et soluit sic
Scire inquit petrus velim quomodo iustum sit. ut culpa
que cum fine perpetrata est. sine fine puniatur. Et respondet
gregorius. Hoc iuste diceretur. si districtus iudex non
corda hominum. sed facta pensaret. Iniqui enim ideo cum fine
deliquerunt. quia cum fine vixerunt. Nam voluissent
utique si potuissent sine fine viuere. ut potuissent sine
fine peccare. Ostendunt enim. quia in peccato semper viuere
cupiunt. quia numquam desinunt peccare dum viuunt. Ad mag
nam ergo iusticiam iudicantis pertinet. ut numquam careant
supplicio. qui numquam voluerunt carere peccato. Et nullus datur
iniquo terminus vltionis. quia quamdiu valuit. noluit habere
terminum criminis. Alia racio quare peccatum mortale obligat ad
eternam penam. potest sumi ex parte eius in quem peccatur. qui est
infinite bonitatis et potencie scilicet deus. Vnde et
offensa ipsius infinita pena digna est. quia quanto est maior
in quem peccatur. tanto magis peccatum punitur. Secundum philo
sophum in sexto ethicorum. Qualis fuit persona pacien
tis iniuria. In magna enim persona et si modica fuerit
iniuria fit. magna est. In modica autem persona. et si
magna iniuria fiat fit. modica esse videtur. Hec omnia
dilectissime in cognoscens et corde iugiter recolens. esto
sollicitus de salute tua. et istud eternum et crudele inferna
le supplicium respice. Considera in temetipso que sunt
vtilia et salubria anime tue. Quid melius est in presenti seculo
pro peccatis plangere et penitens crebrius obsecrare. aut

ibi in igne eternum sine aliqua utilitate deflere In hoc enim breui
tempore per penitentiam et lacrimas indulgentiam consolacionem que merea-
ris Plange ergo hic modicum frater dilectissime ut ne
plangas ibi in secula seculorum Humiliare hic ne ibi hu-
milieris in exterioribus tenebris et mittaris in ignem
inextinguibilem et Beatus ille qui hic positus festi-
nauit in die iudicii dignus inueniri Miserabilis
vero qui peccando indignum se a gloria dei constituit
In illa hora nubes rapient omnes sanctos sursum in celum
Impios autem dyaboli rapient mittentes in caminum
ignis ardentis Quis dabit capiti meo aquam immen-
sam et oculis meis fontem lacrimarum iugiter emanan-
tem ut plorem memetipsum die et nocte obsecrans
dominum ne indignus inueniar in hora illa aduentus
eius Et ne audiam illam sententiam formidandam Dis-
cede a me operarius iniquitatis nescio te quis sis
Quod a nobis auertat ihesus xpistus dominus noster Qui cum viuit
et regnat et cetera taliter Amen Deo gracias 146

Explicit utilis tractatulus pro peccatoribus mundi que huius
amatoribus qui intytulatur speculum peccatoris Omnia
Deo sit gracias et superdulcissime virgini et matri marie et cetera

a. 5830 e